

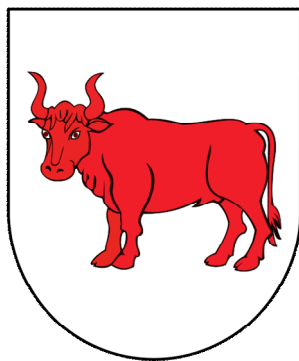
Załącznik Nr ... do Uchwały Nr ...
Rady Miasta Bielsk Podlaski
z dnia ... stycznia 2011 r.

Strategia Rozwoju

Miasta Bielsk Podlaski

na lata 2011-2020

Projekt

Bielsk Podlaski, 2010

SPIS TREŚCI

I. WSTĘP, CELE I METODA	5
II. DIAGNOZA.....	7
1. PODSTAWOWE INFORMACJE O MIEŚCIE	7
2. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE.....	7
2.1. Rzeźba terenu.....	7
2.2. Budowa geologiczna i warunki gruntowe	8
2.3. Warunki klimatyczne	8
2.3.1. Temperatura	8
2.3.2 Opady atmosferyczne (i inne zjawiska atmosferyczne)	9
2.4. Grunty orne.....	9
2.5. Użytki zielone.....	10
2.6. Wody powierzchniowe i podziemne	11
2.6.1. Wody powierzchniowe.....	11
2.6.2. Wody podziemne	11
2.7. Lasy	13
2.8. Obiekty podlegające szczególnej ochronie.....	14
2.9. Oddziaływanie na środowisko	16
2.9.1. Oddziaływanie na wody powierzchniowe i podziemne	16
2.9.2. Hałas i zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego.....	17
2.9.3. Elektromagnetyczne promieniowanie niejonizujące.....	18
2.9.4. Zanieczyszczenia powierzchni ziemi i innych elementów środowiska przyrodniczego	19
2.10. Funkcjonowanie środowiska przyrodniczego.....	21
3. POTENCJAŁ LUDNOŚCIOWY	22
3.1. Ludność	22
3.2. Zmiany w stanie i strukturze ludności.....	23
3.3. Przyrost naturalny	25
3.4. Migracje	26
3.5. Prognoza	27
4. BUDOWNICTWO MIESZKANIOWE I PLANOWANIE PRZESTRZENNE	28
4.1. Zasoby mieszkaniowe	28
4.2. Ruch budowlany i planowanie przestrzenne	29
5. OBSŁUGA LUDNOŚCI	31
5.1. Edukacja.....	31
5.1.1. Przedszkola	31
5.1.2. Szkoły podstawowe.....	32
5.1.3. Gimnazja.....	34
5.1.4. Szkoły ponadgimnazjalne	34
5.1.5. Szkoły policealne.....	36
5.1.6. Absolwenci.....	36
5.1.7. Podsumowanie	37
5.2. Ochrona zdrowia i opieka socjalna	38
5.2.1. Ochrona zdrowia.....	38
5.2.2. Opieka socjalna	38
5.3. Urzędy administracji państwowej i samorządowej i inne instytucje	41
5.3.4. Sport i rekreacja	42
5.3.5. Kultura.....	43

5.3.6. Baza turystyczna	45
5.3.7. Obiekty sakralne	46
5.3.8. Obiekty zabytkowe.....	46
5.3.8.1. Postulaty Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków	48
5.3.8.2. Stanowiska archeologiczne na terenie miasta Bielska Podlaskiego.....	48
5.3.9. Organizacje i stowarzyszenia	50
6. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	51
6.1. Komunikacja.....	51
6.1.1. Drogi	51
6.1.2. Obsługa ruchu motoryzacyjnego	51
6.1.3. Kolej.....	52
6.1.4. Komunikacja autobusowa	52
6.2. Elektroenergetyka	53
6.2.1. Podsumowanie	55
6.3. Charakterystyka systemu ciepłowniczego	55
6.4. Telekomunikacja	58
6.5. Zaopatrzenie w wodę.....	58
6.6. Oczyszczanie i odprowadzanie ścieków	61
6.6.1. Modernizacja oczyszczalni ścieków	63
6.7. Usuwanie odpadów stałych	64
7. SYTUACJA RYNKU PRACY I PRZEDSIĘBIORCZOŚCI.....	65
7.1. Poziom zatrudnienia i bezrobocia	65
7.2. Podmioty gospodarcze	69
7.3. Rolnictwo.....	71
7.4. Podsumowanie.....	73
8. PODSUMOWANIE DIAGNOZY	74
III. ANALIZA SWOT	75
1. ANALIZA UWARUNKOWAŃ ROZWOJU MIASTA BIELSK PODLASKI	75
1.1. Uwarunkowania wewnętrzne.....	76
1.1.1. MOCNE STRONY BIELSKA PODLASKIEGO	76
1.1.2. Słabe strony Bielska Podlaskiego	78
1.2. Uwarunkowania zewnętrzne.....	80
1.2.1. Szanse w otoczeniu Bielska Podlaskiego.....	80
1.2.2. Zagrożenia w otoczeniu Bielska Podlaskiego.....	81
1.3. Podsumowanie analizy SWOT.....	82
IV. WIZJA I MISJA	84
1. WIZJA	84
2. MISJA.....	84
V. CELE STRATEGICZNE.....	85
1. WSTĘP.....	85
2. OPIS CELÓW STRATEGICZNYCH.....	88

VI. FINANSE MIASTA	93
1. WSTĘP.....	94
1.1. <i>Uwarunkowania prawne gospodarki finansowej gminy</i>	94
1.2. <i>Źródła dochodów gmin</i>	95
1.3. <i>Finansowanie zadań własnych oraz zadań z zakresu administracji rządowej</i>	96
2. ANALIZA DOCHODÓW I WYDATKÓW MIASTA W POPRZEDNICH BUDŻETACH	96
2.1. <i>Dochody</i>	97
2.2. <i>Wydatki</i>	99
2.3. <i>Ocena kondycji finansowej miasta</i>	100
3. PROGNOZA DOCHODÓW, WYDATKÓW I MOŻLIWOŚCI INWESTYCYJNYCH MIASTA	110
4. OCENA STANU ZADŁUŻENIA MIASTA.....	115
VII. WARIANTY STRATEGII	117
VIII. ODNIESIENIE STRATEGII DO KLUCZOWYCH DOKUMENTÓW ROZWOJU REGIONALNEGO ORAZ PROGRAMÓW POMOCY ZAGRANICZNEJ	118
1. WSTĘP.....	118
2. DOKUMENTY I PROGRAMY WARUNKUJĄCE REALIZACJĘ STRATEGII	118
IX. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA.....	127
1. WSTĘP.....	127
2. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA ZEWNĘTRZNEGO	128
3. PODSUMOWANIE.....	139
X. PODSUMOWANIE.....	140
XI. ANEKS I (POTENCJALNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA ZEWNĘTRZNEGO).....	141
XII. ZAŁĄCZNIKI	143
XIII. SPIS TABEL I RYSUNKÓW	145

I. WSTĘP, CELE I METODA

Niniejszy dokument oparty został na dokumentach planistycznych, informacjach i prognozach znajdujących się w posiadaniu Urzędu Miasta Bielsk Podlaski. Strategia odnosi się również do kluczowych dokumentów związanych z rozwojem regionalnym na poziomie kraju i województwa podlaskiego oraz do programów pomocowych Unii Europejskiej.

Dokumentem wyjściowym do realizacji niniejszego dokumentu była Strategia Rozwoju Miasta Bielsk Podlaski na lata 2002-2010. Celem samorządu bowiem nie jest zbudowanie odmiennej koncepcji rozwoju miasta, a przede wszystkim konsekwentne, długofalowe dążenie w pierwotnie obranych kierunkach (o ile tylko te nie straciły swej aktualności). Opracowanie nowej strategii rozwoju miasta jest konieczne z uwagi na następujące okoliczności:

1. Część zapisanych w dokumencie pierwotnym zadań została zrealizowana, inne zostały zrealizowane częściowo, a inne z kolei utraciły swoją aktualność wskutek zachodzących zmian.
2. Konieczność dostosowania ustaleń Strategii Rozwoju Miasta do celów i priorytetów zawartych w polityce regionalnej Unii Europejskiej na lata 2007-2013 oraz w dokumentach planistycznych opracowanych na szczeblu kraju i województwa podlaskiego (np. Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 roku).
3. Strategia ma pełnić między innymi funkcje informacyjne i promocyjne – powinna informować potencjalnych inwestorów o kierunkach rozwoju miasta, ukazywać walory środowiska przyrodniczego, gospodarczego i kulturalnego miasta.
4. Otoczenie społeczno-gospodarcze miasta i regionu uległo w ciągu ostatnich 8 lat istotnym przeobrażeniom.

Strategia Rozwoju Miasta Bielsk Podlaski na lata 2011-2020 jest dokumentem, który wytycza wiodące kierunki rozwoju miasta oraz konieczne działania i warunki jego realizacji. Strategia określa misję rozwoju miasta, wyznacza długookresowe cele i niezbędne zadania wspierające rozwój miasta, których skuteczna realizacja przyczyniać się będzie do poprawy warunków życia mieszkańców i funkcjonowania podmiotów gospodarczych. Realizacja strategii ma spowodować w horyzoncie długookresowym pełne wykorzystanie potencjału rozwojowego miasta w aktualnych uwarunkowaniach wewnętrznych i zewnętrznych.

Strategia wypracowana została w wyniku współpracy pomiędzy zespołem wykonawczym RCS Sp. z o. o. – wyspecjalizowanej spółki córki Podlaskiej Fundacji Rozwoju Regionalnego, Urzędem Miasta Bielsk Podlaski oraz powołanym przez władze miasta zespołem ds. opracowania Strategii, w składzie:

Zespół ds. gospodarki:

Kazimierz Prus – Przewodniczący zespołu
Jan Ostaszewicz – członek zespołu
Mikołaj Samocik – członek zespołu
Ewa Olszewska – członek zespołu

Zespół ds. infrastruktury komunalnej:

Bogdan Sokołowski – Przewodniczący zespołu
Jerzy Bartoszek – członek zespołu
Andrzej Andrzejuk – członek zespołu

Jerzy Białokozowicz – członek zespołu
Anetta Dolińska – członek zespołu

Zespół ds. oświaty, kultury i sportu:

Eugeniusz Jakubowski – Przewodniczący zespołu
Sergiusz Łukaszuk – członek zespołu
Wiesław Cieśla – członek zespołu
Andrzej Krzywiec – członek zespołu
Anatol Wasiluk – członek zespołu

Zespół ds. promocji i kształtowania wizerunku:

Irena Kryńska – Przewodnicząca zespołu
Małgorzata Gałka – członek zespołu.

W toku prac nad strategią prowadzono również konsultacje ze środowiskiem lokalnym reprezentowanym przez członków komisji tematycznych Rady Miasta. Dokument powstawał zgodnie z podejściem partycypacyjnym, tj. przy współudziale mieszkańców Miasta Bielsk Podlaski oraz funkcjonujących na jego terenie organizacji pozarządowych i przedsiębiorców. Bowiem tylko taki sposób postępowania wpływa na zwiększanie gotowości obywateli do angażowania się w sprawy swojej miejscowości i daje gwarancję, że powstanie dokument uwzględniający potrzeby całej społeczności miasta.

Strategia jest podstawą realizacji przez samorząd miasta długotrwałej polityki rozwoju społeczno-gospodarczego Bielska Podlaskiego. Strategia może służyć również jako dokument wzmacniający pozycję negocjacyjną miasta z partnerami regionalnymi, krajowymi oraz dysponentami środków pomocy zagranicznej.

Strategia obejmuje ocenę obecnego stanu rozwoju miasta we wszystkich przekrojach społecznych i gospodarczych (diagnoza). Ważnym elementem oceny jest analiza SWOT dokonana w oparciu o konsultacje społeczne, która podejmuje próbę jakościowej subiektywnej oceny rzeczywistości – mocnych i słabych stron miasta oraz szans i zagrożeń występujących w otoczeniu miasta dostrzeganych przez jego mieszkańców i władze samorządowe.

Strategia wyznacza cele na trzech poziomach szczegółowości, począwszy od celów ogólnych (nadrzędnych) określonych jako filary strategii, skończywszy na celach szczegółowych. Wyznaczone cele na każdym z poziomów istotności uzyskały miejsce w hierarchii celów, co pozwala w przypadku niesprzyjających warunków realizować najważniejsze cele strategicznie. Cele najniższego rzędu mogą posłużyć do opracowania programów i zadań operacyjnych o horyzoncie nie dłuższym niż jeden rok. Strategia proponuje również wariant wykonawczy, który uznano za najbardziej uzasadniony w obecnych uwarunkowaniach.

Należy podkreślić, iż strategia powinna być okresowo aktualizowana, a jej realizacja poddawana przeglądowi przez władze samorządu miasta. Tylko aktywne korzystanie z zapisów strategii może przynieść miastu wartość dodaną w postaci efektywnie wykorzystanego potencjału rozwoju.

II. DIAGNOZA

1. Podstawowe informacje o mieście

Miasto Bielsk Podlaski położone jest w północnej części Niziny Podlaskiej w obrębie jednostki fizyczno-geograficznej stanowiącej mezoregion zwany Równiną Bielską. W układzie administracyjnym Bielsk Podlaski stanowi jeden z 17 (14 powiatów + 3 miasta na prawach powiatu) ośrodków powiatowych wchodzących w skład województwa podlaskiego. Przez długie wieki był największym miastem Podlasia. Prawa miejskie uzyskał już w 1495 roku, a w XVI wieku był nawet stolicą ówczesnego województwa białostockiego. Miasto pełni też rolę centrum administracyjnego gminy miejskiej i wiejskiej. Bielsk Podlaski usytuowany jest w południowej części województwa, na skrzyżowaniu szlaków komunikacyjnych: Rzeszów–Białystok oraz Warszawa–Zambrów–Białowieża–Połowie.

2. Środowisko przyrodnicze

2.1. Rzeźba terenu

Rzeźba terenu obszaru Miasta Bielsk Podlaski została uformowana działalnością lodowca z okresu zlodowacenia środkowopolskiego stadiału północnomazowieckiego oraz późniejszą erozję i akumulację. Według podziału J. Kondrackiego Bielsk Podlaski położony jest w północnej części Niziny Podlaskiej, która charakteryzuje się mało urozmaiconą rzeźbą terenu. Jedynie miejscami powierzchnię urozmaicają grupy niewysokich wzniesień i płytkich obniżień. Obszar mezoregionu stopniowo podnosi się tworząc łagodny garb (190 m n.p.m.) w kierunku południowo-wschodnim między Bielskiem i Hajnówką. Teren Bielska Podlaskiego położony jest w obrębie silnie zdenudowanej wysoczyzny plejstoceniowej wśród dolin rzek Białej, Lubki, i niewielkich bezimiennych strumieni oraz sieci dolinek denudacyjnych.

Obszary wysoczyzny plejstoceniowej są przeważnie płaskie, bądź lekko faliste. Wysokości bezwzględne wysoczyzny utrzymują się w granicach 140 do 157 m. n.p.m., a spadki terenu w przewadze nie przekraczają 5%.

Dolina rzeki Białej przecina wysoczyznę w kierunku zbliżonym do południkowego. W obrębie doliny Białej zaznaczają się dwa poziomy: holoceniowy taras zalewowy wyniesiony około 1-2 m. nad średni poziom wody w rzece oraz wyższy od niego o 2-3 m. młodoplejstoceniowy taras nadzalewowy.

Taras zalewowy posiada płaskie dno o szerokości 200 do 500 m. W okresie wysokiego stanu wód dno tarasu zalewowego bywa podmokłe, bądź zalewane wodami powodziowymi. Taras nadzalewowy jest słabo widoczny w terenie.

Dolinki boczne odprowadzające stałe ciekły do rzeki Białej posiadają płaskie dna. Głębokości dolinek bocznych są zróżnicowane, najczęściej osiągają 2-3 m. Dolinki denudacyjne występują dość licznie w obrębie całego terenu. Najczęściej mają one kształt nieckowaty. Głębokości względne dolinek wynoszą 1-3 m.

2.2. Budowa geologiczna i warunki gruntowe

Pod względem geologicznym obszar miasta położony jest w obrębie Obniżenia Podlaskiego wchodzącego w skład platformy wschodnioeuropejskiej. Na starszym podłożu występują utwory kredy, a na nich utwory trzeciorzędowe i czwartorzędowe.

Utwory trzeciorzędu na terenie byłego województwa białostockiego nie występują na całym jego obszarze. Stwierdzono, iż osady trzeciorzędowe nie występują w części otworów na północ od Bielska Podlaskiego oraz na obszarze położonym wzdłuż doliny Bugu na wschód od Siemiatycz. Generalnie całą powierzchnię województwa podlaskiego w tym też i tereny Bielska pokrywają utwory czwartorzędowe. Od powierzchni do gł. 4,5 m badany teren budują osady czwartorzędowe pleistoceńskie i holocenu:

- pleistocen - reprezentowany jest przez dwa poziomy glin przedzielone seriami osadów piaszczysto-żwirowych,
- holocen - reprezentowany jest przez piaski, namuły organiczne i torfy – utwory te występują w dolinie rzeki Białej i Lubki oraz zagłębieniach terenowych.

W rejonie Bielska Podlaskiego w podłożu poniżej osadów czwartorzędowych występują piaski miocene o miąższości 20 - 50 m. Łączna miąższość osadów czwartorzędowych wynosi około 100-125 m i są one reprezentowane przez naprzemianległe warstwy glin zwałowych i mułowo-ilastych oraz serii piaszczysto-żwirowych. Na terenie miasta zostały udokumentowane złoża surowców ilastych. Z uwagi na niską jakość potencjalnego surowca (np. do produkcji ceramiki budowlanej) złoża nie nadają się do eksploatacji.

Poza dolinami rzek Białej i Lubki oraz dolinkami bocznymi, pozostała część terenu nie ogranicza możliwości zabudowy, a cechuje się dość dobrymi warunkami gruntowymi dla rozwoju budownictwa.

2.3. Warunki klimatyczne

Rejon Bielska Podlaskiego charakteryzuje się średnio korzystnymi warunkami klimatycznymi. Miasto położone jest (wg. R. Gumińskiego) w chłodnej dzielnicy podlaskiej. Klimat cechuje się krótkim okresem wegetacji (200 - 210 dni), długim okresem zalegania pokrywy śnieżnej (80 - 87 dni), późnymi wiosennymi i wczesnymi jesiennymi przymrozkami (liczba dni mroźnych poniżej 60, dni z przymrozkami do 138), maksimum opadów przypadające na okres letni (550 - 650 mm) oraz dominacją wiatrów z sektora zachodniego.

2.3.1. Temperatura

Według notowań stacji meteorologicznej w Bielsku Podlaskim warunki termiczne cechuje wyraźny kontynentalizm, po stosunkowo ciepłym i trwającym 86 dni lecie, występuje chłodna i długa (109 dni) zima. Przedwiośnie i wiosna trwają łącznie 73 dni. Średnie dobowe maksima temperatury przyjmują wartości ujemne od połowy grudnia do końca drugiej dekady lutego, natomiast minima dobowe – od połowy listopada do końca marca.

Tabela 1

Temperatury (skala °C)

stacja meteo.	rodzaj obserwacji	miesiące												średnia roczna
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
Bielsk Podl.	śr.	-4,4	-4,2	0,6	7,2	12,8	16,5	17,8	16,8	12,8	7,7	2,4	-1,4	6,9
	max	7,7	10,3	16,5	29,4	30,9	31,7	35,0	34,5	30,8	26,3	18,3	14,0	
	min.	-38,0	-31,4	-24,1	-9,9	-5,5	0,7	5,4	0,8	-3,1	-9,0	-19,0	-23,5	

Źródło: Urząd Miasta Bielsk Podlaski

2.3.2 Opady atmosferyczne (i inne zjawiska atmosferyczne)

Średnia roczna wilgotność powietrza w Bielsku Podlaskim osiąga 81%. Maksimum roczne wilgotności występuje w listopadzie, minimum w końcu wiosny i pierwszej połowie lata. Mgły najczęściej obserwowane są w październiku i listopadzie przy ogólnej ilości 35 dni średnio w roku. Średnia częstotliwość burz w mieście wynosi 14,7. Burze najczęściej występują w miesiącach letnich (czerwiec, lipiec i sierpień). Średnioroczne zachmurzenie wynosi 6,9 pokrycia nieba, ilość dni pogodnych 26,3; a pochmurnych 150,0. Wiatry najczęściej występują południowo-zachodnie, a następnie południowe, północno-zachodnie i południowo-wschodnie. Częstotliwość z kierunków zachodnich (NW, W, SW) wiatrów w Bielsku osiąga 56 %, a wiatrów wschodnich (NE, E, SE) wynosi 25,3 %. Pokrywa śnieżna zalega 90 dni. Średnia wieloletnia suma opadu atmosferycznego wynosi około 560 mm, z czego na okres wegetacyjny przypada 360 mm. Szczegółowy roczny rozkład opadów atmosferycznych, sumy maksymalne oraz wskaźnik opadowy okresu wegetacyjnego przedstawia poniższe zestawienie tabelaryczne:

Tabela 2

Opady atmosferyczne (w milimetrach)

stacja meteo.	rodzaj obserwacji	miesiące												śred. roczna	Wskaźnik % V-X
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII		
Bielsk Podl.	śr.	33	38	30	39	52	75	70	80	40	41	45	42	591	61,6
	max	43	58	93	66	121	122	188	163	124	125	78	97	725	
	min.	12	11	5	9	12	32	14	18	5	3	21	10	402	

Źródło: Urząd Miasta Bielsk Podlaski

2.4. Grunty orne

Bielsk Podlaski wchodzi w skład Bielsko-Drohickego regionu glebowo-rolniczego. Na ogólną powierzchnię miasta, grunty rolne zajmowały ponad 70% (stan na 2009 r.).

Gleby o najwyższej jakości produkcyjnej występują w zachodniej i wschodniej części miasta. Są to gleby brunatne wytworzone z glin - III^b i IV^a klasy użytków orných zaliczone do kompleksu żyniego bardzo dobrego.

W północnej i zachodniej części miasta występują gleby brunatne utworzone z pyłów. Są to gleby III^b - IV^a klasy użytków ornych zaliczone również do kompleksu żytniego bardzo dobrego.

Gleby w typie czarnych ziem występują głównie w środkowej i częściowo północnej części miasta. Gleby te ukształtowały się z różnych, najczęściej zasobnych w węglan wapnia skał macierzystych. Posiadają one dość dobrze wykształcony poziom próchniczny. Stosunki wodne czarnych ziem są zmienne, najczęściej okresowo mało korzystne. Są to gleby III^b, IV^a, IV^b klasy użytków ornych.

Gleby bielcowe na terenie miasta występują w północno-zachodniej i południowej jego części. Przeważają gleby V i VI kl. gruntów ornych, zaliczone do kompleksu żytnio-lubiniowego. Charakteryzują się małą przydatnością dla rolnictwa oraz bardzo małą możliwością poprawienia ich wartości produkcyjnej.

Tabela 3

Klasy bonitacyjne gruntów ornych (stan na 20 września 2010 r.)

pow. ogólna miasta w ha	III A		III B		IV A		IV B		V		VI		razem	
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
2701	22	0,8	284	10,5	491	18,2	245	9,1	161	6,0	15	0,6	1218	45,1

Źródło: Starostwo Powiatowe Bielsk Podlaski

2.5. Użytki zielone

Tabela 4

Klasy użytków zielonych (stan na 20 września 2010 r.)

pow. ogólna miasta w ha	III		IV		V		VI		razem	
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
2701	188	7,0	220	8,1	73	2,7	11	0,4	492	18,2

Źródło: Starostwo Powiatowe Bielsk Podlaski

Koncentracja użytków zielonych na terenie miasta Bielsk Podlaski występuje w dolinie rzeki Białej i Lubki. Na ogólną powierzchnię miasta, powierzchnia użytków rolnych wynosiła – 1 917, z tego łąki zajmowały 137 ha, pastwiska 357 ha, sady - 33 ha, a grunty orne 1 221 ha (stan na 2009 r.). Grunty zdrenowane występują na wschodnim kierunku rozwojowym i w północno-zachodniej części miasta.

Gleby trwałych użytków zielonych utworzonych z utworów mineralnych to głównie gleby III i IV klasy kompleksu użytków zielonych średniej przydatności.

Gleby trwałych użytków zielonych utworzonych z utworów organicznych to gleby mułowo-murszowe i torfowo-murszowe utworzone z torfowisk niskich III-IV klasy użytków zielonych, zaliczone do kompleksu użytków zielonych średnich.

Tereny użytków zielonych powinny pozostać w dotychczasowym użytkowaniu lub być sukcesywnie przekształcane w tereny zieleni urządzonej miejskiej ponieważ stanowią ciąg ekologiczny rzeki Białej i Lubki.

2.6. Wody powierzchniowe i podziemne

2.6.1. Wody powierzchniowe

Głównym ciekim powierzchniowym miasta Bielsk Podlaski jest rzeka Biała z jej dopływem Lubką i bezimiennymi ciekami.

Rzeka Biała przecina obszar miasta w kierunku południkowym. Koryto rzeki jest uregulowane, o szerokości 3-4 m i głębokości 2-3 m. Poziom wody w rzece ulega znacznym wahaniom, głównie w okresie ulewnych deszczy i wiosennych roztopów. Wody powodziowe rzeki zalewają większą część tarasu zalewowego.

SNQ rzeki Białej w przekroju - ujście do rzeki Orlanki - wynosi 0,137 m³/sek. Przy wykorzystaniu gospodarczym rzeki np. (zbiorniki wodne) należy brać bezwzględnie pod uwagę nienaruszalność przepływu biologicznego, który gwarantuje żywotność rzeki. Z przeprowadzonych badań czystości wody w rzece Białej wynika stałe polepszanie się jej jakości sanitarnej, co jest efektem głównie działania miejskiej komunalnej oczyszczalni ścieków oraz oczyszczalni zakładowych. W 1979 r. rzeka Biała na całej swej długości prowadziła wody pozaklasowe, a w 1983 już tylko na długości 10,2 km tj. 32,7 %. Warunki naturalne doliny rzeki Białej stwarzają możliwości budowy zbiorników wodnych małej retencji.

W 2008 roku w ramach programu monitoringu wód płynących przeprowadzono m.in. badanie rzeki Białej (w profilu ujściowym w m. Hryniewicze). Badania prowadzono w programie monitoringu operacyjnego, który umożliwił dokonanie ocen: stanu ekologicznego, oceny przydatności do bytowania ryb oraz oceny podatności na eutrofizację.

- Ocena stanu ekologicznego na podstawie elementu biologicznego (MIR) wskazała słaby stan wód w JCW. Ponadto zbadane stężenia wskaźników fizykochemicznych przekroczyły wartości określone dla stanu dobrego, w związku z tym ostatecznie stan ekologiczny w JCW zakwalifikowano do IV klasy – stanu słabego. Przyczyniło się do tego ponadnormatywne stężenia BZT₅, OWO, azotu Kjeldahla i fosforu ogólnego.
- Ocena przydatności do bytowania ryb wykazała, że wody w punkcie w m. Chraboły nie spełniają kryteriów bytowania ryb w warunkach naturalnych. Wskaźnikami, które zadecydowały o tym stanie były: tlen rozpuszczony, BZT₅, azotyny i fosfor ogólny.
- Ocena podatności na eutrofizację w 2008 roku wykazała przekroczenie wartości granicznych fosforu ogólnego, powyżej której występuje eutrofizacja¹.

2.6.2. Wody podziemne

Głównym źródłem zaopatrzenia w wodę ludności województwa podlaskiego są wody podziemne (trzecio- i czwartorzędowe), których łączne zasoby eksploatacyjne oszacowano na 72 391 m³/h o stosunkowo dobrej jakości. Znajdujące się na terenie miasta studnie głębinowe czerpią wodę głównie z poziomów czwartorzędowych. Czwartorzędowe piętro wodonośne związane jest z osadami plejstoceńskimi. Osady te wykształcone są w postaci naprzemianległych glin oraz serii piaszczysto-żwirowych. Warstwę wodonośną stanowią

¹ WIOŚ w Białymstoku, Informacja o stanie Środowiska na terenie powiatu bielskiego, str. 13

występujące na zmiennych głębokościach piaski i żwiry. Zasobność wód czwartorzędowych jest na ogół duża. Wydajność przeciętnych studni kształtuje się przeważnie w granicach 35-70 m³/ godz. przy depresji od 4 do 11,5 m. Głębokość zalegania warstwy wodonośnej waha się od 35 do 70 m poniżej powierzchni terenu.

Na terenie Bielska Podlaskiego zlokalizowana jest 1 studnia sieci monitoringu wód podziemnych, która wraz z 3 innymi studniami zlokalizowanymi na terenie powiatu bielskiego była opomiarowana przez Państwowy Instytut Geologiczny. Od 2008 roku w wyniku przeprowadzonych prac modernizacyjnych sieci zoptymalizowano liczbę badanych studni, stąd od 2008 roku zaniechano ww. badań. Wyniki badań wykonanych w latach 1999-2007 przedstawiono poniżej.

Tabela 5

Jakość wód podziemnych w latach 1999-2007

Nr	Miejscowość / Gmina	Głębokość stropu (m)	Użytkowanie terenu	Wody	Klasa wód / przekroczone wskaźniki								
					1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
727	Andryjanki/ Boćki, [sk]	2,3	7	G	III / NO ₃	III / NO ₃	III / Corg, N-NO ₃	III / Corg, N-NO ₃	III / Corg, N-NO ₃ , HCO ₃	V / NO ₃ , K	V / NO ₃ , K	-	-
729	Bielsk Podlaski/Bielsk Podlaski, [sk]	3,2	7	G	III / HCO ₃ , N-NO ₃	III / N- NO ₂ , N-NO ₃	Ib / HCO ₃	-	-	-	-	-	-
21	Brańsk/Brańsk, [sw]	50	7	W	Ib / HCO ₃	Ib / HCO ₃	Ib / HCO ₃ , Fe	II/ HCO ₃ , Fe	-	IV / NH ₄ , HCO ₃ , Fe	IV / NH ₄ , Fe	-	-
1881	Husaki			W	-	-	-	-	-	-	-	-	IV / NH ₄ , Fe

Źródło: WIOŚ w Białymstoku

Objaśnienia do tabeli:

Rodzaj studni: [sw] – studnia wiercona, [sk] – studnia kopana

Rodzaj wód: w – wgłębne – wody poziomów artezyjskich i subartezyjskich, g – gruntowe – wody płytkiego krążenia o swobodnym zwierciadle wody

Użytkowanie terenu – dominujący sposób użytkowania w promieniu 500 m -7 – obszary zabudowane

bp – brak przekroczeń wskaźników

- - nie prowadzono badań.

Klasy wód:

Ia – wody najwyższej jakości, o naturalnym chemizmie, w pełni odpowiadające wymogom sanitarnym, nadające się do picia bez uzdatniania,

Ib – wody wysokiej jakości, nieznacznie zanieczyszczone, o naturalnym chemizmie, odpowiadające normom dla wód wykorzystywanych do celów pitnych i gospodarczych, wymagające ewentualnego okresowego uzdatniania,

II – wody średniej jakości, zanieczyszczone, wymagające uzdatnienia, o naturalnym chemizmie, jak również zmienione antropogenicznie,

III – wody niskiej jakości, których cechy fizyczne i zawartość podstawowych wskaźników zanieczyszczeń znacznie przekraczają normy obowiązujące dla wód pitnych.

IV - to wody niezadowolającej jakości

V - to wody złej jakości.

Wody podziemne skontrolowane w studniach powiatu bielskiego w latach 1999 – 2007 pobierane były z utworów czwartorzędowych. Badaniami objęto wody wgłębne – 2 studnie oraz wody gruntowe – 2 studnie.

Jakość wód w Bielsku Podlaskim była bardzo dobrej i zadowolającej jakości. Stwierdzono przekroczenia norm azotynów, azotanów i wodorowęglanów, co świadczy o przeniknięciu do warstwy wodonośnej zanieczyszczeń pochodzenia antropogenicznego.

Należy podkreślić, że przedstawiona klasyfikacja wód podziemnych skierowana jest na ocenę stopnia zanieczyszczenia wód i nie obejmuje oceny stanu sanitarnego oraz badań pod kątem przydatności wody do picia (po uzdatnieniu). Oceny te wykonuje Państwowa Inspekcja Sanitarna.

2.7. Lasy

Zasady zachowania, ochrony i powiększania zasobów leśnych oraz zasady gospodarki leśnej w powiązaniu z innymi elementami środowiska i gospodarki narodowej określa ustawa o lasach z dnia 28 września 1991 r. Lasem w rozumieniu ustawy jest grunt o zwartej powierzchni, co najmniej 0,10 ha, pokryty roślinnością leśną (uprawami leśnymi) – drzewami, krzewami oraz runem leśnym.

Lasy na terenie miasta zajmują ok. 52,5 ha (GUS, 2009) ogólnej powierzchni i występują w południowej jego części. Występuje tu las mieszany, las świeży i las wilgotny, o dużym zróżnicowaniu wiekowym (do 90 lat). W drzewostanie dominuje olsza, brzoza, dąb i sosna. Są to lasy prywatne, które oprócz produkcji surowca drzewnego na potrzeby własne właścicieli, pełnią jednocześnie funkcję wodo- i glebochroną, są ostoją dla dzikiego ptactwa i dzikiej zwierzyny.

W bezpośrednim sąsiedztwie miasta znajduje się kompleks leśny Piliki, który decyzją Naczelnego Dyrektora Lasów Państwowych z dnia 13 IX 1991 r. został uznany za las masowego wypoczynku mieszkańców miasta i gminy Bielsk Podlaski.

W obowiązującym Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego zostały określone granice polno-leśne wyznaczające tereny przeznaczone do zalesienia. W celu zwiększenia jakościowych zasobów środowiska naturalnego należy tworzyć warunki do zalesień gruntów o znaczeniu marginalnym dla miasta.

2.8. Obiekty podlegające szczególnej ochronie

Do obiektów przyrodniczych prawnie chronionych na terenie miasta należą pomniki przyrody zestawione w poniższej tabeli.

Tabela 6

Pomniki przyrody (stan na 20 wrzesień 2010 r.)

Lp.	Nazwa pomnika przyrody (jak w akcie prawnym o ustanowieniu)	Data utworzenia pomnika przyrody	Obowiązująca podstawa prawna wraz z oznaczeniem miejsca ogłoszenia aktu prawnego	Opis pomnika przyrody	Obwód na wysokości 1,3 m [cm]	Wys. [m]
1	Nr 436	18.04.1983	Zarządzenie Nr 16/83 Wojewody Białostockiego z dnia 18 kwietnia 1983 r. (Dz. Urz. WRN Nr 4, poz. 33)	dąb szypułkowy o obwodzie pnia 347 cm, korona rozłożysta, regularna, pień prosty	347	22
2	Nr 507	31-10-1984	Zarządzenie Nr 68/84 Wojewody Białostockiego z dnia 31 października 1984 r. (Dz. Urz. Woj. Białostockiego Nr 4, poz. 33)	grupa drzew, 8 lip drobnolistnych i kasztanowiec zwyczajny; kasztanowiec pochylony, obłamany jeden z głównych konarów	160-350	20-28
3	Nr 619	30-01-1990	Zarządzenie Nr 6/90 Wojewody Białostockiego z dnia 30 stycznia 1990 r. (Dz. Urz. Woj. Białostockiego Nr 5, poz.46)	grupa drzew, 3 lipy drobnolistne	306, 280, 260	20
4	Nr 621	30-01-1990	Zarządzenie Nr 6/90 Wojewody Białostockiego z dnia 30 stycznia 1990 r. (Dz. Urz. Woj. Białostockiego Nr 5, poz.46)	jesion wyniosły o obwodzie pnia 290 cm, prosty pień z wysoko osadzoną koroną	290	24
5	Nr 622	30-01-1990	Zarządzenie Nr 6/90 Wojewody Białostockiego z dnia 30 stycznia 1990 r. (Dz. Urz. Woj. Białostockiego Nr 5, poz.46)	dąb szypułkowy o obwodzie 269 cm, nisko osadzona regularna korona	269	22
6	Nr 624	30-01-1990	Zarządzenie Nr 6/90 Wojewody Białostockiego z dnia 30 stycznia 1990 r. (Dz. Urz. Woj. Białostockiego Nr 5, poz.46)	brzoza gruczołkowata o obwodzie pnia 198 cm, drzewo pochylone znacznie w kierunku północnym	198	18
7	Nr 648	30-01-1990	Zarządzenie Nr 6/90 Wojewody Białostockiego z dnia 30 stycznia 1990 r. (Dz. Urz. Woj. Białostockiego Nr 5, poz.46)	lipa drobnolistna o obwodzie pnia 338 cm, pień rozdwojony na wysokości 3 m	338	22

8	Nr 650	30-01-1990	Zarządzenie Nr 6/90 Wojewody Białostockiego z dnia 30 stycznia 1990 r. (Dz. Urz. Woj. Białostockiego Nr 5, poz.46)	wiąz szypułkowy o obwodzie pnia 245 cm, pień rozdwojony na wysokości ok. 4 m	245	20
9	Nr 651	30-01-1990	Zarządzenie Nr 6/90 Wojewody Białostockiego z dnia 30 stycznia 1990 r. (Dz. Urz. Woj. Białostockiego Nr 5, poz.46)	brzoza gruczołkowata o obwodzie pnia 256 cm, korona dobrze wykształcona	256	18
10	Nr 1111	17-11-1994	Rozporządzenie Nr 3/94 Wojewody Białostockiego z dnia 17 listopada 1994 r. (Dz. Urz. Woj. Białostockiego Nr 18, poz.93)	dąb szypułkowy o obwodzie pnia 282 cm	282	25
11	Nr 1113	17-11-1994	Rozporządzenie Nr 3/94 Wojewody Białostockiego z dnia 17 listopada 1994 r. (Dz. Urz. Woj. Białostockiego Nr 18, poz.93)	dąb szypułkowy o obwodzie pnia 284 cm	284	25
12	Nr 1114	17-11-1994	Rozporządzenie Nr 3/94 Wojewody Białostockiego z dnia 17 listopada 1994 r. (Dz. Urz. Woj. Białostockiego Nr 18, poz.93)	dąb szypułkowy o obwodzie pnia 297 cm	297	20
13	Nr 1116	17-11-1994	Rozporządzenie Nr 3/94 Wojewody Białostockiego z dnia 17 listopada 1994 r. (Dz. Urz. Woj. Białostockiego Nr 18, poz.93)	topola czarna o obwodzie pnia 440 cm, pień rozgałęziony na 3 główne konary na wysokości 5 m	440	23
14	Nr 1117	17-11-1994	Rozporządzenie Nr 3/94 Wojewody Białostockiego z dnia 17 listopada 1994 r. (Dz. Urz. Woj. Białostockiego Nr 18, poz.93)	topola czarna o obwodzie pnia 440 cm, pień rozgałęziony na 3 główne konary na wysokości 5 m	512	23
15	Nr 1120	17-11-1994	Rozporządzenie Nr 3/94 Wojewody Białostockiego z dnia 17 listopada 1994 r. (Dz. Urz. Woj. Białostockiego Nr 18, poz.93)	dąb szypułkowy o obwodzie pnia 291 cm,	291	22
16	Nr 1121	17-11-1994	Rozporządzenie Nr 3/94 Wojewody Białostockiego z dnia 17 listopada 1994 r. (Dz. Urz. Woj. Białostockiego Nr 18, poz.93)	lipa drobnolistna o obwodzie pnia 334 cm, pień rozgałęziony na wysokości ok. 2 m	344	24

17	Nr1137	17-11-1994	Rozporządzenie Nr 3/94 Wojewody Białostockiego z dnia 17 listopada 1994 r. (Dz. Urz. Woj. Białostockiego Nr 18, poz.93)	wiąz szypułkowy o obwodzie pnia 293 cm, pień rozdwojony na wysokości ok. 4 m	293	24
18	Nr 1139	17-11-1994	Rozporządzenie Nr 3/94 Wojewody Białostockiego z dnia 17 listopada 1994 r. (Dz. Urz. Woj. Białostockiego Nr 18, poz.93)	wiąz szypułkowy o obwodzie pnia 330 cm, pień rozdwojony na wysokości ok. 4 m	330	25

Źródło: Urząd Miasta Bielsk Podlaski

2.9. Oddziaływanie na środowisko

2.9.1. Oddziaływanie na wody powierzchniowe i podziemne

Wody powierzchniowe i podziemne należące do zasobów naturalnych, coraz bardziej zagrożone są zanieczyszczeniami z powierzchni ziemi. Konieczna jest ich szczególna ochrona, gdyż są to zasoby nieodnawialne. W szczególności niezbędna jest ochrona znacznych obszarów, pod którymi znajdują się Główne Zbiorniki Wód Podziemnych. Głównym zagrożeniem wód powierzchniowych jest bezpośrednie odprowadzanie do nich ścieków nieoczyszczonych i wód opadowych. Ponadto zagrożeniem dla wód powierzchniowych może być również nadmierne stosowanie nawozów sztucznych i chemicznych środków ochrony roślin, które razem z wodami opadowymi mogą spływać do cieków i je zanieczyszczać.

Wody podziemne zanieczyszczone są różnymi substancjami chemicznymi, najczęściej są to: azotany, fosforany, substancje ropopochodne, chlorki, siarczany i inne. Najpowszechniej występującymi przyczynami zanieczyszczeń wód podziemnych są wycieki z niezisolowanych wysypisk odpadów, z baz paliwowych i stacji sprzedaży paliw do pojazdów samochodowych. Zanieczyszczenia siarczanami występują przede wszystkim na terenach uprzemysłowionych, azotanami i fosforanami na terenach rolniczych (są one także przyczyną degradacji zbiorników wodnych).

Wielkość presji na wody prezentuje stopień wyposażenia w infrastrukturę obsługującą gospodarkę wodno-ściekową. Miasto posiada mechaniczno-biologiczną oczyszczalnię ścieków, uruchomioną w 1987 r. i zmodernizowaną w latach 2002-2003. Objęcie miasta scentralizowanym systemem kanalizacyjnym wraz z oddzielną kanalizacją deszczową, w znacznym stopniu ograniczyło stopień zanieczyszczeń wód powierzchniowych (i gruntowych) spowodowanych odpływem wód burzowych, ścieków sanitarnych i przemysłowych. Oczyszczalnię ścieków posiada również „Mlekovita-Bielmlek” Spółdzielnia Mleczarska.

2.9.2. Hałas i zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego

Hałas komunikacyjny jest obecnie najpowszechniejszym i najbardziej uciążliwym źródłem hałasu w środowisku zurbanizowanym. Ciągły wzrost ilości pojazdów mechanicznych, przy jednoczesnym braku właściwych rozwiązań drogowych, braku obwodnic miejskich, złej jakości nawierzchni znacząco powiększa obszar środowiska o ponadnormatywnym hałasie drogowym.

Przebiegające przez miasto drogi krajowe Nr 19 i Nr 66 stwarzają uciążliwości komunikacyjne (nadmierny hałas, spaliny). Przeprowadzone w ramach monitoringu hałasu pomiary i natężenie ruchu komunikacyjnego wskazują na coroczny wzrost poziomu hałasu wraz ze wzrostem natężenia ruchu².

W 2005 r. Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad Oddział w Białymstoku przeprowadziła badania hałasu w 23 punktach pomiarowych na terenie województwa podlaskiego należących do programu Generalnego Pomiaru Ruchu. Punkty zlokalizowano przy głównych drogach: nr 8: Zambrów – Białystok – Augustów – Suwałki – Budzisko, nr 61: Łomża – Grajewo – Augustów – Ogrodniki, nr 19: Kuźnica Białostocka – Białystok – Siemiatycze, nr 65: Grajewo – Białystok – Bobrowniki, nr 66: Zambrów – Bielsk Podlaski – Połowce, nr 63: Zambrów – Łomża – Kolno. Badania przeprowadzono w 2 seriach pomiarowych w porze dziennej i nocnej. Badano również natężenie ruchu pojazdów i ich rodzaj. Na terenie powiatu bielskiego przeprowadzono pomiar w 1 punkcie (przy trasie nr 19 do Siemiatycz) w dwóch seriach pomiarowych: 26-27.07.2005 i 03-04.11.2005. Zaobserwowano przekroczenie norm dopuszczalnych hałasu w porze dziennej o 7,7-8,4 dB jak i nocnej o 3,3-5,3 dB. Należy dodać, że podobna sytuacja miała miejsce praktycznie w każdym badanym punkcie na terenie województwa. Przekroczenia norm poziomów dopuszczalnych zanotowano we wszystkich punktach pomiarowych w porze dnia (o kilka decybeli) i w nocy (o kilkanaście decybeli) w większości przypadków.

W związku z rosnącym natężeniem hałasu (w największym stopniu komunikacyjnego) należy dążyć do minimalizowania jego szkodliwego oddziaływania, m.in. poprzez: poprawę i utrzymywanie dobrej nawierzchni ulic, wprowadzenie usprawnień ruchu, budowę obwodnic, właściwą lokalizację zakładów przemysłowych zwłaszcza tych, które są szczególnie uciążliwe dla otoczenia.

Zorganizowanie alternatywnych ciągów komunikacyjnych wpływa również bezpośrednio na podniesienie bezpieczeństwa uczestników ruchu miejskiego. Przyczyną wzrostu uciążliwości jest rozbudowa miast, wchłanianie terenów przemysłowych i rozbudowa w ich sąsiedztwie zabudowy mieszkaniowej. Zagrożenie hałasem przemysłowym związane jest głównie z niekorzystną lokalizacją zabudowy mieszkaniowej, w pobliżu zakładów przemysłowych. Emisja hałasu przemysłowego jest uzależniona w dużym stopniu od procesu technologicznego i wykorzystywanych w nim maszyn i urządzeń, których ilość, stan techniczny, poziom nowoczesności, a także izolacyjność akustyczna i lokalizacja źródła są czynnikami decydującymi o stopniu uciążliwości dla otoczenia.

Należy podkreślić, że wiele zakładów przemysłowych wprowadziło już lub wprowadza szereg zabezpieczeń akustycznych, które skutecznie wyeliminują nadmierny hałas przemysłowy z terenów mieszkalnych. Dzieje się tak między innymi ze względu na

² W Bielsku Podlaskim obecnie (2010 r.) trwają pomiary hałasu komunikacyjnego prowadzone przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Białymstoku.

przeprowadzane kontrole zakładów oraz ze względu na wprowadzenie dla niektórych przedsiębiorstw obowiązku uzyskania pozwolenia zintegrowanego.

Na terenie miasta Bielsk Podlaski głównym źródłem zanieczyszczeń są kotłownie indywidualnych gospodarstw domowych oraz zakłady przemysłowe, w większości zlokalizowane w mieście. Do substancji mających największy udział w emisji zanieczyszczeń pochodzących głównie z procesów spalania energetycznego należą: dwutlenek siarki, tlenki azotu, tlenki węgla oraz pyły. Średnie roczne (w okresie zimowym najwyższe) zanieczyszczenia atmosferyczne występujące w mieście są niższe od dopuszczalnych wartości (normy zawiera załącznik Nr 1 do Rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 28 kwietnia 1998 r. w sprawie dopuszczalnych wartości stężeń substancji zanieczyszczających w powietrzu (Dz. U. Nr 55).

Ocena stopnia zanieczyszczenia powietrza dokonywana jest w oparciu o pomiary kontrolne głównych zanieczyszczeń bezpośrednio emitowanych do atmosfery (emisja) oraz badania monitoringowe substancji powstających w atmosferze (imisja). Ostatnie badania na terenie Bielska Podlaskiego Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Białymstoku wykonał w 2003 roku (metodą pasywną) i posłużyły one jako uzupełniające w ocenie jakości powietrza.

Na poprawę ochrony atmosfery ma wpływ likwidacja kotłowni lokalnych (dotyczy głównie siedlisk mieszkalnych) przez zastępowanie ich przyłączaniem do scentralizowanego systemu ciepłowniczego miasta i/lub zmiana technologii nośników energetycznych – zwiększania udziału proekologicznych nośników energetycznych. Kolejnym czynnikiem jest instalacja urządzeń odpylających w kotłowniach, w których nie przewiduje się zmiany paliwa (węgla) na paliwo proekologiczne.

2.9.3. Elektromagnetyczne promieniowanie niejonizujące

Niejonizujące promieniowanie elektromagnetyczne od zawsze występowało w środowisku naturalnym. Pochodzi ono z naturalnych źródeł takich jak Słońce, Ziemia, zjawiska atmosferyczne. Dodatkowo w środowisku występują sztuczne pola elektromagnetyczne, które związane są z techniczną działalnością człowieka. Ciągły rozwój techniki powoduje znaczny wzrost ilości nadajników radiowo-telewizyjnych oraz stacji bazowych telefonii komórkowej.

Na obszarze miasta głównymi urządzeniami wytwarzającymi elektromagnetyczne promieniowanie niejonizujące, szkodliwe dla środowiska są napowietrzne linie elektromagnetyczne WN 110 kV, nadajniki emitujące fale elektromagnetyczne oraz nadajniki operatorów sieci komórkowych. Wyniki pomiarów kontrolnych przeprowadzonych w 2005 roku nie wykazały przekroczeń norm.

W celu uniknięcia szkodliwego oddziaływania należy zachować w przyszłości następujące szerokości stref ochronnych: dla linii WN 110 kV – min 14,5 m od skrajnego przewodu linii przy zalecanej odległości od osi linii – 40 m, zaś istniejąca rozdzielnia energetyczna 110/15 kV, której uciążliwość winna mieścić się w granicach działki tego obiektu.

Szczegółowe zasady ochrony przed szkodliwym promieniowaniem określa Rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 11 sierpnia 1998 r., Dz. U. Nr 107.

2.9.4. Zanieczyszczenia powierzchni ziemi i innych elementów środowiska przyrodniczego

Jednym z poważnych zagrożeń i degradacji środowiska są odpady komunalne i przemysłowe. Głównymi źródłami wytwarzania odpadów komunalnych są gospodarstwa domowe, obiekty handlowo-usługowe, szkoły, przedszkola, obiekty turystyczne i targowiska. Podstawowym sposobem unieszkodliwiania odpadów komunalnych jest ich składowanie na składowiskach. Miasto posiada nowe działające od stycznia 2006 r. składowisko śmieci w miejscowości Augustowo. Zajmuje ono 2,3 ha powierzchni. Pojemność składowiska wynosi 106 tys. m³. Obecnie zdeponowana, skumulowana ilość odpadów wynosi ok. 49 tys. m³. Wysypisko nie jest przystosowane do składowania odpadów niebezpiecznych i odpadów przemysłowych.

Tabela 7

Eksploatowane składowisko komunalne na terenie wsi Augustowo

Nazwa obiektu, właściciel, zarządzający	Elementy wyposażenia a) uszczelnienie b) odcieki c) wody opadowe d) gaz składowiskowy	Rok uruchomienia\ deklarowany rok zamknięcia	Powierzchnia całkowita [ha] Powierzchnia wykorzystania [ha]	Pojemność całkowita [m ³] Pojemność wykorzystania [%]	Ilość odpadów zdeponowana w 2009 r. [Mg]	Uwagi - ocena WIOŚ, - pozwolenie zintegrowane
Składowisko odpadów we wsi Augustowo Urząd Miasta ul. Kopernika 1 17-100 Bielsk Podlaski Przedsiębiorstwo Komunalne Sp. z o.o. ul. Studziwodzka 37 17-100 Bielsk Podlaski	a) podwójna przesłona mineralno syntetyczna b) drenaż c) rów odwadniający d) 12 studni odgazowania	2006	5,5	106 400*	7664,15*	<spełnia wymogi
		2016	-	45%*		
						<podlega / posiada

Źródło: WIOŚ, * dane z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego

W wyniku wykonanych w ostatnich latach przeglądów ekologicznych, przeprowadzonych kontroli Inspektoratu oraz decyzji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego składowisko we wsi Augustowo zakwalifikowano jako jedyne (spośród 6 składowisk funkcjonujących na terenie powiatu bielskiego) nadające się do eksploatacji.

Znaczącą ilość odpadów niebezpiecznych stanowią odpady pochodzące z budowy, remontów i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej. Dotyczy to głównie materiałów konstrukcyjnych zawierających azbest. Z uwagi na fakt, iż wyroby

zawierające azbest należy usunąć z obiektów budowlanych do końca 2032 roku zakłada się, że powstająca ilość odpadów azbestowych będzie sukcesywnie rosła.

Pod względem ilości wytworzonych odpadów niebezpiecznych do największych producentów odpadów niebezpiecznych należą:

- SP Zakład Opieki Zdrowotnej w Bielsku Podlaskim – 20,194 Mg
- Przedsiębiorstwo STALBUD Stanisław Leszczyński w Bielsku Podlaskim – 13,050 Mg
- Zakłady Mięsne Netter w Czyżewie Zakład w Bielsku Podlaskim – 8,466 Mg
- METAL-ZŁOM Skup Złomu w Bielsku Podlaskim – 6,640 Mg
- PUHP „MoToBis” Sp. z o.o. w Bielsku Podlaskim – 6,034 Mg
- ENERGO Sp. z o.o. w Bielsku Podlaskim – 3,851 Mg.

Największym wytwórcą odpadów niebezpiecznych, podobnie jak w latach poprzednich był Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Bielsku Podlaskim. Podmiot w 2009 roku wytworzył łącznie 20,194 Mg odpadów niebezpiecznych, gdzie 18,614 Mg stanowiły odpady medyczne niebezpieczne. Zostały one przekazane do unieszkodliwienia w spalarni odpadów medycznych Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Hajnówce³.

W czerwcu 2010 r. Inspektorat skontrolował Urząd Miasta Bielsk Podlaski pod kątem gospodarki odpadami. W toku kontroli ustalono, że gmina prowadzi ewidencję zawartych i rozwiązanych umów właścicieli posesji z przedsiębiorcami posiadającymi stosowne zezwolenia na odbiór odpadów komunalnych. W zezwoleniu zawarto warunki funkcjonowania systemu zbierania i odbierania odpadów komunalnych w tym ograniczenie składowania odpadów ulegających biodegradacji, wydzielania odpadów niebezpiecznych z odpadów komunalnych oraz osiągnięcie poziomów odzysku i recyklingu odpadów opakowaniowych. Bielsk Podlaski jest członkiem Związku Gmin, który to podejmuje działania zmierzające do budowy ZZO. Do chwili obecnej zostało sporządzone studium wykonalności oraz badanie składu morfologicznego odpadów komunalnych, które zostało zaakceptowane 14.05.2010 r. W związku ze zmianą ustawy przedsiębiorcy posiadający zezwolenie na odbiór odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości są obowiązani również do odbierania zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego. Na stronie internetowej miasta zamieszczono wykaz punktów zbierania sprzętu elektrycznego i elektronicznego. Miasto posiada opracowany Regulamin utrzymania czystości i porządku na terenie gminy Bielsk Podlaski. Zobowiązuje on właściciela nieruchomości do posiadania pojemników do zbierania odpadów komunalnych oraz prowadzenia selektywnej zbiórki odpadów i przekazywania przedsiębiorcom uprawnionym do odbioru. Podmioty posiadające zezwolenia na odbiór odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości, zobowiązane są do przekazywania do odzysku lub recyklingu segregowanych odpadów komunalnych wyspecjalizowanym firmom posiadającym stosowne zezwolenia. W zezwoleniu ustalono sposoby ograniczania masy odpadów ulegających biodegradacji poprzez m.in.: propagowanie selektywnej zbiórki odpadów, zachęcanie do kompostowania odpadów ulegających biodegradacji oraz udzielanie właścicielom nieruchomości zniżek w opłatach za świadczenie usług przewidzianych w § 8 ust. 3 Regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie miasta Bielsk Podlaski. Na terenie miasta zezwolenie na odbiór odpadów komunalnych posiada 6 przedsiębiorstw, jednak w 2009 r. działalność taką prowadziło 5 firm. Podmioty te sporządzają i przekazują Burmistrzowi informację dotyczącą masy poszczególnych rodzajów

³ WIOŚ, *Informacja o stanie środowiska na terenie powiatu bielskiego*, str. 20-21

odebranych odpadów komunalnych, sposobów zagospodarowania poszczególnych rodzajów odebranych odpadów, masy odpadów ulegających biodegradacji składowanych na składowisku oraz masy odpadów ulegających biodegradacji nieskładowalnych na składowisku i sposoby ich zagospodarowania. W toku kontroli ustalono, że firmy odbierające odpady komunalne w powyższych informacjach wykazały zerową masę odpadów ulegających biodegradacji, bądź też brak danych. Z tej informacji wynika, iż mieszkańcy miasta (w szczególności domków jednorodzinnych) zagospodarowują ww. odpady we własnym zakresie w kompostowniach. Przedsiębiorcy mają obowiązek ewidencjonowania na indywidualnych kontach ilości odpadów zebranych selektywnie i w oparciu o te dane naliczać indywidualne zniżki w opłatach zgodnie z zapisami ustanowionego przez miasto Regulaminu. Na obszarze miasta brak jest instalacji do odzysku odpadów (sortowni, kompostowni) co utrudnia ograniczenie ilości odpadów ulegających biodegradacji kierowanych na składowisko. Odpady komunalne wytworzone na terenie gminy nie są przekazywane poza teren województwa. W toku kontroli nie stwierdzono nieprawidłowości.

W celu uniknięcia zagrożeń, które niosą za sobą odpady stałe niezbędne jest stworzenie rozdzielczego systemu ich gromadzenia (ze szczególnym zwróceniem uwagi na odpady toksyczne), usuwania i unieszkodliwiania w sposób racjonalny, gwarantujący bezpieczeństwo środowiska i maksymalne wykorzystanie wtórne składników użytkowych, odpowiadającego nowym krajowym przepisom prawnym, w których uwzględniono wymogi Unii Europejskiej (Ustawa z dnia 13 września 1996r o utrzymaniu czystości i porządku w gminach - Dz. U. Nr 132, poz. 622, z późn. zm. oraz Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach Dz.U. 2001 Nr 62 poz. 628). Niekorzystnym zjawiskiem w zagospodarowaniu odpadów przemysłowych jest zbyt mała ilość odpadów wytwarzanych poddawanych procesom odzysku. W 2009 roku wskaźnik ten w całym powiecie bielskim wyniósł zaledwie 35% i był najniższy od 2001 roku.

2.10. Funkcjonowanie środowiska przyrodniczego

W strukturze obszaru miasta ważną rolę ogrywają jej przyrodnicze struktury funkcjonalno-przestrzenne. Do głównych obszarów przyrodniczych należą:

- a) lasy – występują one w 2 zasadniczych kompleksach, jednym A.L.P. drugim prywatnym, położonym w południowej części miasta w rejonie Studziwód. Las A.L.P. pełni funkcję lasu masowego wypoczynku. Oba kompleksy są lasami ochronnymi w rozumieniu przepisów ustawy o lasach.
- b) doliny – położone w obrębie rzek Białej i Lubki oraz powiązanych z nimi zmeliorowanych dolinek bocznych i obniżen terenowych są podstawowym elementem systemu przyrodniczego miasta. Stosunkowo wysoka wartość bonitacyjna i z reguły prywatna własność większości użytków zielonych były i są główną przeszkodą w ich pozyskiwaniu do zasobów gruntów komunalnych i przystosowywania do celów rekreacyjnych. W dłuższym horyzoncie czasowym spora część użytków zielonych po przekształceniach własnościowych powinna stać się terenami miejskiej zieleni urządzonej i rekreacji.
- c) tereny zieleni i wypoczynku – to tereny urządzone ogólnomiejskie i osiedlowe – skwery w głównym Zespole Śródmiejskim, niewielkie tereny zieleni urządzonej w zespołach mieszkaniowych „Północ” i „Południowy-Zachód” oraz tereny parkowe w „Centrum” oraz większy w dolinie rzeki Lubki (rejon ul. Białowieskiej,

Poniatowskiego, Zamkowej i Narutowicza). Uzupełnieniem terenów zieleni urządzonej jest zielen terenów sportowych, cmentarzy i ogrodów działkowych. Niedobory zieleni urządzonej występują w gęsto zabudowanych terenach budownictwa jednorodzinne. Tereny zieleni nieurządzonej znajdują się głównie w dolinach rzeki Białej i Lubki oraz lokalnych zmeliorowanych dolinkach i obniżeniach.

W związku z wymogami obowiązującej Ustawy z dn. 27.04.2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dziennik Ustaw z 2008 r. Nr 25 poz. 150, z późn. zm.) miasto ma opracowany „Program Ochrony Środowiska dla Miasta Bielsk Podlaski na lata 2008-2011 z perspektywą na lata 2012-2015”.

3. Potencjał ludnościowy

3.1. Ludność

W 2009 roku miasto Bielsk Podlaski zamieszkiwało 26 tys. 381 osób (2,2 % ludności województwa podlaskiego), w tym 12 tys. 681 mężczyzn i 13 tys. 700 kobiet. Na 100 mężczyzn przypadało 108 kobiet. Pod względem liczby ludności Bielsk Podlaski zajmował 5 miejsce w województwie podlaskim. Wyprzedzały go takie miasta jak: Białystok – 294 685 mieszkańców, Suwałki – 69 499, Łomża – 63 357 i Augustów – 30 323 mieszkańców. W dalszej kolejności za Bielskiem Podlaskim znajdowały się: Zambrów – 22 353, Grajewo – 22 309, Hajnówka – 21 583, Sokółka – 18 579, Łapy – 16 167 oraz Siemiatycze – 14 931 mieszkańców (GUS, 2009).

Tabela 8

Ludność miasta Bielsk Podlaski w latach 1960 – 2009

Lata	ogółem	mężczyźni	kobiety	Kobiety na 100 mężczyzn	Zmiana
1960	10 447	ok. 4 706	ok. 5 741	122	+ 3 100
1970	14 035	6 391	7 644	120	+ 3 588
1980	20 681	9 707	10 974	113	+ 6 646
1990	26 670	12 787	13 883	109	+ 6 000
1991	27 222	13 060	14 162	108	+ 552
1992	26 605	12 810	13 795	108	- 617
1993	26 826	12 922	13 904	108	+ 221
1994	27 451	13 210	14 241	108	+ 625
1995	27 445	13 225	14 220	108	- 6
1996	27 599	13 269	14 330	108	+ 154
1997	27 637	13 308	14 329	108	+ 38
1998	27 594	13 290	14 304	108	- 43
1999	27 823	13 404	14 419	108	+ 229
2000	27 650	13 336	14 314	107	- 173

2001	27 559	13 274	14 285	108	-91
2002	27 028	13 067	13 961	107	-531
2003	26 955	13 019	13 936	107	-73
2004	26 894	12 961	13 933	107	-61
2005	26 893	12 960	13 933	108	-1
2006	26 714	12 858	13 856	108	-179
2007	26 577	12 802	13 775	108	-137
2008	26 484	12 749	13 735	108	-93
2009	26 381	12 681	13 700	108	-103

Źródło: Urząd Miasta Bielsk Podlaski

Wzrost liczby mieszkańców miasta w latach 1970-1990 wykazywał dużą dynamikę. Od roku 1970 łączna liczba mieszkańców Bielska Podlaskiego zwiększyła się o ponad 12,6 tys. osób. Dynamika ta była efektem zarówno salda migracji, jak i dodatniego przyrostu naturalnego. W latach dziewięćdziesiątych liczba ludności ustabilizowała się na poziomie ok. 27 tys. Natomiast od 2000 r. obserwujemy trend malejący liczby ludności. Co gorsza zgodnie z prognozami GUS niekorzystna tendencja będzie postępowała.

Gęstość zaludnienia w Bielsku Podlaskim (977 osób/ km²) jest wyższa od średniej gęstości zaludnienia obszarów miejskich województwa podlaskiego (638 osoby/ km²). Średnia gęstość zaludnienia województwa podlaskiego wynosi 59 osób na 1 km² (GUS, 2009).

3.2. Zmiany w stanie i strukturze ludności

Tabela 9

Struktura wieku ludności miasta Bielsk Podlaski w 2000 r. i 2009 r. i woj. podlaskiego

Wyszczególnienie	Bielsk Podlaski				Woj. podlaskie	
	Ogółem – 2000 r.		Ogółem – 2009 r.		Ogółem – 2009 r.	
	osób	%	osób	%	osób	%
Ludność ogółem	27 650	100	26 381	100	1 189 731	100
Wiek przedprodukcyjny	7 532	27	4 767	18	228 714	19
Wiek produkcyjny	16 789	61	17 532	67	754 096	63
Wiek mobilny 18-44	11 330	41	10 484	40	477 482	40
Wiek niemobilny 45-64 Mężczyźni, 45-59 Kobiety	5 459	20	7 048	27	276 614	23
Wiek poprodukcyjny	3 329	12	4 082	15	206 921	17

Źródło: Bank Danych Regionalnych, www.stat.gov.pl, * wiek 20-44

W 2000 r. w Bielsku Podlaskim zamieszkiwało 61% ludności w wieku produkcyjnym, a w 2009 r. odsetek ten wzrósł do 67%. Z czego w 2000 r. 41% stanowiły osoby w wieku

mobilnym tzn. od 18 do 44 roku życia, a w 2009 r. liczebność osób w tym wieku stanowiła 40% ogółu społeczeństwa. W 2000 r. mieszkańcy w wieku przedprodukcyjnym stanowili 27%, a w 2009 r. już tylko 18%. Liczebność osób w wieku poprodukcyjnym w badanym okresie wzrosła o 3 punkty procentowe (12% - 2000 r. i 15% - 2009 r.).

Większość mieszkańców miasta jest w wieku produkcyjnym, co uzasadnia podejmowanie działań na rzecz tworzenia nowych miejsc pracy (m.in. z udziałem potencjalnych inwestorów krajowych i zagranicznych).

Tabela 10

Struktura wieku ludności miasta Bielsk Podlaski w porównaniu z województwem podlaskim w roku 2009

Wyszczególnienie	Struktura wieku	Udział
miasto Bielsk Podlaski	0 – 17 lat	18
	18 - 59 lat	67
	60 i więcej lat	15
RAZEM		100 %
Województwo podlaskie	0 – 17 lat	19
	18 - 59 lat	63
	65 i więcej lat	17
RAZEM		100 %

Źródło: Bank Danych Regionalnych, www.stat.gov.pl

Bielsk Podlaski ma bardzo zbliżoną strukturę wieku ludności jak całe województwo podlaskie. W województwie mniejszy (o 4 %) jest odsetek ludności w wieku produkcyjnym, a w mieście ludność w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym jest niższa odpowiednio o 1% i 2%.

Tabela 11

Zmiany struktury wieku w Bielsku Podlaskim w latach 1995 – 2009

Wiek	1995	1996	1998	1999	2000	2001	2002
Przedprodukcyjny	8 869	8 682	8 191	7 972	7 532	5 296	4 981
Produkcyjny	15 705	15 918	16 244	16 599	16 789	18 367	18 548
Poprodukcyjny	2 871	2 999	3 159	3 252	3 329	3 456	3 499
Razem	27 445	27 599	27 594	27 823	27 650	27 119	27 028

Wiek	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Przedprodukcyjny	4 694	4 413	4 213	3 999	3 827	3 693	3 637
Produkcyjny	18 712	18 861	18 976	18 933	18 878	18 843	18 662
Poprodukcyjny	3 549	3 620	3 704	3 782	3 872	3 948	4 082
Razem	26 955	22 481	26 893	26 714	26 577	26 484	26 381

Źródło: Bank Danych Regionalnych, www.stat.gov.pl

W Bielsku Podlaskim na przestrzeni lat 1995-2009 zauważalna jest postępująca tendencja polegająca na zmniejszeniu się liczby osób w wieku przedprodukcyjnym (spadek w badanym okresie o około 5,2 tys. osób), natomiast zwiększaniu się liczby osób w wieku poprodukcyjnym (wzrost w badanym okresie o około 1,2 tys. osób). Liczebność społeczeństwa w wieku produkcyjnym wzrastała do 2005 r., a następnie nieznacznie zaczęła się obniżać. Niekorzystne tendencje demograficzne należy powiązać z systematycznym procesem starzenia się ludności.

3.3. Przyrost naturalny

Tabela 12

Przyrost naturalny na 1000 osób w latach 1991 – 2009

	1991	1993	1995	1997	1998	1999	2000	2001
miasto Bielsk Podlaski	8,7	5,4	3,8	1,7	2,1	0,2	- 0,7	- 0,7
miasta na obszarze województwa podlaskiego	5,8	4,4	2,2	1,7	2,1	1,5	1,47	1,47

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
miasto Bielsk Podlaski	0,1	0,1	0,5	0,8	0,7	0,7	1,6	2,9
miasta na obszarze województwa podlaskiego	1,2	0,7	0,7	1,1	1,1	1,4	1,9	2,1

Źródło: Bank Danych Regionalnych, www.stat.gov.pl

W Bielsku Podlaskim do 2001 r. przyrost naturalny sukcesywnie się obniżał, a w 2000 i 2001 r. wskaźnik ten osiągnął wartości ujemne. Niepokojąca tendencja została jednak zatrzymana i w kolejnych latach podobnie jak w województwie podlaskim obserwuje się rosnące przyrosty naturalne. Tendencja ta w najbliższym dziesięcioleciu winna zostać podtrzymana (głównym czynnikiem jest fakt wchodzenia w okres rozrodczy pokolenia wyżu demograficznego lat 80-tych).

3.4. Migracje

Tabela 13

Migracja mieszkańców miasta w latach 1991 – 2009

Wyszczególnienie	1991	1993	1995	1997	1998	1999	2000	2001
Napływ								
Z miast	104	97	86	60	238	338	272	68
Ze wsi	486	305	237	276	-	-	-	189
Z zagranicy	2	2	9	12	6	1	3	4
Odływ								
Do miast	161	184	199	201	319	299	295	198
Na wieś	106	145	117	116	-	-	-	115
Za granicę	-	-	6	5	2	-	5	4
Saldo migracji	+325	+75	+10	+26	-77	+40	-25	+56

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Napływ								
Z miast	77	76	76	81	63	86	55	48
Ze wsi	151	163	157	140	168	199	107	111
Z zagranicy	12	5	6	4	6	6	2	5
Odływ								
Do miast	192	203	199	203	167	220	129	150
Na wieś	129	147	146	138	140	188	112	100
Za granicę	2	-	5	1	22	12	4	15
Saldo migracji	-83	-106	-111	-117	-92	-129	-81	-101

Źródło: Bank Danych Regionalnych, www.stat.gov.pl

W latach 1991-2001 w Bielsku Podlaskim występowało dodatnie saldo migracji (z wyjątkiem lat 1998 i 2000). W kolejnych latach, tj. 2002-2009 saldo migracji było ujemne.

W opinii demografów, z podobnymi zjawiskami boryka się wiele miast w Polsce i stąd tak ważne jest, by politykę tych miast opierać na tworzeniu dobrych warunków dla seniorów i jednocześnie stwarzać atrakcje mogące zatrzymać ludzi młodych. Władze miasta Bielsk Podlaski podejmują odpowiednie działania, aby wyhamować niekorzystne zjawisko ujemnej migracji, m.in. poprzez pozyskiwanie funduszy unijnych, dzięki którym mogą być realizowane nowe inwestycje i powstawać mogą nowe miejsca pracy dające realne szanse na rozwój zawodowy. Ponadto stalemu wzbogaceniu ulega oferta kulturalna miasta i dodatkowo rozwijana jest baza sportowo-rekreacyjna. Miasto zabiega również o inwestorów, zapewniając dostęp do uzbrojonych terenów inwestycyjnych dla przedsiębiorców.

3.5. Prognoza

W Bielsku Podlaskim zaznacza się niekorzystny trend demograficzny panujący na całym świecie polegający na starzeniu się społeczeństwa. Wzrost ten zależy nie tylko od wydłużenia życia, ale również od spadku rozrodczości, przez co maleje odsetek dzieci i młodzieży. W wyniku spadku wskaźnika urodzeń w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku, w większości miejscowości województwa podlaskiego odnotowano spadek liczby ludności, a jeden z największych spadków nastąpił w powiecie bielskim. Prognozy Głównego Urzędu Statystycznego przewidują, iż w ciągu najbliższych 25 lat ta niekorzystna tendencja będzie się utrzymywała i spowoduje, że w 2030 roku liczba mieszkańców województwa podlaskiego zmniejszy się o kolejne 84 tysiące. Prognozy zakładają, iż w latach 2025-2030 największy ubytek ludności dotknie powiaty położone na południu województwa podlaskiego, w tym m.in. powiat bielski (spadek o ponad 9 tysięcy), co oznacza 22-procentową stratę⁴. Szacuje się, że liczba mieszkańców powiatu bielskiego wyniesie 57,8 tys. w 2010 r., 54,4 tys. w 2020 r. i 51,4 tys. w 2030 r. Proces ten ma charakter trwały, a pogłębiany jest przez ujemną migrację ludności na pobyt stały (w Bielsku Podlaskim -101 osób w 2009 r.). W latach 1995-2009 liczba mieszkańców Bielska Podlaskiego obniżyła się o 1 064 osób.

Prognozy dotyczące ludności miasta Bielsk Podlaski wskazują, że liczba mieszkańców w mieście w 2015 r. wyniesie około 26 tys. osób, a w 2020 r. – około 25,6 tys. osób.

Tabela 14

Prognoza ludności w powiecie bielskim i mieście Bielsk Podlaski

Rok	Powiat Bielski						Bielsk Podlaski*		
	Ogółem			Miasta					
	razem	mężczyźni	kobiety	razem	mężczyźni	kobiety	razem	mężczyźni	kobiety
2010	57806	28528	29278	30261	14695	15566	26321	12662	13659
2011	57393	28350	29043	30145	14645	15500	26220	12619	13601
2012	57038	28175	28863	30069	14614	15455	26154	12592	13561
2013	56635	28017	28618	30008	14604	15404	26100	12584	13517
2014	56321	27872	28449	29989	14601	15388	26084	12581	13503
2015	56008	27728	28280	29909	14558	15351	26014	12544	13470
2016	55610	27564	28046	29824	14536	15288	25940	12525	13415
2017	55319	27455	27864	29766	14526	15240	25889	12516	13373
2018	54965	27305	27660	29664	14472	15192	25800	12470	13331
2019	54679	27192	27487	29604	14457	15147	25748	12457	13291
2020	54361	27076	27285	29477	14403	15074	25637	12410	13227

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, *szacunki własne na podstawie wskaźników dynamiki zmian ludności w powiecie bielskim (w miastach)

⁴ Podlaskie w statystykach, Powierzchnia i ludność, str. 7-8

Jak wynika z danych statystycznych, miasto Bielsk Podlaski posiada umiarkowany ludzki potencjał rozwojowy. Podobnie jak miasta sąsiadujące wyludnia się, a liczba mieszkańców sukcesywnie maleje. Korzystnym zjawiskiem jest dodatni, stopniowo wzrastający przyrost naturalny. W regionie południowo-wschodnim województwa podlaskiego pod względem ludności Bielsk Podlaski jest największym miastem, ponadto ponad połowę ludności miasta stanowią mieszkańcy w wieku produkcyjnym, co uzasadnia potrzebę tworzenia nowych miejsc pracy oraz korzystnych warunków zamieszkiwania ludności.

4. Budownictwo mieszkaniowe i planowanie przestrzenne

4.1. Zasoby mieszkaniowe

Zasobami mieszkaniowymi w Bielsku Podlaskim zarządzają 4 spółdzielnie: „Spółdzielnia Mieszkaniowa”, SM „Podlasie”, SM „Świt”, Młodzieżowa Spółdzielnia Mieszkaniowa „Elwa” oraz Przedsiębiorstwo Komunalne Sp. z o.o.

Tabela 15

Zasoby mieszkaniowe w 2008 roku

Lata	Przeciętna					
	mieszkania*	izby	powierzchnia użytkowa w m ²	liczba izb w mieszkaniu	powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m ²	powierzchnia użytkowa na 1 mieszkańca
2008	9 460	39 897	651 887	4,22	68,9	24,6

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, * mieszkania rozumiane jako mieszkania w blokach i domach jednorodzinnych

W 2008 r. liczba izb w mieszkaniu w Bielsku Podlaskim – 4,22, była wyższa od średniej województwa – 3,81. Przeciętne mieszkanie w województwie podlaskim miało powierzchnię 73,6 m² i było większe od średniego w kraju w miastach – 62,20 m² oraz od średniego w Bielsku Podlaskim – 68,9 m²

Tabela 16

Zasoby mieszkaniowe w latach 1970-2008

Wyszczególnienie	1980	1991	2000	2008
Mieszkania	6 346	7 966	8 777	9 460
Izby	20 700	31 244	34 776	39 897

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Na przestrzeni blisko 30 lat liczba mieszkań zwiększyła się niemal o 50%, natomiast liczba izb niemal dwukrotnie.

4.2. Ruch budowlany i planowanie przestrzenne

Tabela 17

Liczba mieszkań przekazanych do użytku w latach 1989-2009

Lata	Przekazane do użytku							
	Mieszkania		Izby		Powierzchnia użytkowa		Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m ²	
	ogółem	budow. indywid.	ogółem	budow. indywid.	ogółem	budow. indywid.	ogółem	budynki
1989	139	41	598	215	9 776	4 465	70,3	108,9
1991	313	27	1327	135	18 683	3 362	59,7	124,5
1993	80	38	379	237	7 809	5 626	97,6	148,1
1995	125	56	581	336	11 707	7 970	93,7	142,3
1998	78	14	279	83	4 891	1 853	62,7	132,4
1999	19	19	121	121	2 256	2 256	118,7	118,7
2000	37	9	135	53	2 679	1 429	72,4	158,8
2001	5	4	26	22	706	648	141,2	162,0
2002	23	23	145	145	3 274	3 274	142,3	142,3
2003	54	54	315	315	8 676	8 676	160,7	160,7
2004	31	31	196	196	5 044	5 044	162,7	162,7
2005	37	37	217	217	5 226	5 226	141,2	141,2
2006	44	44	276	276	6 986	6 986	158,8	158,8
2007	49	49	288	288	7 802	7 802	159,2	159,2
2008	102	73	501	435	15 220	12 797	149,2	175,3
2009	59	48	318*	285*	7 455*	7 116*	146,2*	148,3*

Źródło: Bank Danych Regionalnych, www.stat.gov.pl, * nie uwzględniono 8 mieszkań na ul. Rejonowej

Ruch budowlany w mieście ma tendencję zmienną. Od 1995 roku zauważa się zmniejszanie liczby mieszkań przekazanych do użytku. Spowodowane jest to ogólnie relatywnie słabą kondycją lokalnej gospodarki – ograniczone możliwości zatrudnienia niekorzystnie rzutują na poziom dochodów, a co za tym idzie na możliwości inwestycyjne ludności. Od 2000 r. ruch budowlany ograniczał się jedynie do budownictwa indywidualnego, za wyjątkiem 2008 r. kiedy to oddano do użytku 1 mieszkanie zakładowe i wybudowano 28 mieszkań przeznaczonych na sprzedaż; i roku 2009, kiedy to wybudowano 11 mieszkań przeznaczonych na sprzedaż. Poprawiają się natomiast warunki mieszkaniowe i wzrasta przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań.

Tabela 18

Liczba wydanych przez Referat Gospodarki Przestrzennej decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu w latach 2003-2010 (stan na 28 września 2010r.)

L.p.	Rok	Warunki zabudowy	Lokalizacja inwestycji celu publicznego	Razem
1.	2003	246	-	246
2.	2004	184	32	216
3.	2005	126	45	171
4.	2006	122	31	153
5.	2007	187	18	205
6.	2008	168	31	199
7.	2009	204	27	231
8.	2010	197	22	219
RAZEM		1434	206	1640

Źródło: Urząd Miasta Bielsk Podlaski

Na przestrzeni lat 2003-2010 wydano łącznie 1 434 decyzje o warunkach zabudowy i 206 decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego, co wskazuje na rozwój gminy.

Wydanie decyzji o warunkach zabudowy to jedynie początek postępowania administracyjnego, nie mniej jednak sprawne planowanie przestrzenne poprawia atrakcyjność miasta i przyciąga inwestorów.

5. Obsługa ludności

5.1. Edukacja

Na terenie miasta Bielsk Podlaski funkcjonują cztery przedszkola samorządowe, jedno przedszkole prywatne i dwa oddziały przedszkolne w szkole podstawowej. W mieście prowadzą działalność cztery szkoły podstawowe, dwie szkoły muzyczne I stopnia, trzy gimnazja i pięć szkół ponadgimnazjalnych. W Bielsku Podlaskim bezpłatnie w systemie zaocznym mogą się kształcić również dorośli – w Liceum Ogólnokształcącym i Technikum Zawodowym funkcjonującym w ramach Zespołu Szkół Nr 1 im. Marszałka J.K. Piłsudskiego.

5.1.1. Przedszkola

Tabela 19

Przedszkola w Bielsku Podlaskim (stan na wrzesień 2010 r.)

lp	Przedszkole i adres	Ilość dzieci	Ilość miejsc	Ilość oddziałów	Nauczyciele pełnozatrudnieni
1.	Nr 3 z Oddziałami Integracyjnymi ul. Żeromskiego 4	117	125	5	15
2.	Nr 5 Krasnała Hałabały ul. Kościuszki 16	131	125	5	10
3.	Nr 7 Kubusia Puchatka ul. Kazanowskiego 2	202	170	8	12
4.	Nr 9 Leśna Polana ul. Kazanowskiego 2a	210	190	7	14
	RAZEM	660	610	25	51

Źródło: Urząd Miasta Bielsk Podlaski

Tabela 20

Przedszkola niepubliczne w Bielsku Podlaskim (stan na wrzesień 2010 r.)

lp	Przedszkole i adres	Ilość dzieci	Ilość miejsc	Ilość oddziałów	Nauczyciele pełnozatrudnieni
1.	Przedszkole Niepubliczne Nr 1 im. św. Młodzieńca Gabriela ul. Rejtana 24	77	80	3	4
	RAZEM	77	80	3	4

Źródło: Urząd Miasta Bielsk Podlaski

Tabela 21

Oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych (stan na wrzesień 2010 r.)

lp	Szkoła i adres	Ilość dzieci	Ilość miejsc	Ilość oddziałów	Nauczyciele pełnozatrudnieni
1.	Szkoła Podstawowa Nr 2, im. kpt. Wł. Wysockiego, ul. Wł. Wysockiego 6	42	50	2	2
	RAZEM	42	50	2	2

Źródło: Urząd Miasta Bielsk Podlaski

W roku przedszkolnym 2010/2011 opieką przedszkolną było objętych łącznie 779 dzieci, w tym 660 dzieci w 25 oddziałach przedszkoli publicznych, 77 dzieci uczęszczających do prywatnego przedszkola (3 oddziały) i 42 dzieci objętych opieką przedszkolną w 2 oddziałach Szkoły Podstawowej nr. 2. Na jednego nauczyciela średnio przypadało trzynastu dzieci. Do Integracyjnego Przedszkola Nr 3 łącznie uczęszczało 12 dzieci niepełnosprawnych. Wszystkie przedszkola publiczne (poza Przedszkolem Nr 3) miały w pełni wykorzystaną ilość miejsc, a przedszkole prywatne było wykorzystywane w 96%. W 2 oddziałach przedszkolnych w Szkole Podstawowej Nr 2 w roku szkolnym 2010/2011 było 8 wolnych miejsc (wykorzystanie w 84%).

5.1.2. Szkoły podstawowe

W Bielsku Podlaskim w latach 1998-2003 funkcjonowało 5 szkół podstawowych, a od roku 2004 działały już tylko 4 szkoły podstawowe. Naturalnie zmniejszyła się liczba pomieszczeń, oddziałów i nauczycieli w szkołach. Powyższe zmiany wymusiła niekorzystna sytuacja demograficzna. Malejąca liczba urodzeń w Polsce powodowała coraz mniej liczne roczniki uczniów, które rozpoczynały naukę na poziomie kształcenia obowiązkowego. Na przestrzeni lat 1998-2009 liczba uczniów kształcących się na poziomie podstawowym zmalała o 2 819 uczniów (spadek o 33%).

Tabela 22

Szkolnictwo podstawowe w Bielsku Podlaskim w latach 1998-2009

szkoły podstawowe ogółem											
1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
5	5	5	5	5	5	4	4	4	4	4	4
pomieszczenia szkolne ogółem											
1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
113	104	75	68	67	63	61	62	61	62	62	63
oddziały w szkołach ogółem											
1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
149	127	102	95	90	85	79	72	69	65	63	61
uczniowie ogółem											
1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
4 192	3 455	2 698	2 484	2 313	2 146	1 950	1 789	1 670	1 549	1 435	1 373
absolwenci ogółem											
1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
536	571	-	533	483	456	441	407	363	315	316	287

Źródło: Bank Danych Regionalnych, www.stat.gov.pl

W Bielsku Podlaskim działają 2 szkoły muzyczne I stopnia, jedna publiczna i jedna prywatna.

W mieście funkcjonuje również Zespół Szkół Specjalnych im. Jana Pawła II (ul. Wojska Polskiego 17). W jego skład wchodzi: Szkoła Podstawowa Specjalna, Gimnazjum Specjalne, Zasadnicza Szkoła Zawodowa Specjalna i Szkoła Specjalna Przysposabiająca do Pracy. W roku szkolnym 2010/2011 w Zespole pracowało 37 nauczycieli (w tym 35 na pełny etat) i kształciło się 115 uczniów (w 19 oddziałach). Szkoła posiada 25 pomieszczeń do nauki, salę gimnastyczną i boisko szkolne.

Tabela 23

Szkolnictwo podstawowe w Bielsku Podlaskim (stan na wrzesień 2010 r.)

Lp.	Szkoła podstawowa i adres	Ilość uczniów	Ilość oddziałów	Nauczyciele pełnozatrudnieni	Ilość pomieszczeń do nauczania
1.	SP Nr 2 im. kpt Władysława Wysockiego ul. Wł. Wysockiego 6	241	11	19	13
2.	SP Nr 3 w Zespole Szkół z Dodatkową Nauką Języka Białoruskiego im. Jarosława Kostyczewicza, ul. Poniatowskiego 9	407	18	35	14
3.	SP Nr 4 w Zespole Szkół im. Adama Mickiewicza, ul. Mickiewicza 126	437	19	35	16
4.	SP Nr 5 im. Szarych Szeregów ul. Kopernika 3	262	12	23	10
5.	Państwowa Szkoła Muzyczna I st. ul. Widowska 4a	187	2	16	19
6.	Prywatna Szkoła Muzyczna I st. ul. Widowska 4a	6	2	3	Korzysta z pomieszczeń PSM
	RAZEM	1540	64	131	72

Źródło: Urząd Miasta Bielsk Podlaski

W roku szkolnym 2010/2011 w 60 oddziałach w 4 szkołach podstawowych uczyło się 1 347 dzieci, a do 2 szkół muzycznych uczęszczało 193 dzieci. Średnio na jednego nauczyciela w szkołach na poziomie podstawowym w Bielsku Podlaskim przypadało 12 dzieci, a w jednym oddziale uczyło się średnio 24 uczniów.

5.1.3. Gimnazja

Tabela 24

Gimnazja (stan na wrzesień 2010 r.)

lp	Gimnazjum i adres	Ilość uczniów	Ilość oddziałów	Nauczyciele pełnozatrudnieni	Ilość pomieszczeń do nauczania
1.	Nr 1 im. Niepodległości Polski ul. Kościuszki 21	302	12	30	27
2.	Nr 2 w Zespole Szkół im. Adama Mickiewicza, ul. Mickiewicza 126	268	11	24	22
3.	Nr 3 w Zespole Szkół z Dodatkową Nauką Języka Białoruskiego im. Jarosława Kostećwicza, ul. Poniatowskiego 9	284	12	31	9
	RAZEM	854	35	85	58

Źródło: Urząd Miasta Bielsk Podlaski

W Bielsku Podlaskim działają 3 gimnazja, w których w roku szkolnym 2010/2011 uczyło się 854 uczniów, w 35 oddziałach. Na jednego nauczyciela przypadało średnio 10 uczniów, a w jednym oddziale uczyło się średnio 24 uczniów.

5.1.4. Szkoły ponadgimnazjalne

Z punktu widzenia strategicznych kierunków rozwoju miasta, ważne znaczenie ma nauczanie ponadgimnazjalne. Należy pamiętać, iż szkolnictwo to leży w gestii władz powiatowych i jako takie będzie trudne do modelowania na poziomie strategii realizowanej przez władze miejskie. Dane na temat szkolnictwa ponadgimnazjalnego prezentuje tabela poniżej.

Tabela 25

Szkoły ponadgimnazjalne (stan na wrzesień 2010)

lp	Szkoła średnia i adres	Ilość uczniów	Ilość oddziałów	Nauczyciele pełnozatrudnieni	Ilość pomieszczeń do nauczania
1.	I LO im. T. Kościuszki ul. 11 Listopada 6	362	13	26	17
2.	II LO z BJN im. B. Taraszkiewicza ul. Kopernika 4	399	13	30	15
3.	Zespół Szkół Nr 1 im. Marszałka J.K. Piłsudskiego, ul. Szkolna 12	563	21	34	21
4.	Zespół Szkół Nr 3 im. Wł. St. Reymonta ul. Widowska 1	391	15	35	20
5.	Zespół Szkół Nr 4 im. Ziemi Podlaskiej ul. Hołowieska 18	492	19	32	21
	Razem	2207	81	157	94

Źródło: Urząd Miasta Bielsk Podlaski

W Bielsku Podlaskim funkcjonuje 5 szkół ponadgimnazjalnych. W roku szkolnym 2010/2011 uczęszczało do nich łącznie 2 207 uczniów, na jednego nauczyciela przypadało średnio 14 uczniów, a w jednym oddziale uczyło się średnio 27 uczniów.

W Bielsku Podlaskim aktualnie funkcjonują trzy zespoły szkół.

W Zespole Szkół Nr 1 im. Marszałka Józefa Klemensa Piłsudskiego funkcjonują następujące szkoły:

- I Liceum Profilowane
- IV Liceum Ogólnokształcące
- I Liceum Ogólnokształcące dla dorosłych zaoczne Nr 1
- Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 1
- Technikum dla dorosłych zaoczne Nr 1
- Technikum Nr 1
- Technikum Uzupełniające Nr 1

W Zespole Szkół Nr 3 funkcjonują:

- Technikum Nr 3
- III Liceum Ogólnokształcące
- III Liceum Profilowane

W Zespole Szkół Nr 4 funkcjonują:

- Technikum o kierunku poligraficznym
- Technikum o kierunku informatycznym
- Technikum o kierunku hotelarskim
- Technikum o kierunku rolniczym
- Technikum o kierunku ekonomicznym
- Liceum o profilu zarządzanie informacją
- Liceum o profilu administracyjno-ekonomicznym
- Policealna szkoła w zawodzie technik rolnik.

Oferta edukacyjna stale jest rozszerzana o nowe profile, kierunki i specjalności. W roku szkolnym 2010/2011 szkoły zawodowe specjalizowały się w kształceniu w następujących zawodach:

- Sprzedawca
- Kucharz
- Ciastkarz
- Fryzjer
- Krawiec
- Rzeźnik wędliniarz
- Mechanik pojazdów samochodowych
- Elektromechanik pojazdów samochodowych
- Operator obrabiarek skrawających
- Technolog robót wykończeniowych w budownictwie
- Strażak
- Policjant

5.1.5. Szkoły policealne

Tabela 26

Szkoły policealne (stan na wrzesień 2010)

lp	Szkoła średnia i adres	Ilość uczniów	Ilość oddziałów	Nauczyciele pełnozatrudnieni	Ilość pomieszczeń do nauczania
1.	Policealne Studium Ikonograficzne ul. Żwirki i Wigury 26	7	4	2	4
2.	Policealna szkoła w zawodzie technik rolnik w Zespole Szkół Nr 4	58	2	6	20
	RAZEM	65	6	8	24

Źródło: Urząd Miasta Bielsk Podlaski

W Bielsku Podlaskim funkcjonują dwie szkoły pomaturalne: Policealne Studium Ikonograficzne i Policealna szkoła w zawodzie technik rolnik w Zespole Szkół Nr 4.

W październiku 2005 r. w Bielsku Podlaskim rozpoczęła działalność Filia Wyższej Szkoły Współpracy Międzynarodowej i Regionalnej im. Zygmunta Glogera w Wołominie. Z założenia miała to być szkoła pogranicza, w której ekonomię i filologię angielską mieli studiować: Polacy, Białorusini, Ukraińcy, Litwini. Miejsc na uczelni było 300, chętnych zgłosiło się dużo mniej. Płatne studia trwały trzy lata i kończyły się licencjatem. Chętni mieli do wyboru: ekonomię (ze specjalnościami: skarbowość i polityka finansowa oraz międzynarodowa i regionalna współpraca gospodarcza) i filologię angielską (specjalizacje w zawodach - tłumacz, nauczyciel języków obcych, redaktor wydawniczy). Filia szkoły w Bielsku Podlaskim zakończyła swoją działalność w 2008 r.

5.1.6. Absolwenci

Tabela 27

Absolwenci

Rodzaj szkoły	1991	1993	1995	1997	1998	1999	2000	2001
Szkoły podstawowe	432	469	482	556	542	574	606	411
Liceum Ogólnokształcące	199	203	290	349	388	348	337	-
Szkoły zasadnicze zawodowe	271	212	287	213	186	167	167	158
Szkoły średnie techniczne, zawodowe i policealne	410	444	412	399	356	394	433	413
RAZEM	1 312	1 328	1 471	1 517	1 472	1 483	1 543	982

Rodzaj szkoły	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Szkoły podstawowe	374	368	369	427	376	326	318	288
Gimnazja	548	519	517	493	440	429	388	363
Licea ogólnokształcące	425	460	491	516	526	425	407	347
Licea profilowane	-	-	-	134	168	88	59	49
Szkoły średnie techniczne, zawodowe i policealne	220	216	211	192	146	118	137	167
Szkoły zasadnicze zawodowe	74	45	39	46	56	36	47	84
Razem:	1641	1608	1628	1808	1712	1422	1356	1298

Źródło: Urząd Miasta Bielsk Podlaski

Do 2000 r. stale rosła liczba uczniów kończących szkoły podstawowe i średnie szkoły techniczne i zawodowe, a od 2001 r. na skutek niżu demograficznego wskaźniki te zaczęły się obniżać. Podobnie stale maleje liczebność uczniów kształcących się na poziomie gimnazjalnym. W latach 1999-2000 liczba abiturientów Liceów Ogólnokształcących nieznacznie się obniżyła, w kolejnych latach sukcesywnie rosła, a od 2007 r. ilość uczniów LO ponownie wykazywała tendencję spadkową.

5.1.7. Podsumowanie

Szkolnictwo na terenie Bielska Podlaskiego należy ocenić jako rozwinięte. Decyduje o tym ilość szkół oraz wielość kierunków nauczania w szkołach ponadpodstawowych. Na podstawie tendencji demograficznych miasta można ocenić, że liczba dzieci w szkołach będzie stopniowo wzrastała. Zwiększy się przez to liczba uczniów w oddziałach szkół.

Szkoły średnie w Bielsku Podlaskim oferują znaczącą ilość kierunków nauczania. Jednak wiele grup zawodowych opuszczających lokalne szkoły średnie, jest jednocześnie licznie reprezentowanych wśród bezrobotnych. Dlatego też istotna będzie możliwość szybkiego i elastycznego dostosowywania profilu nauczania średniego do potrzeb lokalnego rynku pracy. Jest to o tyle możliwe, że wśród poszukiwanych zawodów są takie, które stosunkowo nietrudno wprowadzić do systemu szkolnictwa.

Próba podniesienia atrakcyjności miasta było uruchomienie filii Wyższej Szkoły Współpracy Międzynarodowej i Regionalnej im. Zygmunta Glogera. Podjęcie nauczania na szczeblu wyższym miało przyczynić się do podwyższania kwalifikacji mieszkańców, przysporzyć nowych miejsc pracy, jak również zatrzymać w pewnym stopniu migrację mieszkańców do innych miast. Oferta szkoły okazała się jednak zbyt uboga i nie zatrzymała odpływu mieszkańców z Bielska Podlaskiego (młodzież, która opuszcza miasto w celu kształcenia się na poziomie wyższym po uzyskaniu dyplomu zazwyczaj nie wraca do Bielska Podlaskiego). Filia Wyższej Szkoły Współpracy Międzynarodowej i Regionalnej im. Zygmunta Glogera od 2008 r. nie funkcjonuje w Bielsku Podlaskim.

5.2. Ochrona zdrowia i opieka socjalna

5.2.1. Ochrona zdrowia

Działania zmierzające do ochrony zdrowia mieszkańców Bielska Podlaskiego realizowane są poprzez: zakłady ambulatoryjnej opieki zdrowotnej (przychodnie, poradnie), zakład stacjonarnej opieki zdrowotnej (szpital) i apteki. W Bielsku Podlaskim funkcjonuje 12 zakładów opieki zdrowotnej, w tym 8 przychodni (GUS, 2003), 1 szpital oraz 14 aptek.

Przychodnie wykonują usługi w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej. Szpital (Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej) rocznie hospitalizuje ponad 12 tys. pacjentów. W szpitalu do dyspozycji pacjentów znajdują się 262 łóżka zlokalizowane w 9 oddziałach szpitalnych. W strukturach szpitala znajduje się również blok operacyjny, Zakład Opiekuńczo-Lecznicy, medyczne laboratorium diagnostyczne i Zakład Diagnostyki Obrazowej. Specjalistyczną opiekę medyczną szpital świadczy w ramach 22 poradni, w tym: alergologicznej, chirurgii ogólnej, chorób zakaźnych, dermatologicznej, diabetologicznej, gruźlicy i chorób płuc, kardiologicznej, laktacyjnej, laryngologicznej, okulistycznej, onkologicznej, chemioterapii, poradni „K”, reumatologicznej, chirurgii urazowo-ortopedycznej, urologicznej, zdrowia psychicznego. Szpital prowadzi również szkołę rodzenia, a od stycznia 2002 roku przy szpitalu rozpoczął działalność Dzienny Oddział Leczenia Uzależnień od Alkoholu.

Szpital w Bielsku Podlaskim, pomimo trudności finansowych, które dotknęły cały system zdrowia w Polsce, funkcjonuje i w pełnym zakresie wywiązuje się z zadań związanych ze świadczeniem usług medycznych. Wyremontowany Oddział Ginekologiczno-Położniczy, w chwili obecnej spełnia najwyższe standardy opieki perinatalnej, położniczej i ginekologicznej. Zakupiono również nowoczesny sprzęt m.in. laparoskop, artroskop, histeroskop oraz gastroskop. Wybudowany w 2009 r. oddział intensywnej terapii - już ratuje życie pacjentów. Kolejne zrealizowane w bielskim szpitalu wielkie inwestycje: remont bloku operacyjnego oraz modernizacja oddziału ratunkowego i lądowisko zostały dofinansowane ze środków unijnych.

W Bielsku Podlaskim działają również prywatne gabinety lekarskie oraz prywatne gabinety stomatologiczne, w tym zorganizowana przy Spółdzielni Inwalidów „Przyszłość”, gdzie przyjmują lekarze o następujących specjalnościach: dermatolog, endokrynolog, ginekolog, kardiolog, neurolog, internista, diabetolog, stomatolog, ortodonta, otolaryngolog.

5.2.2. Opieka socjalna

Opieką socjalną w Bielsku Podlaskim zajmują się Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Środowiskowy Dom Samopomocy oraz Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie. Działania tych instytucji wspierają również stowarzyszenia i organizacje działające na terenie miasta powołane dla niesienia pomocy ludziom potrzebującym.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, prowadzi zgodnie z ustawą o pomocy społecznej, działania mające na celu zabezpieczenie bytu socjalnego osobom najbardziej potrzebującym.

Jego działalność koncentruje się głównie na: analizie i ocenie sytuacji życiowej osób bezrobotnych, określeniu potrzeb i ustaleniu planu zaspokajania występujących potrzeb w poszczególnych środowiskach, przyznawaniu i wypłacaniu określonych świadczeń, współpracy i koordynacji działań organizacji społecznych w zakresie zaspokajania potrzeb występujących w środowisku oraz udzielaniu pomocy w postaci pracy socjalnej i poradnictwa.

Pomoc społeczna udzielana jest w formie świadczeń niepieniężnych i w formie świadczeń pieniężnych dostosowanych do indywidualnych potrzeb i sytuacji osób wymagających pomocy.

Tabela 28

Powody przyznania pomocy przez MOPS w 2009 roku

Wyszczególnienie	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Ubóstwo	887	2132
Sieroctwo	1	1
Bezdomność	13	15
Potrzeba ochrony macierzyństwa	78	364
W tym wielodzietność	63	314
Bezrobocie	516	1321
Niepełnosprawność	445	887
Długotrwała choroba	270	455
Bezradność w sprawach opiek-wych. ogółem	38	118
W tym		
Rodziny niepełne	34	98
Rodziny wielodzietne	6	30
Przemoc w rodzinie	3	9
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0
Alkoholizm	46	87
Narkomania	3	3
Trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego	8	10
Brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo – wychowawcze	0	0
Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą	0	0
Zdarzenie losowe	2	2
Sytuacja kryzysowa	3	6
Kłęski żywiołowe lub ekologiczne	0	0

Źródło: MOPS w Bielsku Podlaskim

Najczęstszymi przyczynami udzielania pomocy socjalnej przez MOPS w 2009 roku było ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność oraz długotrwała choroba.

Tabela 29

Rzeczywista liczba rodzin i osób objętych pomocą społeczną w 2009 r.

Wyszczególnienie	Liczba osób, którym przyznano decyzję	Liczba rodzin		Liczba osób
	świadczenie	Ogółem	w tym: na wsi	w rodzinach
Świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych i zadań własnych (bez względu na ich rodzaj, formę, liczbę oraz źródło finansowania)	1428	1046	0	2380
Świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych bez względu na ich rodzaj, formę i liczbę	102	102	0	141
Świadczenia przyznane w ramach zadań własnych bez względu na ich rodzaj, formę i liczbę	1407	1027	0	2358
Pomoc udzielona w postaci pracy socjalnej - ogółem	x	1377	0	3088
w tym: wyłącznie w postaci pracy socjalnej	x	331	0	708
Praca socjalna prowadzona w oparciu o KONTRAKT SOCJALNY	LICZBA KONTRAKTÓW SOCJALNYCH		LICZBA OSÓB OBJĘTA KONTRAKTAMI SOCJALNYMI	
	35		35	

Źródło: MOPS w Bielsku Podlaskim

Realizacja świadczeń rodzinnych przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bielsku Podlaskim w roku 2009 przedstawiała się następująco:

- Zasiłki rodzinne z dodatkami: 29.906 świadczeń – 2.430.626,00 zł
- Świadczenia opiekuńcze: 7.894 świadczenia – 1.350.833,00 zł
- Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka: 256 świadczeń – 256.000,00 zł

Realizacja zadania MOPS wynikającego z ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów w roku 2009 przedstawiała się następująco:

- wypłacone świadczenia z funduszu alimentacyjnego: 2.766 świadczeń – 726.881,00 zł
- kwoty zwrócone przez dłużników alimentacyjnych z tytułu wypłaconych świadczeń z funduszu alimentacyjnego: 77.311,69 zł (to wpłaty od 55 dłużników alimentacyjnych, dla których MOPS jest organem właściwym wierzyciela. Łącznie zaewidencjonowanych jest 150 dłużników alimentacyjnych, z czego 87 zamieszkuje w mieście Bielsk Podlaski).
- liczba rodzin pobierających świadczenia z funduszu alimentacyjnego w grudniu wyniosła 173.
- liczba osób uprawnionych otrzymujących świadczenia z funduszu alimentacyjnego w grudniu wyniosła 239.

Środowiskowy Dom Samopomocy w Bielsku Podlaskim działa jako placówka opiekuńcza dziennego pobytu dla osób dorosłych z zaburzeniami psychicznymi. Organizuje terapię zajęciową i rehabilitację dla 25 osób. Prowadzi bardzo aktywną działalność kulturalno-oświatową m.in. poprzez spotkania i imprezy integracyjne z młodzieżą szkolną i przedstawicielami innych domów środowiskowych i organizacji pomocowych z całej Polski.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie działa na terenie całego powiatu bielskiego. Zajmuje się wypłacaniem świadczeń dla rodzin zastępczych oraz dla ich wychowanków. Umieszcza osoby w domach pomocy społecznej oraz dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych. Pomaga również osobom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej oraz osobom niepełnosprawnym. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Bielsku Podlaskim od 1 marca 2010 uruchomiło i włączyło w swoją strukturę organizacyjną Ośrodek Interwencji Kryzysowej. Do zakresu działania Ośrodka należy w szczególności:

- Organizowanie działań mających na celu udostępnianie osobom i rodzinom z problemem przemocy oraz będących w innych sytuacjach kryzysowych, specjalistycznych form pomocy socjalnej, psychologicznej, interwencyjnej i pomocy w uzyskaniu schronienia.
- Realizacja grupowych form pracy o charakterze edukacyjnym, terapeutycznym i profilaktycznym.
- W sytuacjach uzasadnionych zapewnienie schronienia osobom z dziećmi w sytuacji kryzysu.
- Prowadzenie krótkoterminowej terapii dla osób w kryzysie.
- Prowadzenie grup terapeutycznych, grup wsparcia, grup socjoterapeutycznych.

5.3. Urzędy administracji państwowej i samorządowej i inne instytucje

W Bielsku Podlaskim siedzibę swoją mają:

urzędy samorządowe:

1. Urząd Miasta
2. Urząd Gminy
3. Starostwo Powiatowe

inne urzędy i instytucje na szczeblu powiatowym:

1. Powiatowy Urząd Pracy
2. Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej
3. Komenda Powiatowa Policji
4. Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna
5. Inspekcja Weterynaryjna. Powiatowy Inspektorat Weterynaryjny
6. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
7. Powiatowy Zarząd Dróg
8. Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa - Biuro Powiatowe

9. Wojewódzki Podlaski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Szepietowie Zespół w Bielsku Podlaskim
10. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Roślin Oddział Terenowy w Bielsku Podlaskim.
11. Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego
12. Powiatowy Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej

oraz urzędy i instytucje ponadlokalne:

1. Sąd Rejonowy – działaniem obejmuje następujące powiaty bielski, hajnowski, siemiatycki (bez gminy Perlejewo)
2. Komornik Sądu Rejonowego działa na terenie działalności Sądu Rejonowego
3. Prokuratura Rejonowa
4. Urząd Skarbowy – działaniem obejmuje: powiat bielski i powiat hajnowski
5. Wojskowa Komenda Uzupełnień – działa na obszarze powiatu bielskiego, hajnowskiego i siemiatyckiego w całości
6. Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad, Oddział w Białymstoku, Rejon w Bielsku Podlaskim
7. Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Białymstoku
8. Gospodarstwo Pomocnicze w Bielsku Podlaskim - działaniem obejmuje następujące powiaty bielski, hajnowski, siemiatycki w całości.

W Bielsku Podlaskim funkcjonuje dobrze rozwinięty jak na potrzeby mieszkańców sektor finansowo-ubezpieczeniowy. Na koniec listopada 2010 r. sektor bankowy reprezentowany był przez 9 banków. Funkcjonowały również 3 Spółdzielcze Kasy Oszczędnościowo Kredytowe i liczne regionalne oddziały towarzystw ubezpieczeniowych (łącznie ponad 10 instytucji ubezpieczeniowych).

5.3.4. Sport i rekreacja

Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji zarządza obiektami sportowymi w Bielsku Podlaskim. Pod jego opieką znajdują się:

- stadion w tym 3 boiska do piłki nożnej (boisko główne i dwa boiska boczne), trybuny i urządzenia lekkoatletyczne,
- boiska sportowe (asfaltowe boisko do tenisa i koszykówki),
- pływalnia (duży basen oraz brodzik dla dzieci),
- skatepark,
- 2 pawilony sportowe,
- Dom Wycieczkowy 16 miejsc i sezonowe domki kempingowe (25 miejsc).

Przy Miejskim Ośrodku Sportu i Rekreacji działają trzy sekcje sportowe: piłki nożnej, siatkówki, koszykówki. Ponadto w sezonie jesienno-zimowym organizowane są rozgrywki szachowe i rozgrywki halowe piłki nożnej.

W sekcji piłki nożnej funkcjonują 4 zespoły (żaki, trampkarze młodsi, trampkarze starsi, juniorzy młodsi). W sekcji piłki siatkowej dziewcząt są drużyny kadetek, junierek i młodziczek. W sekcji koszykówka chłopców są 3 zespoły: juniorzy, kadeci i młodzicy.

W Bielsku Podlaskim funkcjonuje również Klub Sportowy TUR, który posiada sekcję – piłka nożna, w której gra 1 zespół seniorów i sekcję – koszykówka, w której również gra 1 zespół seniorów.

5.3.5. Kultura

Mieszkańcy Bielska Podlaskiego korzystają z następujących obiektów: Bielski Dom Kultury (ul. 3 Maja), Osiedlowy Dom Kultury (ul. 11 Listopada), Muzeum Podlaskie w Ratuszu (Plac Ratuszowy), Muzeum Martyrologii przy Zespole Szkół Rolniczych (Hołowieska), Prywatne Muzeum Etnograficzno-Historyczne (Studziwody), Miejska Biblioteka Publiczna (ul. Jagiellońska), Biblioteka Pedagogiczna (ul. Wojska Polskiego).

Obecnie w Bielskim Domu Kultury działają następujące kluby, koła i zespoły:

- Koła plastyczne: „COLLAGE” i „KOLORYT”,
- Zespół Teatralny „ANTRAKT”,
- Zespół „FART”,
- Zespół „KARUZELA”
- Zespół „KaEmPi”
- Chór Pieśni i Tańca „WASILOCZKI”,
- Zespół Pieśni Białoruskiej „MAŁANKA”,
- Chór Polskiej Pieśni Narodowej,
- Ukraiński Zespół Pieśni i Tańca „RANOK”,
- Męski Zespół „KURANTY”,
- Zespół Tańca Nowoczesnego,
- Grupa Aerobicu.

Zespoły systematycznie współpracujące z Bielskim Domem Kultury:

- „Podlaskie Kukułki” - Zespół Szkół Nr 4 im. Ziemi Podlaskiej
- „Dziewczęce Nutki” – II Liceum Ogólnokształcące im. B. Taraszkiewicza.
- „Żemerwa” Zespół Folkloru Tradycyjnego Białorusinów Ziemi Bielskiej – Muzeum Małej Ojczyzny w Studziwodach.

Cykliczne formy pracy:

- Wieczory Kolęd
- Spotkania Noworoczne Burmistrza Miasta Bielsk Podlaski
- Eliminacje Rejonowe do Ogólnopolskiego Festiwalu „Piosenka Białoruska”
- Ogólnopolski Dziecięcy Młodzieżowy Festiwal Kolędy i Pastorałki Współczesnej „KANTYCZKA”
- Organizacja zajęć feryjnych
- „Pożegnanie Zimy”
- Organizacja warsztatów artystycznych zespołów BDK
- „Dzień Ziemi”
- „Z plastyką za pan brat” – spotkania dla przedszkolaków
- „Spotkania z plastyką” – dla uczniów szkół podstawowych.
- „Spotkania ze sztuką” – dla uczniów szkół gimnazjalnych
- „Tajemnice sztuki” – dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych

- Muzyczne Spotkania Sześciolatków
- Spotkania z arteterapii i pedagogiki zabawy
- Spotkania oświatowe pn. „Rok polski w tradycji i obrzędzie”
- „Mama, tata i ja” - Wojewódzki Festiwal Piosenki przedszkolaków” – eliminacje miejskie
- Konkurs Piosenki „Wygraj Sukces”
- Diecezjalny Festiwal Piosenki Religijnej i Patriotycznej
- Obchody świąt i rocznic państwowych
- Konkurs plastyczny pn. „Wiosna w lesie”
- Konkurs plastyczny pn. „Portret mojego przyjaciela”
- Eliminacje Powiatowe Ogólnopolskiego Konkursu Recytatorskiego
- Eliminacje Miejskie Konkursu Recytatorskiego „Baje, bajki, bajeczki”
- Konkurs Recytatorski dla przedszkolaków „O złota różdżkę dobrej wróżki”
- Koncerty z okazji wejścia Polski do Unii Europejskiej i Święta Pracy
- Eliminacje Centralne Piosenki Białoruskiej dla dzieci i młodzieży
- Dni Bielska Podlaskiego
- Międzynarodowy Festiwal Piosenki „Podlaska Nuta”
- Ogólnopolskie Biennale Twórczości Plastycznej Młodych
- „Spasauskija Zapusty”
- Współorganizacja koncertów III Międzynarodowego Festiwalu „Podlaska Oktawa Kultur”
- Współorganizacja Międzynarodowego Festiwalu Folkloru „Podlaskie Spotkania” Brańsk, Bielsk Podlaski, Hajnówka, Ciechanowiec
- Koncert plenerowy „Pożegnanie Lata”
- Powiatowe Prezentacje Artystyczne Szkół Ponadgimnazjalnych
- Zapusty Teatralne – prezentacja programów Zespołu Teatralnego „Antrakt”
- Konkurs recytatorski „Trójgłos poetycki”
- Festiwal Kultury Ukraińskiej „Podlaska Jesień”
- „Jesień Bardów” – festiwal białoruskiej piosenki autorskiej i poetyckiej
- Prezentacje Zespołów Obrzędowych „Białoruski Obrzęd na scenie”
- Taneczny Wieczór Andrzejkowy
- Wieczory Muzyki Cerkiewnej
- „Sylwester pod gwiazdami”.

Ciekawą ofertę kulturalną proponuje Muzeum w Bielsku Podlaskim Oddział Muzeum Podlaskiego w Białymstoku. Muzeum posiada zbiory dokumentujące bogatą historię Bielska Podlaskiego. Są to kolekcje pocztówek i fotografii prezentujących miasto i jego mieszkańców na przestrzeni XX wieku. Wiedzę o dziejach Bielska Podlaskiego wzbogacają posiadane przez Muzeum XIX-wieczne dokumenty. Placówka gromadzi również dzieła artystów ludowych z terenu ziemi bielskiej, wśród których znajdziemy pisanki, koszyki, tkaniny oraz eksponaty etnograficzne, obrazujące życie mieszkańców okolicznych wsi (drobne narzędzia rolnicze, naczynia, elementy strojów). Zabytkowe wnętrza ratusza doskonale nadają się do prezentowania dorobku kultury ludowej, sztuki i historii tych ziem.

Miejska Biblioteka Publiczna zaprasza do wypożyczalni i czytelní, gdzie oferuje:

- księgozbiór uniwersalny 76.716 wol. (w tym wydawnictwa mniejszości narodowych: białoruskiej, ukraińskiej; bogaty wybór literatury pięknej, kompendium wiedzy, poradników itp.: wolny dostęp do półek)
- osobom niepełnosprawnym książki dostarczane są do miejsca zamieszkania
- duży wybór czasopism (81 tytułów)
- wystawy edukacyjne upamiętniające rocznice literackie, państwowe oraz ważne wydarzenia historyczne
- Informatorium – Czytelnia Internetowa, 5 stanowisk, bezpłatny dostęp
- usługi odpłatne: kserokopiowanie, wydruk, bindowanie
- wypożyczanie międzybiblioteczne – sprowadzanie materiałów bibliotecznych z innych bibliotek
- placówka prowadzi również ożywioną działalność kulturalno-oświatową , organizuje spotkania z pisarzami, ludźmi nauki, twórcami itd.
- specjalna oferta dla dzieci i młodzieży na okres ferii zimowych Pt. „Ferie z biblioteką”

Miejska Biblioteka Publiczna jest laureatką Nagrody Srebrnej Róży 2001 za osiągnięcia w dziedzinie popularyzacji książki i czytelnictwa na rzecz promocji regionu.

Placówka mieści się w dwukondygnacyjnym budynku z podjazdem dla osób niepełnosprawnych. Parter zajmuje wypożyczalnia dla dzieci i czytelnia na 30 miejsc. Na piętrze znajduje się wypożyczalnia dla dorosłych i czytelnia dla dorosłych na 48 miejsc.

Urządzenia kultury świeckiej zlokalizowane są głównie w obrębie śródmieścia Bielska Podlaskiego.

5.3.6. Baza turystyczna

Ogólny stan przygotowania miasta pod względem dostępności dla turystów oraz gości biznesowych nie jest wystarczający w ujęciu jakościowym. W Bielsku Podlaskim znajdują się wprawdzie trzy obiekty świadczące usługi noclegowe z łączną liczbą ok. 180 miejsc, to jednak skategoryzowany jest jedynie hotel Unibus, posiadający „**”:

Hotel UNIBUS **	–	118 miejsc noclegowych
Spółdzielnia Inwalidów Przyszłość	–	20 miejsc noclegowych
Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji	–	16 miejsc noclegowych w Domu Wycieczkowym i 25 miejsc noclegowych w domkach.

Dwa pierwsze obiekty są przystosowane do obsługi osób niepełnosprawnych. Równie nieliczna jest baza noclegowa oferowana przez gospodarstwa agroturystyczne.

Obsługą turystyczną na terenie miasta Bielsk Podlaski zajmują się:

- Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze
- Biuro Podróży BIACON S.A.
- Biuro Turystyki Szkolnej BUMERANG
- oraz organizator turystyki SUN-SPORT.

Miasto posiada rozbudowaną bazę gastronomiczną. W Bielsku Podlaskim funkcjonuje kilka restauracji i kawiarni oraz kilkanaście barów i pizzerii.

5.3.7. Obiekty sakralne

Na terenie Bielska Podlaskiego istnieją następujące obiekty sakralne:

- Cerkiew Prawosławna p.w. Św. Michała
- Cerkiew Prawosławna p.w. Narodzenia NMP - Ośrodek kultury ikony Bogarodzicy tzw. „Preczytińskiej”
- Cerkiew Prawosławna p.w. Zmartwychwstania Pańskiego
- Cerkiew Prawosławna p.w. Zaśnięcia NMP
- Cerkiew Prawosławna p.w. Opieki Matki Bożej
- Kościół Chrześcijan Baptystów
- Kościół Zborów Chrystusowych
- Kościół Zielonoświątkowy
- Kościół Adwentystów Dnia Siódmego
- Kościół Rzymskokatolicki p.w. Matki Bożej z Góry Karmel
- Kościół Rzymskokatolicki p.w. Miłosierdzia Bożego
- Kościół Rzymskokatolicki p.w. Najświętszej Opactwa Bożej
- Bazylika Mniejsza p.w. Narodzenia NMP i św. Mikołaja.

5.3.8. Obiekty zabytkowe

Obiekty zabytkowe podlegające ochronie prawnej z mocy ustawy z dn. 15.02.1962 r. o ochronie dóbr kultury i muzeach:

- a) układ urbanistyczny w granicach strefy ochrony konserwatorskiej z XV - XIX w, decyzja nr Kult.-26/5/82/57 z 15.01.1957r, nr rej. 76, w którym ochronie podlegają w szczególności:
 - historyczne linie zabudowy i osie ulic,
 - gabaryty wysokościowe zabudowy do 2 kond. z wliczonym poddaszem użytkowym w pierzejach rynkowych: północnej, południowej, zachodniej i na obszarach bezpośrednio do nich przyległych tzn. między ul. Sienkiewicza od południa, ul. Mickiewicza od wschodu, ul. Poświętną od zachodu i linią stawów parafialnych od północy,
 - gabaryty wysokościowe zabudowy do 3 kondygnacji w pozostałym obszarze strefy ochrony konserwatorskiej,
 - tradycje w zakresie materiałów i rozwiązań budowlanych: kształtów dachów, materiałów ściennych, układów okiennych, tynków,

- historyczne nawierzchnie ulic,
 - sposób kształtowania zabudowy – rozdrobniona przy ul. Dubicze, Batorego,
- b) teren grodziska średniowiecznego zwanego “Górą Zamkową”. Na tej górze zamkowej znajdował się zamek, w którym pierwotnie planowano podpisanie unii zwanej później unią lubelską, ale zamek uległ spaleniowi przez uderzenie pioruna (symb. 52 ZP w pl. ogólnym z.p. miasta) decyzja nr KL III-1/6/64 i przylegająca osada przygródowa - decyzja nr 670-1/30-40/74 i 670-1/49-50/74,
- c) teren osady przygródowej (symb. 51 ZP w pl. ogólnym z.p. miasta)
- decyzja nr 670-1/62/76 gdzie obowiązuje zakaz lokalizacji obiektów kubaturowych,
- d) zespół kościoła parafialnego p.w. Narodzenia NMP i św. Mikołaja:
- kościół , mur. 1783 - 84, decyzja nr WKZ-5340/14/96 z 06.11.1958, nr rej. 821.
 - dzwonnica, mur. 1840-41, decyzja nr KL.III-1/248/66 z 29.10.1966, nr rej. 243
 - plebania, drewn., 1900, decyzja nr WKZ 5340/13/90 z 31.12.1990, nr rej. 747,
 - dawny cmentarz przykościelny dec. nr WKZ-5340/14/96 z 06.11.1996 nr rej. 821,
- e) cerkiew prawosławna p.w. Narodzenia NMP (przy ul. Jagiellońskiej), drewn., pocz. XVI w. decyzja nr KL.III-1/249/66 z 29.10.1966, nr rej. 244.
- f) cerkiew prawosławna p.w. Zmartwychwstania Pańskiego (przy ul. Traugutta) drewn., XVIII, decyzja nr KL.III-1/250/66 z 29.10.1966, nr rej. 245.
- g) cerkiew prawosławna p.w. św. Michała Archaniola, (przy ul. Mickiewicza) drewn., 1789, decyzja nr KL. WKZ-680/9/76 z 19.11.1976, nr rej. 381,
- h) zespół klasztorny karmelitów trzewickich, ob. Kościoła parafialnego p.w. NMP z Góry Karmel:
- kościół, mur., 1641 - 43, decyzja nr KL.III-680/6/68 z 16.08.1968, nr rej. 326,
 - klasztor, mur., 1639 decyzja KL.III-1/247/66 z 26.10.1966, nr rej. 242,
 - kapliczka, mur., około 1870r. XIX, decyzja nr KL.III-1/246/66 z 26.10.1966r, nr rej. 241,
- i) obiekty cmentarza grzebalnego rzym. kat. i prawosławnego:
- cerkiew prawosławna cmentarna, p.w. św. Trójcy, drewn., k. XVIII w. decyzja nr KL.III-1/251/66 z 03.10.1966r, nr rej. 246,
 - kaplica rzymsko-kat. Cmentarna p.w. św. Wincentego a’Paulo, mur., 1859-60, decyzja nr KL.III-1/252/66 z 03.11.1966, nr rej. 247,
 - cmentarz, decyzja nr KL.WKZ-5340/20/87 z 29.03.1988, nr rej. 660,
- j) ratusz, mur., 1779, decyzja nr K.V-26/5/44/56 z 27.04.1956r, nr rej. 38.
- k) zajazd, ob. dom ul. Sienkiewicza 2, drewn., 1 poł. XIX w. decyzja nr KL.III-1/256/66 z 03.11.1966, nr rej. 251 – budynek zrekonstruowany w czasach współczesnych (1994-1995),
- l) dworek Smulskich z otoczeniem ul. Hołowieska 7, drewn., 4 ćw. XIX w, decyzja nr KL.WKZ-5340/16/87 z 08.06.1988r. nr rej. 656,

- m) dom ul. Białowieska 8, drewn., 1928r, decyzja nr KL.WKZ-5340/14/88 z 15.09.1988r, nr rej. 702 – budynek odrestaurowany,
- n) dom, ul. Dubicze 20, drewn., XVIII/XIX, decyzja nr KL.WKZ-5340/16/79 z 30.03.1979, nr rej. 440,
- o) dom, ul.3 Maja 6, drewn., 2 poł. XIX w. decyzja nr KL.WKZ-5340/5/85 z 28.06.1985, nr rej. 602.

5.3.8.1. Postulaty Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

- a) zachowanie budynku hali targowej (ob. sklep) usytuowany przy obecnym targowisku,
- b) utrzymanie tradycyjnych podziałów i proporcji okien w budynkach znajdujących się w strefie ochrony konserwatorskiej,
- c) stosowanie w strefie j.w. tynków gładkich jasnych,
- d) ograniczenie różnorodności materiałowej w elewacjach budynków,
- e) wprowadzenie analogicznej nawierzchni ulic sąsiadujących z Placem Ratuszowym,
- f) wprowadzenie jednolitej formy oświetlenia ulicznego w centrum strefy ochrony konserwatorskiej – np. stylizowanych historycznie lamp ulicznych,
- g) wykonywanie podstawowej dokumentacji historycznej tj. karty ewidencyjnej zabytku architektury i budownictwa zgodną z wymogami Ośrodka Dokumentacji Zabytków w Warszawie na koszt inwestora przed rozbiórką obiektów o wartościach historycznych i kulturowych położonych w strefie ochrony konserwatorskiej,
- h) opiniowanie przez WKZ prac porządkowych na terenie cmentarzy podobnie jak nowych inwestycji liniowych i powierzchniowych na obszarze grodziska i osady przygródowej określonych w punktach 4.2.1. a i b.

5.3.8.2. Stanowiska archeologiczne na terenie miasta Bielska Podlaskiego

1.	Bielsk Podlaski stanowisko	1/1	- grodzisko XII-XIII wiek
2.	Bielsk Podlaski st.	2/2	- osada przygródowa, wczesne średniowiecze
3.	Bielsk Podlaski st.	3	- kurhan, wczesne średniowiecze, na nieruchomości Liceum z B.J.N.
4.	Bielsk Podlaski st.	4	- warstwy osadnicze
5.	Bielsk Podlaski st.	5/3	- ul. Wierzbowa 29, znalezisko luźne, młodsza epoka kamienia,
6.	Bielsk Podlaski st.	6/4	- zamek, średniowiecze
7.	Bielsk Podlaski st.	7/5	- osada, okres nowożytny
8.	Bielsk Podlaski st.	8/5	- osada, okres nowożytny
9.	Bielsk Podlaski st.	9/7	- osada, okres nowożytny
10.	Bielsk Podlaski st.	10/8	- osada, okres nowożytny
11.	Bielsk Podlaski st.	11/9	- osada, okres nowożytny
12.	Bielsk Podlaski st.	12/10	- osada, okres nowożytny

13. Bielsk Podlaski st.	13/11 - osada, okres nowożytny
14. Bielsk Podlaski st.	14/12 - osada, okres nowożytny
15. Bielsk Podlaski st.	15/13 - ślad osadnictwa, okr. nowożytny
16. Bielsk Podlaski st.	16/14 - osada, okres nowożytny
17. Bielsk Podlaski st.	17/15 - osada, średniowiecze, okr. nowożytny
18. Bielsk Podlaski st.	18/16 - osada, okres nowożytny
19. Bielsk Podlaski st.	19/17 - osada, okres nowożytny i dawny dwór Klementynowo
20. Bielsk P. - Dubicze st.	20/18 - osada, średniowiecze, okr. nowożytny
21. Bielsk P. - Dubicze st.	21/19 - osada? średniowiecze, okr. nowożytny
22. Bielsk Podlaski st.	22/20 - osada? okres nowożytny
23. Bielsk Podlaski st.	23/21 - osada, okres nowożytny
24. Bielsk Podlaski st.	24/22 - osada, średniowiecze, okr. nowożytny
25. Bielsk Podlaski st.	25/23 - osada, okr. nowożytny
26. Bielsk Podlaski st.	26/24 - osada, średniowiecze, okr. nowożytny
27. Bielsk Podlaski st.	27/25 - osada, okres nowożytny
28. Bielsk Podlaski st.	28/26 - osada, średniowiecze, okr. nowożytny
29. Bielsk Podlaski st.	29/27 - osada, okres nowożytny
30. Bielsk Podlaski st.	30/28 - osada, wczesne średniowiecze, średniowiecze, okres nowożytny
31. Bielsk Podlaski st.	31/29 - osada, wczesne średniowiecze, późne średniowiecze, okres nowożytny
32. Bielsk Podlaski st.	32/30 - osada, średniowiecze, okr. nowożytny
33. Bielsk Podlaski st.	33/31 - osada, wczesne średniowiecze, średniowiecze, okres nowożytny
34. Bielsk Podlaski st.	34/32 - osada, epoka kamienia, wczesne średniowiecze, okres nowożytny,
35. Bielsk Podlaski st.	35/33 - osada, średniowiecze, okr. nowożytny,
36. Bielsk Podlaski st.	36/34 - osada, średniowiecze, okr. nowożytny
37. Bielsk Podlaski st.	37/35 - osada, okres nowożytny
38. Bielsk P. - Studziwody st.	1/36 - osada, okres nowożytny
39. Bielsk P. - Studziwody st.	2/37 - osada, okres nowożytny
40. Bielsk Podlaski st.	3/38 - osada, wczesne średniowiecze, okres nowożytny
41. Bielsk Podlaski st.	4/39 - osada, okres nowożytny
42. Bielsk Podlaski st.	5/40 - osada, okres nowożytny
43. Bielsk Podlaski st.	6/41 - osada, okres nowożytny
44. Bielsk Podlaski st.	7/42 - osada, średniowiecze, okr. nowożytny
45. Bielsk Podlaski st.	8/43 - osada, okres nowożytny
46. Bielsk Podlaski st.	9/44 - ślad osadnictwa, okr. nowożytny
47. Bielsk Podlaski st.	10/45 - ślad osadnictwa, okr. nowożytny
48. Bielsk Podlaski st.	11/46 - osada, średniowiecze, okres nowożytny,
49. Bielsk Podlaski st.	12/47 - osada, średniowiecze, okres nowożytny,

50. Bielsk Podlaski st.	13/48	- osada, okres nowożytny w obrębie strefy ochrony konserwatorskiej,
51. Studziwody st.	19/54	- osada, wczesne średniowiecze i okres nowożytny,
52. Studziwody st.	18/53	- osada, okres nowożytny,
53. Studziwody st.	16/51	- osada, okres nowożytny,
54. Studziwody st.	15/50	- osada, okres nowożytny.

5.3.9. Organizacje i stowarzyszenia

Bielsk Podlaski jest miastem aktywnym społecznie. Na koniec listopada 2010 r. działalność prowadziło około 50 organizacji społecznych różnego typu (wyznaniowe, mniejszościowe, gospodarcze, pomocowe), w tym około 45 stowarzyszeń. Wśród nich m.in.:

- Bielsko Podlaskie Stowarzyszenie Abstynentów PROMIEN
- Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Diecezji Drohiczyńskiej
- Bielski Klub Sportowy TUR
- Polski Związek Niewidomych
- Polskie Towarzystwo Turystyczno Krajoznawcze
- Polski Czerwony Krzyż
- Bielskie Stowarzyszenie Samorządowe
- Polski Związek Emerytów i Rencistów
- Stowarzyszenie Rodzin Katolickich Diecezji Drohiczyńskiej
- Stowarzyszenie Muzyków Bielska Podlaskiego FORTE
- Stowarzyszenie Ziemia Bielska
- Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym SZANSA
- Stowarzyszenie Przyjaciół Dzieci z Chorobami Nowotworowymi GONG
- Stowarzyszenie Św. Cyryla
- Białoruskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne
- Związek Ukraińców Podlasia
- Klub Tenisa Stołowego,
- Miejski Klub Pływacki „Wodnik”
- Chrześcijański Klub Sportowy „Tęcza”
- Uczniowski Klub Sportowy „Orion G2”
- Powiatowy Szkolny Związek Sportowy
- Stowarzyszenie Muzeum Małej Ojczyzny w Studziwodach
- Stowarzyszenie na Rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie „Fundament”.

6. Infrastruktura techniczna

6.1. Komunikacja

6.1.1. Drogi

Ulice na terenie miasta Bielsk Podlaski posiadają różną przynależność instytucjonalną. Do dróg krajowych zaliczane są następujące ulice: Piłsudskiego, Wojska Polskiego, Brańska, Białostocka od Piłsudskiego, Kleszczelowska, Białowieska (do ul. Kleszczelowskiej). Do dróg wojewódzkich zaliczana jest ulica Białowieska (od ul. Kleszczelowskiej w stronę wsi Hołody), natomiast drogami powiatowymi są ulice: 11 Listopada, Mickiewicza, Żwirki i Wigury, Widowska, Jana Pawła II, Chmielna, Szpitalna, droga do Narwi. Pozostałe ulice na terenie miasta są to ulice gminne i należą do kompetencji Urzędu Miasta Bielsk Podlaski.

Tabela 30

Drogi wg rodzaju nawierzchni i właściwości administracyjnej (stan na wrzesień 2010)

Rodzaj nawierzchni	Ulice zaliczone do:				
	Dróg krajowych w km	Dróg wojewódzkich w km	Dróg powiatowych w km	Dróg gminnych w km	Razem
Asfaltowa	11,00	2,00	11,42	39,36	63,78
Brukowcowa	-	-	-	0,30	0,30
Betonowa	-	-	-	6,20	6,20
Gruntowa	-	-	1,20	26,52	27,72
Razem	11,00	2,00	12,62	72,38	98,00

Źródło: Urząd Miasta Bielsk Podlaski

Na podstawie powyższych danych można stwierdzić, że w Bielsku Podlaskim najwięcej jest dróg o nawierzchni asfaltowej 63,78 km (65,1 % ogółu dróg) oraz o nawierzchni gruntowej 27,72 km (28,3 % ogółu dróg). Pod administracją powiatową znajduje się 12,9 % długości dróg, natomiast pod administracją gminną 73,9% długości dróg.

6.1.2. Obsługa ruchu motoryzacyjnego

Ilość pojazdów korzystających z infrastruktury komunikacyjnej Bielska Podlaskiego podobnie jak w innych miastach w kraju z roku na rok wciąż wzrasta. W Bielsku Podlaskim obserwowane są utrudnienia w ruchu w tzw. „godzinach szczytu” oraz trudności związane z dostępem do miejsc parkingowych w centrum miasta.

Mając na uwadze zintensyfikowany ruch, władze miasta podejmują wysiłki zmierzające do poprawy stanu technicznego dróg, realizują inwestycje polegające na modernizacji infrastruktury drogowej oraz starają się zaspakajać rosnące potrzeby mieszkańców dotyczące rezerw miejsc parkingowych na terenie miasta.

Mieszkańcy miasta mogą korzystać z garaży, zlokalizowanych m.in. przy ulicach: Jagiellońskiej, Kazanowskiego, Rejonowej, Żeromskiego, 11 Listopada, T. Kościuszki, Białowieskiej i Mickiewicza. Zapotrzebowanie na garaże dla zabudowy wielorodzinnej nie jest w pełni zaspokojone.

Do obsługi ruchu samochodowego w Bielsku Podlaskim na koniec listopada 2010 r. działało 9 stacji paliw, 6 stacji tankujących gaz, kilkadziesiąt warsztatów samochodowych i kilkanaście myjni, co w pełni zaspokajało potrzeby zmotoryzowanych mieszkańców miasta.

6.1.3. Kolej

Przez obszar miasta przebiega pierwszorzędna, jednotorowa linia kolejowa Nr 32 Białystok – Czeremcha – Siedlce (– granica państwa).

Obsługa podróżnych i towarów odbywa się na stacji kolejowej Bielsk Podlaski, która posiada rozwiniętą infrastrukturę techniczną. Ze względu na stopniową eliminację wielu połączeń kolejowych, szczególnie o zasięgu lokalnym oraz coraz powszechniejsze korzystanie z transportu samochodowego, zmniejsza się znaczenie tego środka transportu w przewozach osób i towarów.

6.1.4. Komunikacja autobusowa

Autobusową komunikację miejską w Bielsku Podlaskim prowadzi Przedsiębiorstwo Komunalne Sp. z o.o. Przewozi pasażerów na 4 liniach, w tym 1 linii kursującej w soboty, niedziele i święta. Do obsługi tych linii posiada 7 autobusów, w tym 4 autobusy zakupione w latach 2000-2009 oraz 2 autobusy starszego typu, ale po modernizacji w 2001 r..

Tabela 31

Liczba pasażerów przewożonych komunikacją miejską w latach 1993-2009

	1993	1994	1995	1998	1999	2000	2001
Liczba pasażerów	1 150 000	1 220 000	1 208 000	1 133 000	1 184 000	1 035 000	731 000

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Liczba pasażerów	723 000	709 000	694 000	Brak danych	597 000	580 000	620 000	582 000

Źródło: Przedsiębiorstwo Komunalne sp. z o. o. w Bielsku Podlaskim

W związku z niezwykle szybkim tempem wzrostu liczby samochodów osobowych w ostatnich latach obserwuje się stopniowe zmniejszanie liczby pasażerów korzystających z komunikacji miejskiej. Na przestrzeni lat 1993 r. - 2009 r. liczba pasażerów przewożonych komunikacją miejską zmniejszyła się o 568 000 osób (o ponad 50%).

W zakresie dalekobieżnej komunikacji autobusowej w Bielsku Podlaskim działają 2 firmy prywatne Veolia Transport Bielsk Podlaski oraz prywatna linia autobusowa POGODA EXPRESS. 29 grudnia 2005 r. w wyniku prywatyzacji Przedsiębiorstwa Państwowej Komunikacji Samochodowej w Bielsku Podlaskim i połączenia z firmą Connex

Polska w Warszawie powstało Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej Connex Bielsk Podlaski Sp. z o. o. W roku 2007 firma zmieniła nazwę na Veolia Transport Bielsk Podlaski.

W grudniu 2001 roku w Bielsku Podlaskim rozpoczęła działalność prywatna linia autobusowa POGODA EXPRESS.

6.2. Elektroenergetyka

Źródłem zasilania w energię elektryczną miasta jest stacja transformatorowo – rozdzielcza RPZ 110/ 15 kV. Jest ona zlokalizowana w północno – wschodniej części miasta. Istniejące źródło zasilania w pełni pokrywa zapotrzebowanie mocy i energii elektrycznej. Praca źródła w układzie trzystronnego zasilania zapewnia wysoki stopień jego niezawodności. Zaopatrzenie w energię elektryczną leży w gestii PGE Dystrybucja S.A. Oddział Białystok. Działalność zakładu ma na celu dystrybucję i obrót energią elektryczną.

Zasilanie realizowane jest za pośrednictwem szeregu stacji transformatorowych, zlokalizowanych w różnych częściach miasta i zasilających całą infrastrukturę miejską. Ponadto funkcjonuje 11 stacji transformatorowych, które są własnością prywatnych zakładów produkcyjnych lub usługowych.

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta przewiduje lokalizację drugiej stacji RPZ, wybudowanie której zracjonalizowałoby zasilanie w energię elektryczną południowej części miasta.

Istniejąca stacja transformatorowo – rozdzielcza 110/ 15 kV jest zasilana liniami WN 110 kV napowietrznymi relacji GPZ „NAREW” Turośń Kościelna – RPZ Bielsk Podlaski, RPZ Bielsk Podlaski – Adamowo (gm. Mielnik) – Siemiatycze oraz RPZ Hajnówka – RPZ Bielsk Podlaski. Istniejące linie WN są w stanie przenieść zakładane obciążenia. Stan techniczny w/w linii WN 110 kV jest dobry (dwie linie zostały zmodernizowane).

Rozprowadzanie energii elektrycznej do poszczególnych odbiorców odbywa się poprzez układ sieci SN 15 kV. Długość sieci wynosi ~ 100km, w tym ~50 km stanowią linie kablowe. Sieć ta pracuje w układzie pierścieniowym. Część odbiorców na terenie miasta jest zasilana z wiejskich linii napowietrznych SN 15 kV. Są to linie w kierunkach: Boćki, Kleszczele, Hajnówka, Narew, Białystok i Łapy.

Budownictwo jednorodzinne zasilają linie napowietrzne SN 15 kV. Mają one zróżnicowany stan techniczny i są obciążone w różnym stopniu. Do najbardziej obciążonych należą: kierunek „Mlekovita-Bielmlek” Sp. z o.o. i SP ZOZ. Można uzyskać poprawę istniejącej sytuacji w zakresie stanu linii napowietrznych poprzez modernizację istniejących linii, zmianę konfiguracji w sieci oraz utworzenie odrębnych linii zasilających odbiorców terenowych.

W mieście są zlokalizowane 104 stacje transformatorowe, w tym: 41 słupowych, 46 parterowych, 15 wieżowych i 2 nietypowe (PKP, Szpital).

W 76 stacjach istnieje możliwość zmiany transformatorów na większe jednostki, co daje rezerwę w możliwościach zasilania nowych odbiorców lub zwiększonego poboru mocy przez odbiorców istniejących.

Tabela 32

Odbiorcy oraz zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych w latach 1991-2008 w Bielsku Podlaskim

Rok	Odbiorcy energii elektrycznej	Zużycie energii elektrycznej w MW x h	Zużycie energii el. na 1 mieszk.w KW x h	Zużycie energii el. na 1 odbiorcę w KWxh*
1991	8 219	16 425	609,8	2 051,2
1992	8 497	19 450	709,3	2 327,1
1993	8 589	16 402	613,1	1 919,9
1994	8 713	17 254	641,4	1 994,5
1995	8 787	16 334	593,9	1 866,7
1996	8 854	16 610	604,7	1 883,1
1997	8 913	15 007	545,2	1 697,2
1998	8 917	16 455	596,6	brak danych
1999	9 113	16 597	600,5	brak danych
2000	9 147	16 850	606,7	brak danych
2001	9 207	16 973	brak danych	brak danych
2002	9 248	16 600	612,6	1 795,0
2003	9 278	17 240	640,6	1 862,5
2004	9 319	17 240	640,7	1 850,0
2005	9 963	18 615	693,8	1 868,4
2006	9 996	19 093	710,4	1 910,1
2007	9 998	19 205	719,1	1 920,8
2008	10 035	19 179	722,7	1 911,2

Źródło: Bank Danych Regionalnych, www.stat.gov.pl

**Dane dotyczą gospodarstw domowych, nie związanych z rolnictwem oraz gospodarstw domowych użytkujących działki rolne o powierzchni do 1,0 ha, których właściciele są jednocześnie zatrudnieni na podstawie umowy o pracę lub są emerytami.*

Jak wynika z zestawionych powyżej danych na przestrzeni lat 1991-2008 obserwuje się sukcesywny wzrost ilości odbiorców przy równoczesnym wzroście zużycia energii elektrycznej na 1 odbiorcę i 1 mieszkańca miasta. Choć coraz więcej mieszkańców Bielska Podlaskiego używa urządzeń energooszczędnych, stale rośnie liczba sprzętów zasilanych prądem, w jakie wyposażone są gospodarstwa domowe, a to powoduje rosnące zużycie energii elektrycznej.

Bezpośrednia obsługa odbiorców odbywa się z sieci n.n. - napowietrznej i kablowej.

Oświetlenie uliczne jest jednym z rodzajów odbiorów energii elektrycznej na terenie miasta. W mieście zainstalowanych jest 2 405 punktów świetlnych. W systemie oświetlenia ulicznego występują 4 rodzaje opraw: sodowe (ok. 50%), rtęciowe (ok. 40%), żarowe i energooszczędne (ok. 10%).

W mieście Bielsk Podlaski z energii elektrycznej w 2008 r. korzystało ogółem 10 035 odbiorców, a zużycie energii ogółem w wynosiło 19 179 (po ok. 50 % przez przemysł i odbiorców komunalno – bytowych).

6.2.1. Podsumowanie

System elektroenergetyczny miasta rozwija się w oparciu o program założony przez PGE Dystrybucja S.A. Oddział Białystok, założenia do planu zaopatrzenia miasta w energię elektryczną i ustalenia zawarte w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta. Analiza istniejącego systemu pozwala stwierdzić, iż jest on w stanie w pełni zaspokoić zapotrzebowania przez odbiorców na moc i energię w wystarczających ilościach.

Utrzymanie prawidłowego funkcjonowania i rozwoju sieci elektroenergetycznych powinno być rozwiązane poprzez tworzenie rezerw terenów pod urządzenia elektroenergetyczne w postaci pasów ochronnych (pod linie) lub wydzielonych miejsc (pod stacje transformatorowe), mimo ewentualnych konfliktów z właścicielami terenów.

Nowoczesne technologie użytkowania energii elektrycznej tworzą duże możliwości zmniejszenia zużycia energii. Możliwości uzyskania oszczędności w użytkowaniu energii uwarunkowane jest dobrym stanem technicznym urządzeń elektrycznych oraz zróżnicowaniem ich wykorzystania w ciągu roku.

Racjonalizacja użytkowania energii elektrycznej wiąże się przede wszystkim z zamianą energochłonnych urządzeń elektrycznych (starej generacji) na nowoczesne, energooszczędne urządzenia. Zamiany te zauważalne są w sferze gospodarstw domowych i budynków. Również w przypadku oświetlenia ulic i miejsc publicznych, widoczna jest racjonalizacja zużycia energii, poprzez wymianę starych lamp żarowych i jarzeniowych na nowoczesne lampy np. diodowe i sodowe. W każdym przypadku, przy modernizacji oświetlenia ulic i placów, należy wykonać analizę techniczno – ekonomiczną, która wskaże optymalny wariant modernizacji w odniesieniu do istniejących źródeł światła i ich rozmieszczenia.

6.3. Charakterystyka systemu ciepłowniczego

Większość znaczących źródeł ciepła, zlokalizowanych w Bielsku Podlaskim opalanych jest węglem kamiennym, miałem węglowym, a w nielicznych przypadkach olejem opałowym. Głównym producentem i dostawcą energii cieplnej w mieście Bielsk Podlaski jest Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej S.A. z siedzibą przy ul. 3 Maja 22. Zaspokaja ono potrzeby mieszkańców z Kotłowni Centralnej oddanej do użytkowania w listopadzie 1999 r., która współpracuje z rozbudowaną siecią ciepłowniczą. Pozostałe źródła ciepła - to kotłownie własne zakładów i instytucji oraz indywidualne kotłownie w zabudowie jednorodzinnej i małych warsztatach rzemieślniczych.

Znaczącymi wytwórcami ciepła są:

- 3 kotłownie MPEC o łącznej mocy 33,46 MW
- Spółdzielnia Mleczarska o łącznej mocy 8,7 MW
- 2 kotłownie HOOP Polska sp. z o.o. 4,2 MW
- Szpital Miejski o łącznej mocy 3,0 MW

Stan techniczny kotłowni MPEC S.A. jest dobry o nowoczesnych technologiach spalania i oczyszczania spalin. W przeważającej mierze ww. źródła ciepła gwarantują optymalne gospodarowanie paliwem i otrzymaną energią cieplną.

Nie mniej jednak znaczna ilość kotłowni emituje do atmosfery znaczące ilości dwutlenku węgla siarki i pyłów. Jest to emisja ze źródeł punktowych (kominków). Emisja wtórna z dowozu paliwa oraz magazynowania i wywozu odpadów paleniskowych jest też źródłem zanieczyszczeń.

Na terenie miasta istnieją dwa rodzaje sieci ciepłowniczych. Sieci ciepłownicze wysokoparametrowe doprowadzają ciepło z kotłowni centralnej MPEC S.A. do 24 grupowych i 43 własnych węzłów cieplnych oraz ok. 30 węzłów cieplnych odbiorców ciepła. Istniejące węzły cieplne są wyposażone w nowoczesne urządzenia regulacji pogodowej i urządzenia pomiarowe poboru ciepła. Sieci ciepłownicze za węzłami grupowymi oraz sieci zasilające obiekty bezpośrednio ze źródeł ciepła są sieciami niskoparametrowymi – cztero lub dwu przewodowymi.

W/w sieci zlokalizowane są w północnej części miasta ze względu na istniejącą i zakładaną zabudowę mieszkaniową wielorodzinną.

Parametry pracy sieci wysokoparametrowych wynoszą:

- przepływ nominalny : 60-300 t/h,
- temperatura zasilania : 130 stopni C,
- temperatura powrotu : 70 stopni C,
- ciśnienie dyspozycyjne : 180 kPa.

Tabela 33

Charakterystyka sieci wysokoparametrowych MPEC S.A. (stan na wrzesień 2010)

Lp.	Średnica nominalna Dn (mm)	Długość sieci (m)			
		Preizolowana	Tradycyjna do 5 lat	Tradycyjna powyżej 5 lat	Razem
1	80-25	2 437,70	-	183,00	2 620,70
2	100	1 193,20	-	-	1 193,20
3	125	752,55	-	-	752,55
4	150	504,50	-	163,00	667,50
5	200	960,00	-	-	960,00
6	250	198,00	-	-	198,00
7	300	620,40	-	-	620,4
8	350	338,00	-	80,00	418,00
9	400	521,50	-	-	521,50
10	500	-	-	540,00	540,00
	Razem:	7 525,85	-	966,00	8 491,85

Źródło: MPEC S.A. w Belsku Podlaskim

Z powyższej tabeli wynika, że blisko 90% sieci wysokoparametrowych wykonanych jest w energooszczędnej technologii – rur preizolowanych. Fakt ten należy uznać za bardzo dobrą sytuację wyjściową do dalszej rozbudowy sieci, gdyż dysponują one również dużą rezerwą przepustowości.

W przypadku sieci niskoparametrowych (85 / 70 stopni C) sytuacja przedstawia się inaczej. Są to sieci wykonane przed około 20 laty, w technologii tradycyjnej. Powinny być one sukcesywnie wymieniane na sieci ciepłe wykonane w technologii rur preizolowanych.

W Bielsku Podlaskim występują rozproszone i rozdrobnione źródła ciepła o niskiej sprawności wytwarzania.

Aktualnie w gestii Miejskiego Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej znajdują się 3 kotłownie, z tego 1 pracuje w scentralizowanym systemie ciepłowniczym.

Uruchomienie kotłowni centralnej umożliwiło zlikwidowanie części istniejących kotłowni, położonych w zasięgu scentralizowanej sieci ciepłowniczej. Pozwoliło to zmniejszyć jednostkowe zużycie paliwa i uciążliwość dla środowiska. Zlikwidowane kotłownie przejęły funkcję węzłów ciepłych.

W związku z zaistnieniem znaczących zmian w ciepłownictwie na terenie miasta Bielsk Podlaski w chwili obecnej stan instalacji ciepłowniczej można ocenić na dobry. Jednakże w dalszym ciągu istnieje potrzeba zmniejszenia zapotrzebowania na moc ciepłą.

Zmniejszenie zużycia energii ciepłej u odbiorców i użytkowników można uzyskać w wyniku: modernizacji wewnętrznych instalacji centralnego ogrzewania, dostosowujące je do reagowania na zmienne potrzeby ciepłe poszczególnych pomieszczeń, a także poprzez modernizację wewnętrznych instalacji ciepłej wody użytkowej dostosowujących prace instalacji cyrkulacyjnej do aktualnych potrzeb. Nie bez znaczenia pozostaje także fakt ograniczenia emisji spalin do atmosfery. Problem ten jest szczególnie ważny ze względu na ochronę środowiska. W związku z powyższym istnieje konieczność zwiększenia sprawności spalania oraz zamontowania dodatkowych urządzeń oczyszczających spaliny – odpylaczy.

Dotychczas w wyniku uruchomienia kotłowni centralnej wyłączono z eksploatacji 14 własnych (MPEC S.A.) i 13 obcych niskoemisyjnych źródeł ciepła (łącznie 32 kominy). W 2011 roku, po zakończeniu rozpoczętej w 2010 roku rozbudowy wysokoparametrowej sieci ciepłowniczej, planuje się wyłączyć z eksploatacji kotłownię MPEC S.A. przy ul. Ogrodowej 103. Bez większych nakładów inwestycyjnych do istniejącej sieci ciepłowniczej mogą być przyłączone obiekty zasilane z kotłowni Urzędu Skarbowego, Starostwa Powiatowego, Podlasianki, PSS – biuro, Zespołu Szkół Nr. 3 im. ST. Reymonta, Spółdzielni Inwalidów „Przyszłość”.

Przeszkodą w przyłączeniu tych obiektów (poza chęcią właścicieli) może być konieczność zakupu po 2012 r. drogich uprawnień do emisji CO₂ (do 2012 r. uprawnienia te były uzyskiwane za „symboliczną złotówkę”).

6.4. Telekomunikacja

W chwili obecnej system telekomunikacyjny stanowi jedna centrala cyfrowa typu EWSD. Jest to tzw. jednostka wyniesiona. W/w centrala obsługuje centrale RD LU na terenie Siemiatycz, Hajnówki i Bielska Podlaskiego oraz okolice tych ośrodków. Każda centrala RDLU połączona jest z centralą EWSD za pomocą światłowodów. Centrala ta należy do jednych z najlepszych w Europie. Nie występują problemy z wprowadzeniem preselekcji (prefiksu); jest to możliwe w każdej chwili i z każdego miejsca na terenie funkcjonowanie tej centrali.

Na terenie miasta działa prywatny operator telefoniczny: Przedsiębiorstwo Telekomunikacyjne "Multimedia Polska S.A.". Niestety brak jest danych z tej firmy na temat jej udziału w rynku telefonicznym na terenie Bielska Podlaskiego. Z powodu rozdrobnienia danych oraz utrudnionego do nich dostępu dostępne są statystyki do roku 1999, których wartości ilościowe są na przestrzeni lat względnie utrzymane, bowiem tendencja wzrostowa zachowana była tylko do połowy pierwszego dziesięciolecia XXI wieku. Lata kolejne wskutek rozwoju telefonii komórkowej zaowocowały stałą redukcją podłączeń abonenckich.

6.5. Zaopatrzenie w wodę

Długość sieci wodociągowej oraz zużycie wody na przestrzeni lat 1992-2009 w Bielsku Podlaskim przedstawia poniższa tabela.

Tabela 34

Długość sieci wodociągowej oraz zużycie wody na przestrzeni lat 1992-2009 w Bielsku Podlaskim

Wyszczególnienie	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Długość sieci wodociągowej w km	52,8	54	61,2	61,2	62,2	62,9	62,9	63	73,8
Podłączenia wodociągowe do budynków mieszkalnych	1437	1512	1747	1904	2137	2316	2400	2508	2818
Ilość źródeł ulicznych	3	3	3	3	1	1	1	1	1
Sprzedaż wody ogółem w tys. m ³ /rok	1271,7	1225,6	1222,7	1111,7	1088,3	1081,1	1052	1088,2	1055,1
Woda dostarczana gospodarstwom domowym w tys m ³ /rok)	1155,4	1074,4	1033,7	894,7	869,2	831,9	812	832,7	802,9
Ludność korzystająca z sieci wodociąg.	-	-	25865	26136	26212	26396	26467	25215	25300
Wyszczególnienie	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Długość sieci wodociągowej w km	74,8	76,1	77,1	78,4	78,8	80,8	82,5	83,5	85,5
Podłączenia wodociągowe do budynków	2 912	3 018	3 276	3 340	3 411	3 467	3 530	3 575	3 622

Wyszczególnienie	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
mieszkalnych									
Ilość zdroi ulicznych	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Sprzedaż wody ogółem w tys. m ³ /rok	1060,2	1054,7	1078,5	1031,0	1055,2	1018,9	960,1	984,0	924,8
Woda dostarczana gospodarstwom domowym w tys m ³ /rok)	784,0	776,5	777,2	722,6	699,0	743,0	705,2	712,2	694,5
Ludność korzystająca z sieci wodociąg.	25 440	24 680	24 702	24 761	24 815	24 922	25 018	24 984	24 921

Źródło: Przedsiębiorstwo Komunalne Sp. z o.o. w Bielsku Podlaskim

Z powyższej tabeli wynika, że w przeciągu lat 1992-2009 sukcesywnie, aczkolwiek powoli wzrastała długość sieci wodociągowej. Różnica pomiędzy rokiem 2009, a 1992 wynosiła aż 32,7 km. Tak samo w sposób sukcesywny wzrasta ilość podłączeń wodociągowych do budynków mieszkalnych. Zauważamy także sukcesywny spadek sprzedaży i zużycia wody w gospodarstwach domowych na przestrzeni lat 1992-2009.

W Bielsku Podlaskim istnieje 1 czynny źródło uliczne. Dostarczana woda do sieci pochodzi wyłącznie ze studni głębinowych z utworów czwartorzędowych. Aktualnie na ujęcie wody składa się 5 studni wierconych, głębokość których waha się w przedziale od 34 m do 84 m:

- studnia Nr 1 – wykonana w 1974 roku,
- studnia Nr 2 – wykonana w 1971 roku,
- studnia Nr 3 – wykonana w 1951 r i rekonstruowana w 1970 r,
- studnia Nr 3a – wykonana w 1986 roku, jako zastępcza w stosunku do studni Nr 3.
- studnia SQ₁, na ul. Norwida.

Na terenie miasta Bielsk Podlaski istnieją zasoby wód podziemnych ustalone dla rejonu Bielska Podlaskiego w kategorii „B” w ilości 800 m³/h przy depresji $s = 14,0$ m.

Poborem wody i eksploatacją urządzeń służących do zaopatrzenia mieszkańców miasta w wodę zajmuje się Przedsiębiorstwo Komunalne Sp. z o.o. w Bielsku Podlaskim. Uzyskało ono pozwolenie wodno – prawne na pobór wody i eksploatację urządzeń stacji wodociągowych. Decyzja AŚ.6223-10/04 z dnia 26.11.2004 r. ważna jest do 25 listopada 2014 i ustala ilości pobieranej wody $Q_{\text{dmax}} = 10\,920 \text{ m}^3/\text{d}$ i $Q_{\text{dśr}} = 6\,510 \text{ m}^3/\text{d}$.

Tabela 35

Pobór wody z ujęć w latach 1997-2009

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	
Pobór wody z ujęć w m³/rok	1 345 230	1 261 732	1 349 808	1 331 883	1 304 502	1 337563	
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Pobór wody z ujęć w m³/rok	1 362 146	1 291 183	1 503 078	1 285 758	1 118 936	1 094 995	1 032 822

Źródło: Przedsiębiorstwo Komunalne Sp. z o.o. w Bielsku Podlaskim

Z powyższego zestawienia wynika, że pobór wody w latach 1997-2003 kształtował się mniej więcej na równym poziomie, w 2005 r. odnotowano wzrost w poborze wody, natomiast w kolejnych latach pobór wody systematycznie spadał.

Tabela 36

Zużycie wody w gospodarstwach domowych w latach 2002-2009

Woda z wodociągów na 1 mieszkańca [w m3]							
2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
28,7	28,8	26,9	26,0	27,8	26,5	26,9	26,3
Woda z wodociągów na 1 korzystającego / odbiorcę [w m3]							
2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
31,5	31,5	29,2	28,2	29,8	28,2	28,5	27,9

Źródło: Przedsiębiorstwo Komunalne Sp. z o.o. w Bielsku Podlaskim

Podobnie w kolejnych latach 2002-2009 zużycie wody w gospodarstwach domowych zarówno w przeliczeniu na 1 mieszkańca, jak i korzystającego/odbiorcę kształtowało się na podobnym poziomie.

Do 1991 roku na terenie miasta Bielsk Podlaski działała tylko jedna stacja wodociągowa przy ul. Jagiellońskiej. Nie zaspakajała ona potrzeb ludności w kwestii ilości poboru wody oraz jej jakości. Pobór wody w dobie średniego rozbioru sięgał dopuszczalnych maksymalnych dobowych wielkości. W godzinach szczytowego poboru (szczególnie w okresie letnim) występowały braki wody i ulegała znacznemu pogorszeniu jej jakość. W tym okresie zaopatrzenie w wodę na terenie miasta można było ocenić jako niewystarczające. Znaczne polepszenie w/w omawianej kwestii nastąpiło w 1992 roku, po włączeniu do eksploatacji odwierconej studni głębinowej ze stacją kontenerową przy ul. Norwida. Zwiększyło to wydajność wodociągu miejskiego o 58,8%. Obecnie przy ul. Norwida jest budowana stacja wodociągowa (termin zakończenia inwestycji w 2011 r.), a stacja wodociągowa przy ul. Jagiellońskiej jest przewidziana do likwidacji. Na dzień dzisiejszy nie występują braki wody, a jej jakość uległa znacznej poprawie. Uzdatanie wody odbywa się w dwóch stacjach przez 6 filtrów pośpiesznych. Zdolność filtracji obu stacji uzdatniania wody wynosi 300 m³/h.

W chwili obecnej należałoby zwrócić uwagę na zmniejszenie sytuacji awaryjnych w wyniku diagnozowania stanu technicznego sieci wodociągowej i wymiany niesprawnej armatury (np. zasuw hydrantów) oraz odcinków o dużej awaryjności, które są przyczyną przerw w dostawie wody, jej ubytków, okresowego pogorszenia jakości i strat ekonomicznych. Generalnie ocenę zaopatrzenia miasta w wodę można określić jako dobrą.

6.6. Oczyszczanie i odprowadzanie ścieków

Tabela 37

Długość sieci kanalizacyjnej w Bielsku Podlaskim w latach 1992-2009

Wyszczególnienie	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Długość sieci kanalizacyjnej sanitarnej w km	13,2	13,4	13,9	13,9	15,1	15,1	15,1	15,1	23,7
Długość sieci kanalizacyjnej ogólnospławnej w km	2,7	2,7	2,7	2,7	2,7	2,7	2,7	2,7	2,7
Podłączenia kanalizacyjne do budynków mieszkalnych	184	192	195	225	276	312	363	390	552
Ludność korzystająca z kanalizacji w osobach	brak danych	brak danych	18 530	18 630	19 000	19 300	19 500	19 650	20 040
Ilość ścieków odprowadzanych przy pomocy kanalizacji w tys. m ³ /rok	954,2	978	971,3	858,6	865	987	1001	1038	1068,7

Wyszczególnienie	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Długość sieci kanalizacyjnej sanitarnej w km	27,4	34,2	35,3	36,1	43,4	43,4	63,3	71,2	72,1
Podłączenia kanalizacyjne do budynków mieszkalnych	620	683	1 038	1 189	1 385	1 525	1 728	1 860	2 058
Ludność korzystająca z kanalizacji w osobach	20 210	18 406	18 481	19 298	20 191	20 158	20 197	20 260	20 314
Ilość ścieków odprowadzanych przy pomocy kanalizacji w tys. m ³ /rok	1 013,7	994,6	953,0	910,5	905,6	927,1	927,4	946,6	977,1

Źródło: Bank Danych Regionalnych, www.stat.gov.pl, Przedsiębiorstwo Komunalne Sp. z o.o.

Powyższa tabela przedstawia sukcesywny wzrost długości sieci kanalizacyjnej na przestrzeni lat 1992-2009. W ciągu 18 – stu lat długość przedmiotowej sieci zwiększyła się o 58,9 km. Znaczny wzrost długości sieci nastąpił w roku 2000 – wzrost o 8,6 km w porównaniu do roku poprzedniego, 2007 – wzrost aż o 19,9 km i 2008 – wzrost o 8,9 km. Podobnie wzrastała ilość podłączeń kanalizacyjnych do budynków mieszkalnych - w analizowanym okresie wzrosła o 1 874 podłączeń. Tak systematyczny wzrost świadczy o stałym inwestowaniu w tę sferę. Ilość ludności korzystającej z kanalizacji oraz ilość ścieków odprowadzanych przy pomocy kanalizacji charakteryzowały zmienne przyrosty.

Oczyszczaniem i odprowadzaniem ścieków zajmuje się Przedsiębiorstwo Komunalne Sp. z o.o. w Bielsku Podlaskim. Zakład prowadzi działalność w zakresie:

- ujmowania, uzdatniania i dostarczania wody,
- odprowadzania, przepompowywania i oczyszczania ścieków,
- utrzymania i konserwacji urządzeń wodociagowych,
- utrzymania i konserwacji urządzeń kanalizacyjnych,
- montażu wodomierzy domowych.

Przedsiębiorstwo wykonuje swoją działalność w oparciu o zezwolenie na prowadzenie zbiorowego zaopatrzenia w wodę i zbiorowego odprowadzania ścieków udzielone decyzją Urzędu Miasta Bielsk Podlaski z dnia 23.10.2002 r. znak Gk.6225-26/02.

Ścieki socjalno-bytowe i przemysłowe zbierane są z terenu miasta Bielsk Podlaski i okolicznych wsi systemem kanalizacji sanitarnej. System kanalizacji sanitarnej tworzą: kanały sanitarne grawitacyjne, przepompownia główna, kanały tłoczne oraz 14 lokalnych bezobsługowych przepompowni. Oczyszczanie ścieków odbywa się w oczyszczalni ścieków oddanej do użytku w 1986 roku. Z uwagi na zaostrenie przepisów dot. jakości odprowadzanych ścieków do odbiornika po procesie ich oczyszczania, konieczna była modernizacja obiektu zakończona w 2003 r.

Oczyszczalnia pracuje w systemie jednostopniowego osadu czynnego z wydzielonym procesem biologicznej denitryfikacji i defosfotacji (usuwanie azotu i fosforu). Istnieje również możliwość wspomagania usuwania związków fosforu na drodze chemicznej. Przepustowość oczyszczalni wynosi średnio 6000 m³/d, maksymalnie 7000 m³/d.

Za 2005 rok jakość odprowadzanych ścieków do odbiornika charakteryzowały n/w parametry.

- BZT5 4,9 mgO₂/l
- CHZT 40,2 mgO₂/l
- Zawiesiny 9,7 mg/l
- Azot ogólny 9,9 mg N/l
- Azot amonowy 0,08 mg NNH₄/l
- Fosfor ogólny 1,0 mg P/l

Z terenów nieskanalizowanych nieczystości płynne są dostarczane taborem asenizacyjnym do punktu zlewnego zlokalizowanego na oczyszczalni ścieków.

Tabela 38
Ścieki oczyszczone

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Ilość ścieków ogółem oczyszczonych w tys. m ³ / rok	1114,2	1256,3	1213,8	1132,7	1162,4	1109	1139,9	1212,3	1347,8

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Ilość ścieków ogółem oczyszczonych w tys. m ³ / rok	1183,1	1394,9	1637,6	1783,6	1773,4	1671,7	1734,2	1852,6	1887,7

Źródło: Przedsiębiorstwo Komunalne Sp. z o.o. w Bielsku Podlaskim

Ilość ścieków dopływających do oczyszczalni od 1994 ulegała zmniejszeniu, a od 1999 r. znów systematycznie wzrastała. Miało to związek ze zmianami w konsumpcji wody w gospodarstwach domowych oraz w zakładach odprowadzających ścieki do kanalizacji miejskiej. Większy wzrost ilości ścieków oczyszczonych ogółem nastąpił w roku 2003 i w stosunku do roku poprzedniego był o 242,7 tys. m³ większy.

Na terenie miasta Bielsk Podlaski istnieje zakładowa oczyszczalnia ścieków, którą posiada „Mlekovita-Bielmlek” Sp. z o.o.. Zakład ten odprowadza ścieki po oczyszczeniu do

rzeki Białej. Jest to oczyszczalnia mechaniczno – biologiczna z osadem czynnym typu „Promlecz” o przepustowości $Q_{d\dot{s}r} = 1\,800\text{ m}^3/\text{d}$.

Zakład posiada pozwolenie wodno - prawne na eksploatację urządzeń i odprowadzanie ścieków do rzeki Białej na podstawie Decyzji Starostwa Powiatowego w Bielsku Podlaskim Nr AŚ. 6223 – 12/00 z dnia 29.12.2000. Oczyszczanie uzyskuje dobre efekty redukcji zanieczyszczeń wynoszące we wskaźniku BTZ5 – 99,5% i zawiesiny – 90%.

Gospodarka ściekowa na terenie miasta Bielsk Podlaski ulega systematycznej poprawie. Skanalizowanie miasta jest jednak w dalszym ciągu nieznacznie mniejsze niż jego zwodociągowanie. W roku 2009 r długość kanalizacji stanowiła 83,8% długości sieci wodociągowej. Dla porównania w roku 1992 – 25 %. Do kanalizacji sanitarnej odprowadzane są ścieki w przeważającej większości z budownictwa wielorodzinnego, w którym zamieszkuje ok. 50% mieszkańców oraz z zakładów przemysłowych, usługowych i użyteczności publicznej. Znacząco poprawiło się skanalizowanie terenów zabudowy jednorodzinnej.

6.6.1. Modernizacja oczyszczalni ścieków

Miejska oczyszczalnia ścieków w Bielsku Podlaskim została uruchomiona w 1986 r. a wykonana według projektu z 1976 roku, była oczyszczalnią mechaniczno-biologiczną w układzie jednostopniowym bez możliwości redukcji związków biogenych. Rozwiązania techniczne, zastosowane w oczyszczalni uniemożliwiały osiągnięcie wymagań obowiązujących od 1 stycznia 2000 roku w zakresie usuwania związków organicznych w postaci BZT₅ i fosforu ogólnego. Nie była ona jednak przystosowana do usuwania azotu w drodze biologicznej. W celu dostosowania się do wymogów Unii Europejskiej oraz przepisów obowiązujących w Polsce, konieczne było przeprowadzenie modernizacji obiektu oczyszczalni ścieków.

Projekt modernizacji przewidywał przystosowanie oczyszczalni do usuwania związków biogenych w procesie biologicznego oczyszczania i wyeliminowanie gnilnego procesu przeróbki osadu. W efekcie modernizacja zmniejszyła uciążliwość oczyszczalni na otoczenie oraz wpłynęła na poprawę stanu wód rzeki Białej.

Roboty modernizacyjne zakończono w 2003 r. Zmodernizowany obiekt jest przygotowany do przyjęcia $6\,000\text{ m}^3$ ścieków na dobę. Obecnie oczyszczalnia ścieków jest obiektem nowoczesnym, w pełni zautomatyzowanym, odpowiadającym współczesnym standardom technicznym i technologicznym. Układ technologiczny zapewnia możliwość efektywnego oczyszczania ścieków i spełniania wymogów prawnych w zakresie jakości ścieków odprowadzanych do odbiornika. Realizacja prac modernizacyjnych oczyszczalni ścieków była możliwa dzięki dotacji EkoFunduszu i budżetu państwa, pożyczkom z NFOŚiGW i WFOŚiGW oraz środkom własnym.

6.7. Usuwanie odpadów stałych

Aktualnie miasto Bielsk Podlaski posiada nowe składowisko odpadów stałych, działające od stycznia 2006 r (stare składowisko wyłączono z eksploatacji i zrekultywowano). Jest ono położone na gruntach wsi Augustowo, w miejscu wyeksploatowanej żwirowni. Powierzchnia składowiska wynosi ok. 2,3 ha. Składowisko obsługuje Miasto Bielsk Podlaski i Gminę Bielsk Podlaski. Niniejsze wysypisko posiada izolację podłoża: sztuczna bariera geologiczna – ily – warstwa o miąższości 60 cm i współczynniku filtracji $K = 1 \times 10^{-9}$ m/s, izolacja syntetyczna – geowłóknina 100 gr/m², geomembrana 2 mm, bentomata 5mm, drenaż odcieków: drenaż nasypowy o frakcji 16-32 mm i miąższości 60 cm, rurociąg perforowany PEHD D = 250 mm, D = 315 mm, zbiornik odcieków o pojemności 540 m³, instalację do odprowadzania gazu składowiskowego z emisją do atmosfery.

Składowisko odpadów w Augustowie posiada brodzik, urządzenia do zagęszczania odpadów oraz pas zieleni o szerokości 10 m, jest ogrodzone, oznakowane i wyposażone w wagę oraz piezometry. Posiada utwardzoną drogę dojazdową. Dozór składowiska prowadzony jest od poniedziałku do soboty. Prace związane z bieżącą eksploatacją składowiska oraz porządkowaniem terenu (rozplantowywanie odpadów, przykrywanie warstwą izolacyjną – pospółka, ugniatanie) prowadzone są w sposób ciągły. Na składowisku znajduje się sprzęt przeciwpożarowy. Prowadzony jest rejestr przyjmowanych odpadów.

Wykonane badania nie wykazały zanieczyszczenia wód gruntowych. Na składowisko są przywożone i składowane głównie stałe odpady komunalne i niektóre rodzaje odpadów przemysłowych.

Odpady płynne trafiają do miejskiej oczyszczalni ścieków w Bielsku Podlaskim. Odpady przyjmowane są na składowisko odpłatnie według obowiązującego cennika ustalonego uchwałami Rady Miasta Bielsk Podlaski.

Tabela 39

Charakterystyka składowiska odpadów komunalnych

Lokalizacja	Administrator	Stan techniczny		Powierzchnia [ha]	Pojemność (m ³)/wykorzystanie	Wnioski wynikające z przeglądu ekologicznego	Termin obowiązywania pozwolenia zintegrowanego
		Izolacja podłoża	Odprowadza nie ścieków				
Augustowo	Przedsiębiorstwo Komunalne Sp. z o.o.	sztuczna	tak	2,3	106 400/22	Do eksploatacji	31.12.2015 r.

Źródło: Urząd Miasta Bielsk Podlaski

Bezpośrednio wywozem nieczystości stałych na w/w wysypisko zajmuje się Przedsiębiorstwo Komunalne Sp. z o.o. w Bielsku Podlaskim, ASTWA Białystok, MPO Białystok. Na wysypisko wywożone są odpady stałe komunalne z terenu miasta oraz odpady stałe (przemysłowe, inne niż niebezpieczne) z zakładów.

7. Sytuacja rynku pracy i przedsiębiorczości

7.1. Poziom zatrudnienia i bezrobocia

Tabela 40

Liczba pracujących w gospodarce narodowej w mieście Bielsk Podlaski w latach 1991-2009

Rok	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
1991	7 943	4 094	3 849
1992	7 574	3 645	3 929
1993	7 228	3 717	3 511
1994	7 432	brak danych	brak danych
1995	7 145	3 762	3 383
1996	7 457	brak danych	brak danych
1997	7 517	brak danych	brak danych
1998	7 321	3 827	3 494
1999	7 504	3 841	3 663
2000	7 294	3 752	3 542
2001	6 619	3 342	3 277
2002	6 448	3 341	3 107
2003	6 664	3 552	3 112
2004	6 550	3 398	3 152
2005	6 610	3 438	3 172
2006	6 613	3 436	3 177
2007	6 923	3 636	3 287
2008	7 045	3 713	3 332
2009	6 689	3 424	3 265

Źródło: Bank Danych Regionalnych, www.stat.gov.pl

Liczba pracujących w gospodarce narodowej w mieście Bielsk Podlaski w rozpatrywanym okresie nie osiągnęła poziomu z roku 1991, kiedy to zatrudnionych było prawie 8 tys. osób. Najniższa była w roku 2002, kiedy wyniosła 6 448 osób. Poziom zatrudnienia w badanym okresie niepokojąco spadał. Obniżanie się zatrudnienia należy powiązać z generalnie niekorzystną sytuacją makroekonomiczną, którą obserwujemy w całym kraju.

Tabela 41

Bezrobotni zarejestrowani w Powiatowym Urzędzie Pracy w Bielsku Podlaskim (w osobach)
w latach 1992-2009

Rok	Ogółem	Kobiety	Z prawem do zasiłku
1992	2 037	1 088	= 982
1993	2 441	1 173	1 268
1994	2 421	1 223	1 198
1995	2 107	1 379	= 728
1996	1 811	1 124	= 766
1997	1 486	1 026	= 425
1998	1 391	= 931	= 191
1999	1 646	= 972	= 258
2000	1 813	1 063	= 302
2001	3361	1788	509
2002	2991	1514	372
2003	1 772	911	229
2004	1 551	795	186
2005	2629	1318	335
2006	2279	1159	279
2007	1912	1020	242
2008	1611	779	272
2009	2072	932	325

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Bielsku Podlaskim

Największa ilość bezrobotnych na przestrzeni lat 1992 – 2009, zarejestrowanych w Urzędzie Pracy wystąpiła na terenie miasta Bielsk Podlaski w roku 2001 - 3 361 osób, w tym kobiety – 1 788 (ponad 50% osób bezrobotnych) i 509 osób bezrobotnych z prawem do zasiłku. W odniesieniu do roku 2004, w którym wykazano najmniejszą ilość bezrobotnych, różnica wynosiła, aż 1 810 osób, w tym kobiet 993. Do takiego stanu rzeczy przyczynił się fakt likwidacji w latach 90-tych kilku największych zakładów w Bielsku Podlaskim. Należały do nich PZPL „Lenpol” zajmujący się przetwórstwem lnu, Zakłady Dziewiarskie „Karo” oraz FPR „Elwa”. Zakłady te zatrudniały ok. 200-300 osób każdy. Zostały zlikwidowane również mniejsze zakłady: RSOP “Witamina”, Państwowy Ośrodek Maszynowy, Rejon Dróg Publicznych. Likwidacja tych zakładów spowodowała wyraźne pogorszenie poziomu zatrudnienia w Bielsku Podlaskim i pogorszenie nastrojów społecznych.

Tabela 42

Bezrobotni zarejestrowani w Powiatowym Urzędzie Pracy z uwzględnieniem absolwentów, zwolnionych z przyczyn zakładu pracy oraz pozostających bez pracy powyżej 12 miesięcy

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Ogółem, w tym:	2 421	2 107	1 811	1 486	1 391	1 646	1 813	1 863
Absolwenci	190	187	62	52	77	61	116	70
Zwolnieni z przyczyn zakładu pracy	409	262	163	201	150	141	7	110
Pozostający bez pracy powyżej 12 m.	1 117	656	677	608	595	750	587	843

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Ogółem, w tym:	2991	1772	1772	2629	2279	1912	1611	2072
Absolwenci	153	118	106	189	164	154	134	164
Zwolnieni z przyczyn zakładu pracy	19	12	32	49	34	40	16	27
Pozostający bez pracy powyżej 12 m.	-	-	911	1566	1323	1043	723	814

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Bielsku Podlaskim

Najliczniejszą grupę bezrobotnych stanowią osoby długotrwale pozostające bez pracy (w roku 2001 45,2%, a w 2009 – 39,3% ogółu bezrobotnych). Zjawisko to rodzi najwięcej problemów i zjawisk patologicznych. Największy odsetek absolwentów zarejestrowanych jako osoby bezrobotne wystąpił w roku 1994 i wynosił 7,85%. Najmniejszy procent absolwentów – bezrobotnych zarejestrowano w roku 1997 i wynosił on 3,5%.

Tabela 43

Sytuacja na lokalnym rynku pracy na obszarze działania PUP w Bielsku Podlaskim w 2009 roku

Wyszczególnienie		Miasto Bielsk Podlaski
Liczba bezrobotnych		2072
w tym z prawem do zasiłku		325
Liczba kobiet		932
Zwolnieni z przyczyn zakładów pracy		27
Zamieszkali na wsi		598
49,1 osoby w szczególnej sytuacji na rynku pracy	Bezrobotni w wieku do 25 lat	583
	Bezrobotni którzy ukończyli szkołę wyższą do 27 roku życia	45
	Bezrobotni w wieku powyżej 50 lat	467
	Długotrwale bezrobotni	814
	Bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych	579
	Samotnie wychowujące co najmniej jedno dziecko do 7 roku życia	31
	Niepełnosprawni bezrobotni	192
Oferty pracy w miesiącu		6

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Bielsku Podlaskim

Jak wynika z powyższego zestawienia większość osób zarejestrowanych w 2009 r. w Powiatowym Urzędzie Pracy w Bielsku Podlaskim stanowiły osoby długotrwale bezrobotne – 814 osób, w wieku do 25 lat – 583 osoby oraz bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych – 579 osób. Znaczącą grupę stanowiły również osoby bezrobotne powyżej 50 roku życia - 467 osób.

Bielsk Podlaski jest miastem o umiarkowanym poziomie bezrobocia na tle całego województwa podlaskiego. W 2009 roku stopa bezrobocia wynosiła w powiecie bielskim 8% i była niższa od stopy bezrobocia w województwie podlaskim – 12,6%. Również na przestrzeni lat 2003-2009 raczej obniżał się udział bezrobotnych w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym.

Tabela 44

Udział bezrobotnych w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym

ogółem						
2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
10,4	9,0	9,2	7,9	6,7	5,8	7,8
mężczyźni						
2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
9,9	8,7	8,7	7,4	6,0	5,8	8,5
kobiety						
2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
10,9	9,4	9,7	8,5	7,4	5,8	7,0

Źródło: Bank Danych Regionalnych, www.stat.gov.pl

Niższe wskaźniki nie zmieniają jednak odczuć społecznych – część osób traktuje bezrobocie jako istotny problem w mieście (patrz analiza SWOT i cele strategiczne).

Z danych urzędu wynika, że poprawiająca się sytuacja, to w dużej mierze efekt szybkiego rozwoju lokalnych przedsiębiorstw. W mieście funkcjonuje 10 firm zatrudniających co najmniej po sto osób. Jednak statystyki Wojewódzkiego Urzędu Pracy nie uwzględniają faktu, że płaca w Bielsku jest relatywnie zbyt niska, chociaż wysoko wykwalifikowanym specjalistom lokalne firmy są w stanie zapłacić adekwatne do poziomu kwalifikacji wynagrodzenia.

Sytuację na bielskim rynku pracy może poprawić inwestycja koncernu IKEA, opiekująca na kwotę około 340 milionów euro. Realizowana w gminie Orla budowa jest największą inwestycją koncernu IKEA w Europie i największą inwestycją zagraniczną w Polsce. Fabryka docelowo (do 2015 r.) planuje przyjąć do pracy nawet 2 tys. osób, w tym 200 osób już w maju 2011 r.. Obecność zakładu zlokalizowanego zaledwie kilka kilometrów od Bielska Podlaskiego może więc znacząco pomóc w częściowym rozwiązaniu problemu bezrobocia w mieście i okolicy.

7.2. Podmioty gospodarcze

Od 1994 r. do 2003 r. ilość podmiotów gospodarczych sektora prywatnego działających w Bielsku Podlaskim sukcesywnie wzrastała. Do 2003 roku ich liczba zwiększyła się o 1 171 podmiotów. Natomiast na przestrzeni lat 2003-2009 ilość firm prywatnych zmniejszyła się o 526. W 2009 r. w mieście funkcjonowało 2 171 podmiotów gospodarczych, w tym 115 spółek handlowych, 1 177 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, oraz 1 przedsiębiorstwo państwowe. Udział sektora prywatnego w działalności gospodarczej ogółem wynosił 96,99 % w roku 1994, a w roku 2009 – 95,72 %. Natomiast udział osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w sektorze prywatnym w roku 1994 wynosił 86,99%, a w roku 2009 – 85,51%.

Tabela 45

Podmioty gospodarki narodowej wg sektorów własności oraz sekcji i podsekcji EKD działające w Bielsku Podlaskim na przestrzeni lat 1994-2000

Wyszczególnienie	1994	1995	1996	1996	1997	1997	1998	1999	2000
Ogółem	1 561	1 550	1 678*	1 665	1 837*	1 821	1 898	2 071	2 271
w tym:									
sektor publiczny	47	46	58	48	58	47	55	64	65
sektor prywatny	1 514	1 504	1 620	1 617	1 779	1 774	1 843	2 007	2 206
w tym:									
Przedsiębiorstwa państwowe i komunalne	8	9	9	bd	8	bd	6	6	5
Spółki prawa handlowego**	39	41	51	bd	57	bd	55	80	81
Spółki cywilne	120	108	128	bd	144	bd	164	168	183
Osoby fizyczne prowadzące działalność gosp. (bez s.c.)	1 317	1 314	1 396	bd	1 524	bd	1 565	1 706	1 873

Podmioty gospodarki narodowej wg sektorów własności oraz sekcji i podsekcji PKD działające w Bielsku Podlaskim na przestrzeni lat 2001-2009

Wyszczególnienie	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Ogółem	2 480	2 608	2 685	2 325	2 293	2 264	2 302	2 325	2 171
w tym:									
sektor publiczny	66	78	81	79	83	86	80	87	93
sektor prywatny	2 414	2 530	2 604	2 246	2 210	2 178	2 222	2 238	2 078
w tym:									
Przedsiębiorstwa państwowe i komunalne	2	2	2	2	2	1	1	1	1
Spółki prawa handlowego**	92	103	110	111	117	119	120	114	115
Osoby fizyczne prowadzące działalność gosp.	2 067	2 184	2 245	1 982	1 929	1 879	1 919	1 943	1 777

Źródło: Bank Danych Regionalnych, www.stat.gov.pl

* Dane z uwzględnieniem jednostek wewnętrznych, ** W danych przedstawionych w informacji „spółki prawa handlowego” zawarte są także dane dotyczące spółdzielni.

W Bielsku Podlaskim na 2 171 podmiotów gospodarczych, największą grupę stanowiły mikroprzedsiębiorstwa, bo aż 2 061 firm zatrudniało do 9 pracowników. W 2009 r. w mieście funkcjonowało 81 przedsiębiorstw małych, 24 średnich i 5 dużych firm.

Tabela 46

Podmioty gospodarcze działające w Bielsku Podlaskim ze względu na liczbę zatrudnianych osób

Podmioty gospodarcze					
ogółem	Liczba zatrudnianych pracowników				
	0 - 9	10 - 49	50 - 249	250 - 999	1000 i więcej
2 171	2 061	81	24	5	0

Źródło: Bank Danych Regionalnych, www.stat.gov.pl

Do dużych i średnich podmiotów gospodarczych działających w Bielsku Podlaskim należą między innymi:

- BUDIMEX DANWOOD Sp. z o.o.
- UNIBEP S.A.
- POLBUD S.A.
- Przedsiębiorstwo Instalacyjno Budowlane „Bielbud” Sp. z o.o.
- Maksbud Sp. z o.o.
- KREX Sp. z o.o.
- MPEC S.A.
- Energo Sp.j.
- Seumpol Sp. z o.o.
- Hoop Polska Sp. z o.o.
- Mlekovita sp. z o.o.
- Spółdzielnia Mleczarska „Mlekovita-Bielmlek” Sp. z o.o.
- Zakłady Mięsne NETTER
- M Zakład Masarski Ostaszewski, Pachwiczewicz S.j.
- PSS Społem
- Arhelan Sp. j.
- Przedsiębiorstwo Komunalne Sp. z o.o.
- SPE Sp. z o.o.
- De Facto s.c.
- Spółdzielnia Inwalidów Przyszłość
- Veolia Transport Bielsk Podlaski

Tabela 47

Podmioty gospodarki narodowej wg wybranych sekcji PKD działające w Bielsku Podlaskim w latach 2001-2009

Sekcja PKD/Rok	Ogółem, w tym:	Rolnictwo i leśnictwo	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	Budownictwo	Handel i naprawy	Działalność zw. z zakwaterowaniem i gastronomią	Transport i gospodarka magazynowa	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	Obsługa rynku nieruchomości	Administracja publiczna i obrona narodowa	Edukacja	Ochrona zdrowia i opieka socjalna	Pozostała działalność usługowa, komunalna, socjalna
2001	2 480	45	246	270	945	174	64	227	21	175	bd	bd	bd
2002	2 608	48	259	275	978	182	69	273	19	174	bd	bd	bd
2003	2 685	56	265	284	998	184	71	290	17	187	bd	bd	bd
2004	2 325	51	216	259	820	153	57	272	13	171	bd	bd	bd
2005	2 293	56	215	251	786	156	55	268	13	175	bd	bd	bd
2006	2 264	60	209	248	756	150	55	264	13	181	bd	bd	bd
2007	2 302	63	207	263	764	154	57	255	14	191	bd	bd	bd
2008	2 325	66	206	277	755	149	54	274	14	192	bd	bd	bd
2009	2 171	54	184	276	683	137	48	270	14	192	82	141	159

Źródło: Bank Danych Regionalnych, www.stat.gov.pl

Wśród podmiotów gospodarki narodowej w Bielsku Podlaskim w latach 1999 i 2009 przeważały podmioty zajmujące się handlem i naprawami. W roku 2009 stanowiły one 31,46%. Drugą branżą pod względem liczebności wśród podmiotów gospodarki narodowej w Bielsku Podlaskim było budownictwo. Firmy budowlane stanowiły w roku 2009 – 12,71% ogólnej liczby przedsiębiorstw.

7.3. Rolnictwo

Ogólna powierzchnia użytków rolnych w 2009 r. wynosiła 1 917 ha, co stanowiło ponad 70% ogólnej powierzchni miasta. Struktura użytków rolnych przedstawiała się następująco: użytki rolne razem – 1 917 ha, w tym: grunty orne – 1 221 ha, sady – 33 ha, łąki – 137 ha, pastwiska – 357 ha. Pod względem bonitacyjnym gleb zdecydowanie przeważają gleby klasy III-ciej i IV-tej. W 2002 r. (Narodowy Spis Rolny, 2002) na terenie miasta było 980 gospodarstw rolnych (w tym 502 gospodarstwa rolne prowadzące wyłącznie działalność rolniczą), co dawało przeciętną powierzchnię gospodarstwa wielkości 1,8 ha. Liczba gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego na terenie miasta wynosiła 6816 (Narodowy Spis Powszechny, 2002).

Z działalności rolniczej i pracy najemnej utrzymywało się 436 gospodarstw, z emerytury i renty – 366 gospodarstw, z działalności pozarolniczej – 70 gospodarstw, z niezarobkowych źródeł utrzymywało się 50 gospodarstw, a 57 gospodarstw z posiadało inne źródła dochodu.

Jak wynika z Narodowego Spisu Rolnego przeprowadzonego w 2002 r. struktura zasiewów poszczególnych upraw przedstawiała się następująco:

- powierzchnia zbóż – 81,7,0%
- powierzchnia ziemniaków – 9,9%
- powierzchnia pastewnych – 1,5%
- powierzchnia warzyw gruntowych – 3,0%
- powierzchnia upraw truskawek - 1,1%
- powierzchnia pozostałych – 2,8%.

W powierzchni zasiewów zbóż największy areal stanowiła uprawa pszenicy (35,5%), mieszanek zbożowych (25,5%), a w dalszej kolejności plasowała się uprawa żyta (19,1%), owsa (6,9%), jęczmienia (6,7%) i innych (6,8%). Warzywa na terenie miasta zajmowały tylko 3% arealu ogólnej powierzchni zasiewów.

Obsada inwentarza na terenie miasta w 1996 nie była wysoka i przedstawiała się jak niżej: bydło – 1775 sztuk tj. 2,6 szt./gospodarstwo, w tym: krowy – 894, trzoda chlewna – 1800, owce – 716, konie – 210, kozy – 176, króliki – 316, zwierzęta futerkowe – 35, kury – 15932, gęsi – 639, kaczki – 220, indyki – 151.

W 2002 r. obsada inwentarza znacząco się obniżyła: bydło – 362 sztuk, w tym: krowy – 215, trzoda chlewna – 569, owce – 342, konie – 61, kozy – 40, kury – 12 999. Przyczyn takiego stanu należy upatrywać w kryzysie gospodarczym, który to spowodował obniżenie opłacalności chowu zwierząt gospodarskich.

W Bielsku Podlaskim w 2002 r. powierzchnia budynków gospodarstw rolnych wynosiła łącznie 64 148 m², w tym obory – 7 307 m², chlewnie – 6 766 m², kurniki – 1 847 m², stodoły – 24 649 m², wiaty – 3 820 m², garaże – 5 063 m², budynki wielofunkcyjne – 9 362 m², a inne pomieszczenia – 5 334 m².

Zgodnie z wynikami Spisu Rolnego z 1996 r. liczba ogólna ciągników wynosiła na terenie miasta 475 sztuk, co dawało wskaźnik na 1 gospodarstwo rolne – 0,7 ciągnika. W tym samym czasie gospodarstwa rolne były wyposażone w inne techniczne środki produkcji, m.in.: 1 267 szt. samochodów osobowych, 145 szt. samochodów ciężarowo-osobowych do 2 ton, 55 szt. samochodów ciężarowych pow. 2 ton, 95 szt. przyczep. W 2002 r. ogólna liczba ciągników zmniejszyła się do 193 szt., a samochodów ciężarowych do 27 szt., a kombajnów zbożowych do 7 szt.

Wartościowe dla produkcji rolniczej grunty rolne powinny być chronione. Należy kontynuować regulację stosunków wodnych na użytkach zielonych i gruntach ornych przeznaczonych do celów produkcji rolniczej, dbać o ochronę systemów drenażowych i melioracyjnych, doprowadzić do eliminacji zanieczyszczeń gleby, wody i powietrza. Grunty marginalne dla produkcji rolniczej nadają się do zalesienia, co sprzyjać będzie wzbogaceniu zieleni miejskiej.

W obrębie miasta powinno się również tworzyć warunki do ekologicznej produkcji rolniczej, zwłaszcza poprzez zwiększenie udziału nawożenia organicznego na gruntach, z których produkcja przeznaczona będzie na bezpośrednie potrzeby konsumpcyjne ludności miasta (warzywa, owoce).

7.4. Podsumowanie

Sytuacja na rynku pracy w Bielsku Podlaskim nie odbiega w znacznym stopniu od sytuacji panującej w innych miastach regionu. Przemiany polityczno-gospodarcze przebiegające na początku lat dziewięćdziesiątych doprowadziły do likwidacji wielu zakładów pracy i przyczyniły się do powstania grupy osób bezrobotnych. W Bielsku Podlaskim w 2009 r. większość osób zarejestrowanych jako osoby stanowiły osoby długotrwale bezrobotne – 814 osób, w wieku do 25 lat – 583 osoby oraz bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych – 579 osób. Znaczącą grupę stanowiły również osoby bezrobotne powyżej 50 roku życia – 467 osób.

W obecnej chwili istnieje wyraźna potrzeba wspierania zatrudnienia poprzez tworzenie nowych i lepszych miejsc pracy oraz poprzez przedłużenie i jakościową poprawę okresu aktywności zawodowej. Bardzo ważny jest w tej kwestii udział lokalnych władz, który może wspierać rozwój małych i średnich przedsiębiorstw. Wskaźniki zatrudnienia powinny zostać znacznie zwiększone, a w szczególności osoby należące do roczników charakteryzujących się wysoką liczbą urodzeń powinny otrzymać wsparcie i zachętę do utrzymania aktywności zawodowej, a nie do przechodzenia na wcześniejsze emerytury.

Problem bezrobocia w mieście i okolicy może w znaczącej części pomóc rozwiązać realizowana w gminie Orla inwestycja koncernu IKEA, ponieważ fabryka docelowo planuje przyjąć do pracy nawet 2 tys. osób. Poprawi to w znaczny sposób sytuację materialną społeczeństwa, doprowadzi do zwiększenia rozwoju gospodarczego, a tym samym poprawi wizerunek miasta. Wzrost liczby osób pracujących z pewnością poprawi zadowolenie społeczne mieszkańców.

8. Podsumowanie diagnozy

Bielsk Podlaski jest miastem powiatowym o ważnym znaczeniu dla województwa podlaskiego. Potencjał ludnościowy plasuje Bielsk Podlaski na piątym miejscu w województwie (po Białymstoku, Suwałkach, Łomży i Augustowie). Lokalizacja miasta, w niewielkiej odległości od stolicy regionu oraz wschodniej granicy państwa, jak również położenie na drodze krajowej (Suwałki-Rzeszów) predysponuje je do lokowania przedsiębiorstw produkcyjnych, handlowych i usługowych. W pewnym stopniu Bielsk może również korzystać z położenia w niedalekim sąsiedztwie Białowieskiego Parku Narodowego.

Warunki naturalne na terenie miasta nie odbiegają od przeciętnych dla województwa. Złoża mineralne (iły) ze względu na niską jakość zasobów nie nadają się do eksploatacji. Jakość wód podziemnych jest niska, a wody wymagają uzdatniania. W granicach miasta znajdują się dwa zespoły leśne, które stanowią ważny element ochrony środowiska przyrodniczego, służąc jednocześnie za tereny wypoczynku. Zagrożeniem dla środowiska naturalnego jest zanieczyszczenie wywołane niepełnym jeszcze skanalizowaniem miasta, hałas, zagrożenia komunikacyjne i zanieczyszczenie powietrza wywołane przebiegiem przez miasto dróg krajowych nr 19 i nr 66 o wysokiej uciążliwości.

Wzrost liczby mieszkańców miasta w latach 1970-1990 wykazywał dużą dynamikę. Od roku 1970 łączna liczba mieszkańców Bielska Podlaskiego zwiększyła się o ponad 12,6 tys. osób. Dynamika ta była efektem zarówno salda migracji, jak i dodatniego przyrostu naturalnego. W latach dziewięćdziesiątych liczba ludności ustabilizowała się na poziomie ok. 27 tys. Natomiast od 2000 r. obserwujemy trend malejący liczby ludności, co więcej niekorzystna tendencja według prognoz demograficznych będzie się utrzymywała.

Stosunkowo dobrze rozwinięte na tle województwa zasoby mieszkaniowe i obsługa ludności (edukacja, ochrona zdrowia, administracja ponadlokalna, instytucje finansowe, telekomunikacja, ośrodki kultury, organizacje i stowarzyszenia) wobec problemu bezrobocia nie skłaniają do nowych zasiedleń. W rezultacie miasto powoli, acz systematycznie się wyludnia. Nie mniej jednak, jak wynika z danych Powiatowego Urzędu Pracy, sytuacja na bielskim rynku pracy się poprawia, i w dużej mierze jest to efekt szybkiego rozwoju lokalnych przedsiębiorstw. Ponadto problem bezrobocia w mieście i okolicy może w znaczącej części pomóc rozwiązać realizowana w gminie Orla inwestycja koncernu IKEA, ponieważ fabryka docelowo planuje przyjąć do pracy nawet 2 tys. osób. Poprawi to w znaczny sposób sytuację materialną społeczeństwa, doprowadzi do zwiększenia rozwoju gospodarczego, a tym samym poprawi wizerunek miasta.

Podmioty gospodarcze, które dominują w Bielsku Podlaskim działają w głównej mierze w budownictwie, handlu i usługach, w dalszej kolejności w przetwórstwie spożywczym. Najczęściej spotykaną formą prowadzenia działalności gospodarczej są zakłady osób fizycznych.

Ważnym składnikiem infrastruktury miejskiej są jej składniki techniczne, które wymagają obecnie znacznych nakładów, aby można było sprostać aktualnym wymaganiom użytkowym, ekonomicznym i ochrony środowiska (utyliczacja odpadów stałych, odprowadzanie ścieków, system drogowy, etc.).

Bieżąca sytuacja Bielska Podlaskiego w wielu kwestiach nie odbiega od wartości przeciętnych dla województwa podlaskiego i miast o zbliżonej wielkości.

III. ANALIZA SWOT

1. Analiza uwarunkowań rozwoju miasta Bielsk Podlaski

Analiza silnych i słabych stron miasta oraz szans i zagrożeń dla jego rozwoju została wypracowana w wyniku konsultacji społecznych prowadzonych w ramach opracowania Strategii. Analiza SWOT towarzyszyła opracowaniom analitycznym dotyczącym diagnozy stanu Bielska Podlaskiego, i opierała się na szczegółowej identyfikacji, a następnie klasyfikacji wszystkich zjawisk i stanów kategorii ekonomicznych mających wpływ na rozwój miasta. Wszystkie uwarunkowania tj. czynniki, zjawiska i procesy wpływające na obecne oraz przyszłe możliwości rozwoju Bielska Podlaskiego zostały podzielone według dwóch kryteriów, a mianowicie: miejsca powstania (na zewnętrzne i wewnętrzne) oraz sposobów oddziaływania (na pozytywne i negatywne).

Ze skojarzenia tych dwóch kryteriów powstały cztery grupy czynników:

- wewnętrzne pozytywne – mocne strony
- wewnętrzne negatywne – słabe strony
- zewnętrzne pozytywne – szanse
- zewnętrzne negatywne – zagrożenia.

W zakresie tych oddziaływań można zidentyfikować trendy, które umożliwiają lepszą jakościowo ocenę bieżącej i spodziewanej sytuacji.

Trend stały rosnący malejący	→ ↕ ↓
Siła trendu	Od 1 do 5
Trwałość trendu	Od 1 do 5

Trend – jest to tendencja rozwojowa, ogólny kierunek zmian, zjawisk o długim trwaniu; jest to wynik zespołu przyczyn działających stale w jednym kierunku

Poniższe zestawienie obrazuje wyniki konsultacji z członkami Komisji tematycznych Urzędu Miasta Bielsk Podlaski, lokalnej społeczności, oraz pracy zespołu realizacyjnego RCS Sp. z o.o.. Zbiorcza ocena przedstawiona poniżej stanowi zbiór odczuć i opinii, które tworzą ogólną społeczną ocenę sytuacji Bielska Podlaskiego w bieżącym układzie sił wewnętrznych i oddziaływań otoczenia.

1.1. Uwarunkowania wewnętrzne

1.1.1. Mocne strony Bielska Podlaskiego

	Siła oddziaływania	Trend	Trwałość trendu
Położenie / środowisko naturalne			
Istnienie nowoczesnej oczyszczalni ścieków	3	↑	3
Istnienie kotłowni centralnej	3	→	3
Miejskie tereny zieleni	2	→	2
Korzystne położenie geograficzne miasta obok wschodniej granicy państwa w obszarze "Zielonych Płuc Polski" przy głównych szlakach komunikacyjnych.	4	→	4
Warunki demograficzne / potencjał ludzki			
Duży potencjał ludzki, wzrost liczby osób w wieku produkcyjnym	4	↑	4
Wysokie kwalifikacje mieszkańców	3	↑	4
Łatwy dostęp do szkolnictwa	3	→	3
Wielokulturowość społeczeństwa	4	→	5
Brak barier w porozumiewaniu się z obywatelami zza wschodniej granicy	4	↑	3
Wysoki udział mieszkańców zaangażowanych w działalność organizacji pozarządowych	3	→	3
Działalność gospodarcza			
Wolne moce produkcyjne i wykonawcze	3	↓	2
Istnienie usług wspomagających rozwój przedsiębiorczości tzw. otoczenie biznesu (banki, firmy ubezpieczeniowe, placówki reklamowe)	5	→	4
Rezerwy powierzchni produkcyjnej i usługowej	3	→	3
Mnogość i różnorodność inwestorów w sektorze budownictwa	4	↓	3
Istniejące rezerwy terenowe dla różnych funkcji zagospodarowania przestrzennego	4	↑	2
Rozwój i wysoka jakość przemysłu rolno-spożywczego	4	↓	3
Doświadczenie przedsiębiorców w handlu ze Wschodem	2	→	2
Brak bariery językowej w kontaktach handlowych ze Wschodem	4	→	4
Bielskie firmy w czołówce przedsiębiorstw prężnie działających w kraju i zagranicą	4	→	4
Bezpieczeństwo			
Stała poprawa infrastruktury drogowej – oświetlenie miasta, modernizacja dróg	4	↑	3
Koordinacja działań i współpraca instytucjonalna w zakresie bezpieczeństwa	3	→	3
Zorganizowany system zarządzania kryzysowego, w tym jednostek ratownictwa chemicznego i ekologicznego do zwalczania skutków pożarów i likwidacji skutków poważnych awarii	5	↑	4

Infrastruktura techniczna			
Wzrost powierzchni objętych Miejscowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego	3	➔	3
Istniejące rezerwy w źródłach mediów komunalnych	3	➔	4
Poprawa i rozbudowa infrastruktury miejskiej	4	⬆	4
Rozwinięta sieć telekomunikacyjna	4	⬆	4
Rozwinięta infrastruktura medyczna	5	➔	4
Ważny węzeł drogowy	5	➔	3
Budownictwo mieszkaniowe	3	➔	3
Rezerwy terenów pod budownictwo	3	➔	2
Brak barier infrastrukturalnych	3	➔	3
Nowoczesna stacja uzdatniania wody	3	➔	3
Zmodernizowana oczyszczalnia ścieków	4	➔	4
Wzrost połączeń do sieci kanalizacyjnej	4	⬆	4
Wysoki poziom zwodociągowania	4	⬆	4
Administracja			
Wdrożenie w Urzędzie Miasta Bielsk Podlaski systemu zarządzania jakością zgodnego z wymaganiami normy ISO PN-EN 9001:2001	5	➔	5
Wysoki poziom wykorzystania środków unijnych	5	⬆	4
Relatywnie wysoki budżet JST na inwestycje	5	⬆	5
Dobry stan techniczny ulic	4	⬆	4
Doskonale samorządności lokalnej	4	⬆	4
Rozwijający się system szlaków rowerowych w regionie, w tym budowa ścieżek rowerowych	4	⬆	4
Reprezentacja w strukturach samorządowych wszystkich grup społeczności miasta	3	➔	3
Rozwój miasta o charakterze ponadlokalnym, lokalizacja instytucji ponadlokalnych	4	➔	4
Kultura / nauka			
Liczne obiekty zabytkowe na terenie miasta	3	⬆	2
Rozbudowa bazy kulturalnej miasta	4	⬆	4
Kultywowanie kultury mniejszości narodowych	4	⬆	4
Duża ilość i różnorodność szkół średnich	3	➔	3
Istnienie dwóch szkół pomaturalnych	4	➔	3
Cykliczne międzynarodowe imprezy kulturalne	3	➔	3
Sport / turystyka			
Rozwój infrastruktury sportowej miasta	3	⬆	4
Nowoczesna pływalnia	3	➔	5
Rozwój oferty turystycznej	3	⬆	2

1.1.2. Słabe strony Bielska Podlaskiego

Położenie / środowisko naturalne			
Brak sieci gazowniczej	1	➔	1
Niewielka ilość likwidowanych kotłowni w gospodarstwach domowych na rzecz przyłączania się do Centralnej Kotłowni	3	➔	4
Niewystarczający wymiar selektywnej zbiórki odpadów u źródła	5	⬇	4
Niewystarczająca świadomość ekologiczna mieszkańców	3	⬇	2
Warunki demograficzne / potencjał ludzki			
Migracja zarobkowa za granicę i do dużych ośrodków miejskich	4	➔	4
Występujące bezrobocie	3	➔	3
Spadek odsetka osób w wieku przedprodukcyjnym w strukturze mieszkańców miasta	4	➔	4
Słabo rozwinięte instytucje profesjonalnego pośrednictwa pracy, naboru pracowników i zarządzania przedsiębiorstwami	3	➔	2
Działalność gospodarcza			
Brak zintegrowanego środowiska gospodarczego i jego kreatywnej roli w życiu gospodarczym miasta	5	➔	5
Nieukształtowana infrastruktura otoczenia gospodarczego	3	⬆	4
Niewystarczająca baza hotelowa	2	➔	2
Brak dopływu kapitału krajowego i zagranicznego w oczekiwanej wielkości	5	➔	5
Niewystarczający poziom inwestycji (nakładów kapitałowych) w gospodarce na terenie miasta	5	➔	4
Bezpieczeństwo			
Utrzymujące się zjawiska patologiczne w mieście	3	➔	2
Istnienie niebezpieczeństwa pożarów, katastrof i innych zagrożeń na terenie miasta.	2	➔	1
Infrastruktura techniczna			
Niewystarczająca ilość parkingów w centrum miasta	3	➔	4
Niewystarczająca ilość lokali socjalnych	3	➔	3
Istnienie dróg gminnych o nawierzchni gruntowej	2	⬇	2
Niewystarczająca świadomość mieszkańców na temat selektywnej zbiórki odpadów	2	⬇	1
Administracja			
Niewystarczająco skuteczna polityka promocyjna miasta	2	➔	2
Niedostateczne wykorzystywanie mass mediów	2	➔	1
Zbyt słabe „bielskie lobby” w strukturach wojewódzkich i krajowych	5	➔	5

Kultura / nauka			
Niskie nakłady na funkcjonowanie instytucji kulturalnych	3	↑	2
Brak oferty edukacyjnej na poziomie wyższym	5	↑	4
Niższe możliwości sponsoringu miejscowych przedsiębiorstw	2	➔	2
Sport / turystyka			
Niewystarczająca ilość urządzonych boisk przy szkołach	3	➔	3
Niewystarczająca ilość imprez sportowych dla mieszkańców	4	➔	5
Brak nowoczesnej pełnowymiarowej hali widowiskowo-sportowej	3	↓	4
Niższe możliwości sponsoringu miejscowych przedsiębiorstw	2	➔	2

1.2. Uwarunkowania zewnętrzne

1.2.1. Szanse w otoczeniu Bielska Podlaskiego

Położenie / środowisko naturalne			
Bliskie położenie Białowieży	3	↑	4
Bliskie położenie granicy państwowej	5	↑	5
Czyste, nie zdegradowane środowisko naturalne	5	↑	5
Wprowadzanie standardów europejskich w zakresie ochrony środowiska	3	↑	4
Wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa	4	↑	5
Działalność gospodarcza			
Rozbudowa przejść granicznych i układu komunikacyjnego	3	➔	4
Przyspieszenie rozwoju gospodarczego kraju	5	↑	5
Dostępność siły roboczej	4	↑	4
Pozyskanie kapitału z zewnątrz	3	➔	2
Ułatwienia w ruchu przygranicznym	5	➔	1
Bezpieczeństwo			
Polityka państwa zmierzająca do zwiększenia poczucia bezpieczeństwa obywateli	3	➔	3
Infrastruktura techniczna			
Rozbudowa przejść granicznych i układu drogowego	3	➔	3
Otwarcie i łatwość dostępu do nowych technologii	2	➔	3
Administracja			
Budowa komputerowych baz danych i wymiana informacji.	2	➔	2
Zwiększenie uprawnień władz gminnych (łącznie ze środkami finansowymi)	3	↑	2
Decentralizacja zadań i środków	4	↑	3
Dostępność do szerokiego wachlarza szkoleń dla pracowników administracyjnych	3	➔	3
Kultura / nauka			
Możliwość pozyskania środków zewnętrznych na działalność badawczo-rozwojową, kulturę i naukę	5	↑	4

1.2.2. Zagrożenia w otoczeniu Bielska Podlaskiego

Położenie / środowisko naturalne			
Możliwość ograniczania wymiany przygranicznej	4	↑	3
Degradacja środowiska naturalnego	5	↑	4
Warunki demograficzne / potencjał ludzki			
Rozwarstwienie poziomu dochodów społeczeństwa	3	↑	4
Starzenie się społeczeństwa.	3	↑	4
Działalność gospodarcza			
Zbyt niskie zainteresowanie inwestorów krajowych i zagranicznych lokowaniem nowych inwestycji na terenie miasta	5	↑	5
Brak należytej zintegrowanej współpracy między sektorem gospodarczym i administracją samorządową i rządową	4	↑	3
Utrudniony dostęp do finansowania zewnętrznego	4	→	3
Niestabilna i niekorzystna polityka podatkowa państwa	4	→	4
Niestabilna sytuacja polityczna i gospodarcza na Białorusi	3	↑	2
Bezpieczeństwo			
Wzrost natężenia ruchu kołowego powodującego degradację środowiska naturalnego	3	↑	2
Występujące zjawiska patologii społecznej	3	→	3
Infrastruktura techniczna			
Niefunkcjonalne przejścia graniczne ze Wschodem	4	↑	3
Niefunkcjonalny układ komunikacyjny drogowy i kolejowy	4	↑	4
Administracja			
Zbyt duża ilość zadań nakładanych na gminy bez zapewnienia środków finansowych	4	↑	5
Centralne finansowanie powodujące niedofinansowanie sfery budżetowej	4	↓	5

1.3. Podsumowanie analizy SWOT

Przez mocne strony zawarte w analizie SWOT należy rozumieć szczególne walory i zasoby miasta, które sprzyjają jego rozwojowi. Mogą one być wynikiem położenia geograficznego, wielkości miasta, potencjału społecznego, gospodarczego, infrastrukturalnego, stanu środowiska przyrodniczego, zasobów dziedzictwa kulturowego, kondycji finansowej miasta.

Mocną stroną Bielska Podlaskiego jest położenie geograficzne obok wschodniej granicy państwa, na szlaku komunikacyjnym Suwałki – Rzeszów i dodatkowo w pobliżu Białowieskiego Parku Narodowego. Podobne znaczenie ma też niewielka odległość Bielska od stolicy regionu – Białegostoku. Niewątpliwą mocną stroną jest również duży potencjał ludzki, wielokulturowość i aktywność mieszkańców miasta oraz brak barier w porozumiewaniu się z obywatelami byłego ZSRR. W zakresie działalności gospodarczej ważną cechą jest istnienie bogatej oferty „instytucji okołobiznesowych” – w szczególności banków, firm ubezpieczeniowych itp.

W Bielsku Podlaskim poprawia się stan urządzeń działających w zakresie środowiska naturalnego, m.in. poprzez istnienie kotłowni centralnej i nowoczesnej oczyszczalni ścieków. Za mocną stroną uznać należy również bogactwo kulturowe (mniejszości narodowe). W mieście istnieją również instytucje o charakterze ponadlokalnym.

Atutem miasta jest również dobrze działający samorząd, aktywnie zaangażowany w procesy poprawy jakości świadczonych usług. Urząd Miasta Bielsk Podlaski mając na uwadze rosnące wymagania Klientów organów administracji publicznej oraz rosnącą złożoność realizowanych zadań własnych, jak i tych zleconych przez administrację rządową w 2009 r. wdrożył system zarządzania jakością zgodny z normą ISO PN-EN 9001:2001. Uzyskanie międzynarodowego certyfikatu jakości przyczyniło się do podniesienia sprawności administracyjnej Urzędu Miasta w zakresie obsługi interesantów, skuteczności sterowania procesami rozwoju miasta; i umożliwiło racjonalne, oszczędne i efektywne zarządzanie posiadanymi zasobami finansowymi i mieniem komunalnym. Uzyskanie przez Urząd Miasta certyfikatu ISO 9001:2001 przyczyniło się także do podniesienia rangi Bielska Podlaskiego w oczach inwestorów krajowych i zagranicznych, banków, organizacji gospodarczych i społecznych, władz narodowych i samorządowych oraz instytucji Unii Europejskiej, stanowiąc istotny czynnik zwiększający efekt promocyjny miasta.

Słabe strony, to tendencje i zjawiska niekorzystne, tkwiące w samym mieście, które utrudniają jego rozwój. Zidentyfikowane słabe strony Bielska Podlaskiego dotyczą przede wszystkim problemów gospodarczych (bezrobocie i związana z tym migracja zarobkowa mieszkańców za granicę i do większych ośrodków miejskich oraz brak dopływu kapitału z zewnątrz). W zakresie administracji polityka promocyjna miasta nie przynosi spodziewanych efektów. Brakuje też silnego lobby bielskiego w województwie i kraju.

Przez szansę należy rozumieć taką „kombinację” różnych czynników, okoliczności, zjawisk i procesów występujących w otoczeniu gminy w określonym miejscu i czasie, które mają korzystny wpływ na jego funkcjonowanie i dalszy rozwój.

Szanse Bielska Podlaskiego stanowią m.in.: czyste, nie zdegradowane środowisko, wzrost znaczenia bliskiego położenia granicy państwowej (potencjalnie łatwa wymiana przygraniczna, rozbudowa przejść granicznych i układu drogowego) oraz możliwe przyspieszenie rozwoju gospodarczego kraju wraz ze wzmocnieniem samorządu gminnego (dalsza decentralizacja zadań i środków). Jako szansę ocenia się także możliwość pozyskania

środków zewnętrznych na inwestycje komunalne, zwłaszcza w zakresie ochrony środowiska oraz na kulturę mniejszości narodowych.

Przez zagrożenie należy rozumieć zjawiska zewnętrzne i okoliczności, które mają niekorzystny (negatywny) wpływ na rozwój i funkcjonowanie miasta. Zagrożenia stanowią barierę i utrudnienie w rozwoju miasta.

Zagrożeniem dla Bielska Podlaskiego jest niestabilna sytuacja polityczna i gospodarcza na Białorusi, niekorzystne warunki finansowania zewnętrznego, oraz degradacja środowiska naturalnego.

Większości zagrożeń miasto nie zneutralizuje za pomocą własnych środków.

Celem strategicznym miasta jest w pierwszej kolejności wykorzystanie mocnych stron i szans płynących z otoczenia oraz eliminacja słabych punktów i unikanie zagrożeń z otoczenia w dalszej kolejności.

IV. WIZJA I MISJA

1. Wizja

Perspektywy rozwoju Bielska Podlaskiego dobrze obrazuje wizja miasta, która brzmi następująco:

„Bielsk Podlaski w roku 2020 będzie ważnym ośrodkiem życia gospodarczego oraz głównym miastem południowo-wschodniego obszaru rozwoju województwa podlaskiego, w którym mieszkańcy znajdują zatrudnienie i korzystają z nowoczesnych urządzeń infrastruktury technicznej oraz wysokiej jakości usług publicznych i prywatnych. Miasto dba o środowisko naturalne i sprzyja tolerancji pomiędzy ludźmi wielu kultur”.

Ten ogólny cel znajduje swoje rozwinięcie w misji oraz celach strategicznych, które wyznaczają główne kierunki rozwoju miasta na najbliższe lata.

2. Misja

Podstawą do sformułowania misji miasta były prace Urzędu i Rady Miasta, analizy i oceny dokonane przez zespół ekspertów, oraz konsultacje z przedstawicielami lokalnej społeczności.

Misja rozwoju w sposób najbardziej syntetyczny ujmuje deklaracje władz samorządowych co do kierunków rozwoju Bielska Podlaskiego. Biorąc pod uwagę obecnie niezaspokojone potrzeby jak również imperatyw coraz lepszego zaspakajania potrzeb mieszkańców i lokalnej gospodarki, przyjęto następującą misję rozwoju Bielska Podlaskiego na lata 2011-2020:

„Bielsk Podlaski – ponadlokalny ośrodek życia społeczno-gospodarczego, chroniący walory i zasoby kulturowe, zapewniający stały wzrost poziomu życia mieszkańców, tworzący sprzyjające warunki dla inwestorów.”

Misja miasta znajduje swoje odzwierciedlenie w przyjętych celach strategicznych, które można przyporządkować poszczególnym treściom misji:

Treść misji:	Cel strategiczny:
„ponadlokalny ośrodek życia społeczno-gospodarczego, chroniący walory i zasoby kulturowe”	Wzmocnienie pozycji i tworzenie pozytywnego wizerunku miasta w regionie (cel 3.)
„miasto zapewniające stały wzrost poziomu życia mieszkańców”	Zwiększenie liczby i poprawa jakości miejsc pracy (cel 1.) Rozwój nowoczesnej infrastruktury...(cel 2.)
„miasto tworzące sprzyjające warunki dla inwestorów”	Zwiększenie miejsc pracy (cel 1.) Rozwój nowoczesnej infrastruktury...(cel 2.)

Należy przy tym zaznaczyć, iż poszczególne cele strategiczne mogą w sposób pośredni sprzyjać również wypełnieniu innych elementów misji, niż wynikałoby z powyższego zestawienia.

V. CELE STRATEGICZNE

1. Wstęp

Cele strategiczne rozwoju Miasta Bielsk Podlaski na lata 2011-2020 wynikają z obranej misji rozwoju miasta oraz poczucia potrzeb i pożądanых zmian, które zostały zaznaczone w czasie konsultacji z przedstawicielami lokalnej społeczności oraz prac władz miejskich nad dokumentem.

Na wybór celów strategicznych znaczący wpływ miała również analiza obecnego stanu rozwoju we wszystkich obszarach funkcjonowania miasta (diagnoza) i ocena aktualnych uwarunkowań rozwoju.

Przedstawione cele podlegają hierarchizacji ze względu na poziom ich ogólności jak i ze względu na ich wagę. Uwzględniono trzy poziomy celów ze względu na stopień ich ogólności, a mianowicie:

1. Cele strategiczne – filary strategii
2. Cele strategiczne – kamienie milowe
3. Cele strategiczne – cele szczegółowe

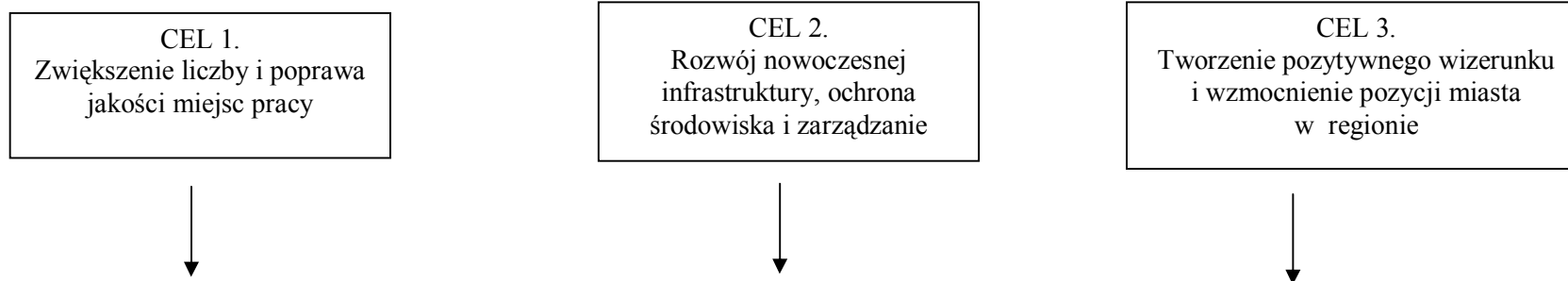
Uwzględniono cele i zadania priorytetowe na wszystkich poziomach ogólności. Cele o priorytetowym znaczeniu w rozwoju miasta znalazły się na pierwszych miejscach w zestawieniu.

Takie uporządkowanie celów rozwojowych ma ułatwić realizację strategii nawet w warunkach suboptymalnych, kiedy niemożliwe będzie zaspokojenie wszystkich potrzeb na najwyższym poziomie, czy to ze względu na niesprzyjające warunki otoczenia, czy wewnętrzne trudności miasta (patrz warianty rozwoju i strategii).

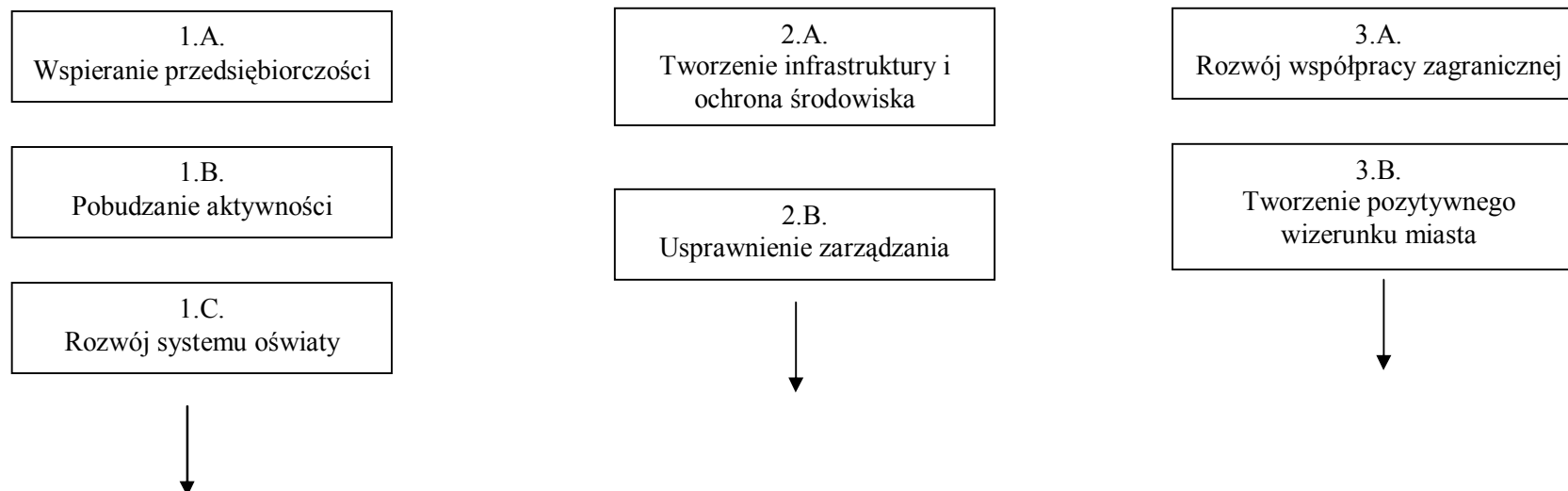
Poniższy diagram wskazuje na wzajemne zależności pomiędzy celami na trzech poziomach ogólności (szczegółowości) i zróżnicowanym pierwszeństwie.

Wzajemne zależności pomiędzy celami na trzech poziomach ogólności (szczegółowości) i zróżnicowanym pierwszeństwie:

CELE STRATEGICZNE - FILARY STRATEGII:

CELE STRATEGICZNE – KAMIENIE MIŁOWE:

CELE STRATEGICZNE – SZCZEGÓŁOWE:

- 1.A.
(wspieranie przedsiębiorczości)
2. Wspieranie istniejących i potencjalnych inwestorów
 3. Tworzenie warunków sprzyjających powstawaniu i rozwojowi MŚP
 4. Współpraca z przedsiębiorcami

- 1.B.
(pobudzanie aktywności)
2. Współpraca w zakresie pomocy długotrwale bezrobotnym
 3. Współpraca w zakresie aktywizacji zawodowej bezrobotnych
 4. Pomoc w aktywizacji szkolnej i zawodowej osobom niepełnosprawnym i ze środowisk patologicznych
 5. Rozwój systemu stypendiów miejskich

- 1.C.
(rozwój systemu oświaty)
2. Rozwój infrastruktury
 3. Upowszechnianie korzystania z zasobów szkolnych poza godzinami
 4. Tworzenie warunków do rozwoju fizycznego i artystycznego dzieci i młodzieży

- 2.A.
(tworzenie infrastruktury i ochrona środowiska)
1. Rozwój programu selektywnej zbiórki odpadów i utylizacji
 2. Rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowo-kanalizacyjnej
 3. Modernizacja infrastruktury drogowej
 4. Poprawa jakości zaplecza bytowego osób potrzebujących
 5. Rozbudowa bazy sportowo-rekreacyjnej
 6. Rozbudowa bazy kulturalnej
 7. Gospodarowanie przestrzenią miejską
 8. Tereny pod budownictwo mieszkaniowe i przemysłowe
 9. System zasilania w ciepło, energię elektryczną i gaz
 10. Likwidacja barier architektonicznych
 11. Rozbudowa systemu monitorowania i zapewnienia bezpieczeństwa
 12. Utrzymanie zieleni
 13. Budowa zbiornika wodnego małej retencji

- 2.B.
(usprawnienie zarządzania)
1. Doskonalenie systemu zarządzania
 2. Doskonalenie systemu komunikacji

- 3.A.
(rozwój współpracy zagranicznej)
2. Lobbing na rzecz przejścia granicznego w Połowcach
 3. Stymulowanie i zacieśnianie współpracy z miastami partnerskimi

- 3.B.
(tworzenie pozytywnego wizerunku miasta)
1. Promocja wielokulturowości
 2. Zachowanie i udostępnienie zabytków

2. Opis celów strategicznych

Opis poszczególnych celów i zadań przedstawia się następująco:

2.1. Cele strategiczne I rzędu – filary Strategii

1. Zwiększenie i poprawa jakości miejsc pracy poprzez stymulowanie przedsiębiorczości, aktywności zawodowej i kształcenia.
2. Rozwój nowoczesnej infrastruktury komunalnej na potrzeby mieszkańców, ochrony środowiska, przedsiębiorstw oraz usprawnienie zarządzania.
3. Tworzenie pozytywnego wizerunku i wzmocnienie pozycji Bielska Podlaskiego jako wiodącego ośrodka miejskiego południowo-wschodniej części województwa.

2.2. Rozwinięcie celów strategicznych

1. ZWIĘKSZENIE LICZBY I POPRAWA JAKOŚCI MIEJSC PRACY POPRZEZ STYMULOWANIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI, AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ I KSZTAŁCENIA:

A. WSPIERANIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

1.A.1. WSPIERANIE ISTNIEJĄCYCH I POTENCJALNYCH INWESTORÓW

Działania sprzyjające pozyskiwaniu nowych inwestycji i zwiększające zainteresowanie inwestorów gminą, m.in. tworzone i publikowane przez miasto programy ofert inwestycyjnych dla przyszłych inwestorów oraz nadawane priorytety tworzenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z uwzględnieniem terenów inwestycyjnych.

1.A.2. TWORZENIE WARUNKÓW SPRZYJAJĄCYCH POWSTAWANIU I ROZWOJOWI MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW

Działania mające na celu tworzenie klimatu dla rozwoju przedsiębiorczości oraz wspierające konkurencyjność bielskich firm m.in. poprzez kreowanie lokalnej polityki gospodarczej.

1.A.3. WSPÓŁPRACA Z PRZEDSIĘBIORCAMI I ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI W ZAKRESIE ROZWOJU GOSPODARCZEGO, SZCZEGÓLNIE POPRZEZ DZIAŁANIA INFORMACYJNE, PROMOCYJNE I KONSULTACJE

Miasto jako jeden z beneficjentów działalności gospodarczej prowadzonej przez podmioty prywatne na jego terenie prowadzi działania informacyjne, promuje

przedsiębiorczość lokalną i konsultuje niektóre decyzje z partnerami biznesowymi oraz pozarządowymi.

B. POBUDZANIE AKTYWNOŚCI SZKOLNEJ I ZAWODOWEJ

1.B.1. WSPÓŁPRACA W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM DŁUGOTRWALE BEZROBOTNYM

Ponieważ możliwości gminy w zakresie przeciwdziałania bezrobociu są ograniczone, miasto rozwija współpracę z właściwymi jednostkami w tym zakresie. Podstawowego znaczenia w pomocy w wychodzeniu z bezrobocia nabiera praca socjalna, rozbudzenie motywacji do działania ukierunkowanego na zatrudnienie i pomoc w planowaniu nowych koncepcji życia zawodowego.

1.B.2. WSPÓŁPRACA W ZAKRESIE INICJATYW I PROGRAMÓW AKTYWIZACJI ZAWODOWEJ (M.IN. POPRZECZ PRACE INTERWENCYJNE) I PRZEKWALIFIKOWANIA BEZROBOTNYCH

Zadania te nie należą do kompetencji miasta, jednak ze względu na społeczne skutki bezrobocia miasto podejmuje aktywną współpracę z podmiotami działającymi w zakresie inicjatyw i programów aktywizacji zawodowej i przekwalifikowaniu bezrobotnych.

1.B.3. POMOC DZIECIOM, MŁODZIEŻY I DOROSŁYM NIEPEŁNOSPRAWNYM ORAZ ZE ŚRODOWISK PATOLOGICZNYCH W AKTYWIZACJI SZKOLNEJ I ZAWODOWEJ

Miasto przygotowuje programy działań, które wzmacniają działania innych podmiotów w zakresie aktywizacji szkolnej i zawodowej.

1.B.4. ROZWÓJ SYSTEMU STYPENDIÓW MIEJSKICH

Rozwój systemu stypendiów miejskich w postaci nagród za wybitne wyniki w nauce i sporcie w celu pobudzenia aktywności szkolnej i pozaszkolnej młodzieży.

C. ROZWÓJ I UNOWOCZEŚNIENIE SYSTEMU OŚWIATY

1.C.1. ROZWÓJ INFRASTRUKTURY SZKOLNEJ

W mieście warunki nauczania są systematycznie poprawiane, szczególnie poprzez wprowadzanie elementów nowoczesnych technologii co znacząco wpływa na jakość kształcenia.

1.C.3. UPOWSZECHNIENIE KORZYSTANIA Z ZASOBÓW SZKOLNYCH MIASTA PRZECZ DZIECI I MŁODZIEŻ POZA GODZINAMI LEKCYJNYMI

Wykorzystanie zasobów szkolnych do lepszej integracji środowisk lokalnych i organizacji czasu wolnego dzieci i młodzieży jako alternatywy dla negatywnych zachowań (chuligaństwo, narkomania, etc.)

1.C.4. TWORZENIE WARUNKÓW DO ROZWOJU SZKÓŁ ARTYSTYCZNYCH I SPORTOWYCH ORAZ PROMOCJA ROZWOJU FIZYCZNEGO DZIECI I MŁODZIEŻY

Wzbogacenie oferty szkolnej może wpłynąć na decyzje rodziców odnośnie miejsca kształcenia dzieci. Wszechstronny rozwój dzieci ma korzystny wpływ na późniejszą aktywność społeczną i zawodową. Sztuka i sport korzystnie wpływają na wychowanie dzieci i młodzieży.

2. ROZWÓJ NOWOCZESNEJ INFRASTRUKTURY KOMUNALNEJ NA POTRZEBY MIESZKAŃCÓW, OCHRONY ŚRODOWISKA, PRZEDSIĘBIORSTW ORAZ W CELU USPRAWNIENIA ZARZĄDZANIA:

A. TWORZENIE INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ I SPOŁECZNEJ ORAZ OCHRONA ŚRODOWISKA

2.A.1. ROZWÓJ PROGRAMU SELEKTYWNEJ ZBIÓRKI ODPADÓW I ICH UTYLIZACJI

Miasto przygotowuje i rozwija programy mające na celu powstrzymanie degradacji środowiska i zachowanie istniejących zasobów naturalnych. Podejmuje działania informacyjno-promocyjne kształtujące odpowiednie postawy i podnoszące świadomość ekologiczną mieszkańców. Przyjęcie systemu segregacji i przetwarzania odpadów zmniejszy ilość odpadów składowanych na wysypisku, a tym samym zmniejszy uciążliwość dla środowiska.

2.A.2. ROZBUDOWA I MODERNIZACJA SIECI WODOCIĄGOWO-KANALIZACYJNEJ

Zaopatrzenie w wodę oraz bezpieczna dla środowiska gospodarka wodno-ściekowa w mieście mają charakter prorozwojowy i wzmacniają potencjał społeczno-gospodarczy Bielska Podlaskiego. Planowana jest rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowo-kanalizacyjnej oraz modernizacja węzła osadowego na oczyszczalni ścieków.

2.A.3. MODERNIZACJA INFRASTRUKTURY DROGOWEJ

Sukcesywne remonty i przebudowa infrastruktury drogowej oraz utwardzenie nawierzchni niektórych dróg usprawni komunikację śród- i podmiejską oraz obniży koszty społeczne i wyeliminuje problemy komunikacyjne w mieście.

2.A.4. POPRAWA JAKOŚCI ZAPLECZA BYTOWEGO I ZAPEWNIENIE SPECJALISTYCZNEJ CAŁODOBOWEJ OPIEKI OSÓB POTRZEBUJĄCYCH

W mieście istnieje potrzeba rozwiązania problemowych sytuacji osób, których nie stać na wynajmowanie lokali mieszkalnych, poprzez zapewnienie im dotowanych miejsc w domach pomocy społecznej, bądź mieszkań socjalnych. Bardzo ważna jest również stała dostępność specjalistycznej, całodobowej pomocy osobom starszym i niepełnosprawnym, w tym z zaburzeniami psychicznymi.

2.A.5. ROZBUDOWA BAZY SPORTOWO-REKREACYJNEJ NA TERENIE MOSIR

Koncepcja zagospodarowania terenu Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji zakłada modernizację istniejącego Stadionu Miejskiego oraz wykonanie zagospodarowania terenu wokół stadionu, budowę nowych budynków, w tym budowę nowoczesnej pełnowymiarowej hali widowiskowo-sportowej.

2.A.6. ROZBUDOWA BAZY KULTURALNEJ

W mieście przewiduje się budowę Bielskiego Centrum Kultury, które będzie zaspokajać podstawowe potrzeby mieszkańców miasta w zakresie podejmowanych działań kulturalnych związanych z muzyką, teatrem, plastyką, tańcem i filmem.

2.A.7. RACJONALNE GOSPODAROWANIE PRZESTRZENIĄ MIEJSKĄ ZGODNIE Z PLANEM ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Realizacja inwestycji zgodnie z Miejscowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego i okresowa aktualizacja planu sprzyjają tworzeniu warunków rozwoju budownictwa oraz inwestycji.

2.A.8. PRZYGOTOWANIE TERENÓW POD BUDOWNICTWO MIESZKANIOWE I PRZEMYSŁOWE (HANDLOWO-USŁUGOWO-PRODUKCYJNE)

Miasto prowadzi monitoring sytuacji na rynku obrotu nieruchomościami. Tereny miejskie przeznaczone pod budownictwo mieszkaniowe i przemysłowe (handlowo-usługowo-produkcyjne) są sprzedawane zgodnie z zapotrzebowaniem.

2.A.9. MODERNIZACJA I ROZBUDOWA SYSTEMÓW ZASILANIA W CIEPŁO, EN. ELEKTRYCZNĄ I GAZ

Inwestycje zmierzające do minimalizacji negatywnego oddziaływania sektora energii na środowisko naturalne oraz jakość życia społeczeństwa poprzez uzyskanie lepszych wyników w wykorzystaniu źródeł energii.

2.A.10. LIKWIDACJA BARIER ARCHITEKTONICZNYCH

Decyzje o ustaleniu warunków zabudowy zawierają zapisy dotyczące zapewnienia niezbędnych warunków do korzystania z obiektów użyteczności publicznej i mieszkaniowego budownictwa wielorodzinnego przez osoby niepełnosprawne w szczególności poruszające się na wózkach inwalidzkich. Dostosowanie obiektów publicznych do potrzeb osób niepełnosprawnych sprzyja podniesieniu poziomu atrakcyjności miasta i jego unowocześnieniu.

2.A.11. ROZBUDOWA SYSTEMU MONITOROWANIA I ZAPEWNIENIA BEZPIECZEŃSTWA PUBLICZNEGO

Systemy monitorowania i ostrzegania sprzyjają podniesieniu poziomu bezpieczeństwa i redukują koszty związane z działaniami operacyjnymi.

2.A.12. ROZWÓJ I UTRZYMANIE TERENÓW ZIELENI MIEJSKIEJ I MIEJSC REKREACJI

Działania mające na celu podniesienie jakości zamieszkiwania w Bielsku Podlaskim dla ogółu mieszkańców poprzez rozwój i utrzymanie terenów zieleni miejskiej oraz powiększenie infrastruktury sprzyjającej rozwojowi sportu, rekreacji i wypoczynku rodzinnego.

2.A.13. BUDOWA ZBIORNIKA WODNEGO MAŁEJ RETENCJI

Budowa zbiornika wodnego zapewni większe bezpieczeństwo miasta pod względem przeciwpowodziowym. Dodatkowo zaś uatrakcyjni miasto pod względem rekreacyjnym i będzie sprzyjała realizacji innych celów (np. promocji sportu dzieci i młodzieży).

B. USPRAWNIENIE ZARZĄDZANIA

2.B.1. DOSKONALENIE SYSTEMU ZARZĄDZANIA W ADMINISTRACJI SAMORZĄDOWEJ W OPARCIU O TECHNOLOGIĘ INFORMATYCZNĄ

Wprowadzenie do pracy administracji samorządowej sieciowych systemów komputerowych i możliwości prowadzenia dokumentacji w formie elektronicznej.

2.B.2. DOSKONALENIE SYSTEMU KOMUNIKACJI MIESZKAŃCY-ADMINISTRACJA W OPARCIU O TECHNOLOGIĘ INFORMATYCZNĄ

Wykorzystanie technologii informatycznej stworzy warunki przyjaznej i szybkiej obsługi mieszkańców za pomocą elektronicznej transmisji danych.

3. TWORZENIE POZYTYWNEGO WIZERUNKU I WZMOCNIENIE POZYCJI BIELSKA JAKO WIODĄCEGO OŚRODKA MIEJSKIEGO POŁUDNIOWO-WSCHODNIEJ CZĘŚCI WOJEWÓDZTWA

A. ROZWÓJ WSPÓŁPRACY ZAGRANICZNEJ W ZAKRESIE HANDLU I INWESTYCJI Z WYBRANYMI KRAJAMI

3.A.1. LOBBING W CELU WZROSTU ZNACZENIA PRZEJŚCIA GRANICZNEGO W POŁOWCACH

Miasto korzysta z położenia przy drodze dojazdowej do przejścia z tytułu obsługi ruchu tranzytowego, również lokalizacji inwestycji wzdłuż pasa dojazdu do przejścia.

3.A.2. STYMULOWANIE I ZACIEŚNIANIE WSPÓŁPRACY Z MIASTAMI PARTNERSKIMI

Bielsk Podlaski zawarł umowę o współpracy z czterema miastami różnych państw: Swietłogorsk na Białorusi, Călărași w Rumuni, Călărași w Mołdawii, Dve Mogili w Bułgarii. W ramach zawartego porozumienia partnerskie miasta będą się wymieniać doświadczeniami i organizowane będą wyjazdy młodzieży, zespołów muzycznych i sportowców, a w przyszłości miasto planuje nawiązać współpracę gospodarczą między firmami z poszczególnych regionów.

B. TWORZENIE POZYTYWNEGO WIZERUNKU MIASTA WSPÓŁPRACY LUDZI WIELU KULTUR, WYZNAŃ I NARODOWOŚCI PIEŁĘGNUJĄCYCH SWOJĄ HISTORIĘ I TRADYCJĘ

3.B.1. PROMOCJA WIELOKULTUROWEGO CHARAKTERU MIASTA W OPARCIU O IMPREZY O CHARAKTERZE LOKALNYM, KRAJOWYM I MIĘDZYNARODOWYM

Prowadzona na dużą skalę promocja umacnia pozycję Bielska Podlaskiego i zwiększa rozpoznawalność miasta jako ośrodka wielu kultur, narodowości i wyznań.

3.B.2. ZACHOWANIE, WALORYZACJA I UDOSTĘPNIENIE ZABYTEKÓW ARCHITEKTURY, KULTURY I FOLKLORU

Poprawa stanu zachowania dziedzictwa kulturowego oraz zwiększenie atrakcyjności miasta dla mieszkańców i przyjezdnych.

VI. FINANSE MIASTA

1. Wstęp

Rozdział zawiera analizę dynamiki i rodzajów zmian struktury dochodów i wydatków budżetu gminy na przestrzeni lat 1996-2009. Celem niniejszej analizy jest próba określenia finansowych uwarunkowań realizacji strategicznych programów rozwojowych gminy.

1.1. Uwarunkowania prawne gospodarki finansowej gminy

Jednym z najważniejszych czynników, od których zależą rozmiary i efekty prowadzonej działalności gmin, jest ich gospodarka finansowa. Jest to ogół czynności związanych z gromadzeniem i wydatkowaniem środków finansowych, podejmowanych przez władze gminy i jej jednostki organizacyjne.

Główne źródła finansowania zadań gminy stanowią dochody budżetu, ponadto występować mogą w charakterze źródeł uzupełniających – kredyty i pożyczki oraz emisja papierów wartościowych.

Budżet miasta Bielsk Podlaski konstruowany jest corocznie w oparciu o aktualne szczegółowe regulacje finansowe wynikające z:

- *ustawy o samorządzie gminnym*, która określa prawną i majątkową pozycję gminy i różne sfery jej aktywności, zasady i procedury opracowywania projektów budżetu, trybu i terminów jego uchwalania oraz odpowiedzialności za prowadzoną gospodarkę finansową,
- *ustawy o finansach publicznych*, która reguluje zasady i tryb gromadzenia i wydatkowania środków publicznych, zaciągania kredytów i pożyczek, gospodarowania długiem publicznym oraz określa formy organizacyjno-prawne jednostek realizujących zadania publiczne,
- *ustawy o dochodach jednostek samorządu terytorialnego*, która precyzuje szczegółowo źródła i rodzaje dochodów jednostek samorządu terytorialnego i to zarówno własnych, jak i wyrównawczych w postaci subwencji i dotacji z budżetu państwa,
- *ustawy o podatkach i opłatach lokalnych*, która szczegółowo określa konstrukcje podatków lokalnych, a także rodzajów opłat lokalnych,
- *ustawy o regionalnych izbach obrachunkowych*, która określa zasady i tryb nadzoru nad gospodarką finansową i jej kontroli przez wyspecjalizowany organ rządowy.

Źródła dochodów ze względu na metodę przekazywania ich do gmin dzielimy na:

- własne (pochodzące z podatków i opłat lokalnych, jednostek organizacyjnych gminy oraz majątku),
- wyrównawcze (przekazywane z budżetu państwa w formie dotacji celowych i subwencji).

1.2. Źródła dochodów gmin

Celem zapewnienia jednostkom samorządu terytorialnego stabilnych wpływów wprowadzono odpowiednio szeroką zdywersyfikowaną paletę źródeł ich finansowania.

Dochody budżetowe zasadniczo można podzielić na:

1. Dochody własne – dochody, które ustalane są na podstawie i w ramach określonych regulacji prawnych. Nie występuje element redystrybucji środków pieniężnych, a jednostka samorządu terytorialnego posiada prawa do własności tych źródeł dochodów.

Wśród dochodów własnych przede wszystkim wymienić należy:

- wpływy z podatków (od nieruchomości, rolnego, leśnego, od środków transportowych, dochodowego od osób fizycznych opłacanego w formie karty podatkowej, od spadków i darowizn, od czynności cywilnoprawnych);
 - wpływy z opłat (skarbowej, targowej i innych);
 - wpływy z udziału w podatkach: dochodowym od osób fizycznych oraz dochodowym od osób prawnych.;
 - dochody uzyskiwane przez gminne jednostki budżetowe oraz wpłaty od gminnych zakładów budżetowych;
 - dochody z majątku gminy;
 - spadki, zapisy i darowizny na rzecz gminy;
 - dochody z kar pieniężnych i grzywien określonych w odrębnych przepisach;
 - 5% dochodów uzyskiwanych na rzecz budżetu państwa w związku z realizacją zadań z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych ustawami, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej;
 - odsetki od pożyczek udzielanych przez gminę;
 - odsetki od nieterminowo przekazywanych należności stanowiących dochody gminy;
 - odsetki od środków finansowych gromadzonych na rachunkach bankowych gmin;
 - inne (np. dotacje z budżetów innych j.s.t.)
2. Dochody transferowe uzyskiwane drogą redystrybucji pionowej.
 - subwencja ogólna (składa się z następujących części: oświatowej, wyrównawczej i równoważącej);
 - dotacje celowe z budżetu państwa (na zadania własne i zadania zlecone).
 3. Źródła pozostałe:
 - zwrotne – zwykle są to dochody służące zbilansowaniu budżetu w sytuacji wystąpienia nadwyżki wydatków względem uzyskiwanych dochodów. Są to najczęściej kredyty, pożyczki bądź obligacje.
 - bezzwrotne – np. środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej, bądź ze źródeł zagranicznych niepodlegające zwrotowi.

1.3. Finansowanie zadań własnych oraz zadań z zakresu administracji rządowej

Gmina miejska otrzymując dochody transferowe zobligowana jest w zamian ponosić wydatki związane z zadaniami własnymi i zleconymi. Do zadań tych należą m.in.:

- prowadzenie żłobków, przedszkoli i szkół podstawowych,
- prowadzenie własnych instytucji kultury,
- prowadzenie bibliotek publicznych,
- prowadzenie gminnego ośrodka pomocy społecznej,
- zaopatrzenie mieszkańców w wodę, ciepło, energię elektryczną,
- ochrona środowiska, wywóz śmieci i ich utylizacja,
- lokalizacja lokalnego transportu zbiorowego,
- utrzymanie i budowa dróg lokalnych,
- wyposażenie gruntów pod zabudowę mieszkalną w urządzenia komunalne.

Oczywistym jest, że każda jednostka samorządu terytorialnego za najbardziej pożądaną uważa sytuację, w której jak największy udział w budżecie będą miały dochody własne, a nie transferowe. Jest to bezpośrednio rezultatem tego, iż tylko środki pochodzące z własnych źródeł finansowania traktowane jako dochody własne mogą być wydatkowane w ramach funkcjonującego prawa, w pełni zgodnie z wolą samorządu. Dochody transferowe bowiem są środkami które często już w momencie otrzymania mają przypisany sposób wydatkowania ograniczając elastyczność budżetu. Tym samym dominowanie w strukturze wartościowej dochodów jednostki samorządu terytorialnego środków ze źródeł innych niż własne usztywnia prowadzoną politykę finansową podmiotu.

2. Analiza dochodów i wydatków miasta w poprzednich budżetach

Niniejszą analizę opracowano w oparciu o publikacje GUS, zawierające dane ze sprawozdań z wykonania budżetów gmin. Wykorzystano również materiały otrzymane z Urzędu Miasta Bielsk Podlaski.

Analizie poddano przede wszystkim dynamikę i rodzaje zmian struktury dochodów i wydatków na przestrzeni 1996-2009, ze szczególnym zwróceniem uwagi na wydatki inwestycyjne (majątkowe), których poziom wyznacza realne możliwości wdrażania strategii rozwojowych.

Kształtowanie się dochodów i wydatków budżetu miasta Bielsk Podlaski na przestrzeni analizowanych lat przedstawiają zamieszczone na kolejnych stronach tabele i wykresy.

2.1. Dochody

W całym analizowanym okresie 1996-2009 dochody budżetowe ogółem wzrastały w stosunkowo szybkim tempie. Jest to zrozumiałe, gdy uwzględni się rozszerzający się z każdym rokiem zakres gminnych zadań oraz wzrost cen towarów i usług (inflację).

Tabela 48

Dochody do budżetu gminy Bielsk Podlaski (w tys. zł) w latach 1996-2009

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Dochody ogółem	17.164,53	20.669,28	24.691,90	27.125,28	29.837,85	29.901,35	34.196,27
W tym:							
Dotacje i subwencje	7.691,63	8.880,36	11.433,21	13.212,46	14.821,15	15.688,49	18.119,65

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Dochody ogółem	34.923,72	38.919,03	42.964,11	47.194,21	48.248,29	53.481,52	59.496,49
W tym:							
Dotacje i subwencje	18.720,57	18.447,07	21.418,97	25.144,16	21.326,51	21.632,59	28.820,54

Źródło: Urząd Miasta Bielsk Podlaski, Bank Danych Regionalnych

Dynamikę dochodów w poszczególnych latach przedstawia poniższa tabela:

Tabela 49

Dynamika dochodów gminy Bielsk Podlaski w latach 1996-2009

	1997/1996	1998/1997	1999/1998	2000/1999	2001/2000	2002/2001	2003/2002
Dochody ogółem	120,42 %	119,46 %	109,85 %	110,00 %	100,21 %	114,36%	102,13%
W tym:							
Dotacje i subwencje	115,45 %	128,75 %	115,56 %	112,18 %	105,85 %	115,50%	103,32%

	2004/2003	2005/2004	2006/2005	2007/2006	2008/2007	2009/2008
Dochody ogółem	111,44%	110,39%	109,85%	102,23%	110,85%	111,25%
W tym:						
Dotacje i subwencje	98,54%	116,11%	117,39%	84,82%	101,44%	133,23%

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z Urzędu Miasta Bielsk Podlaski

W osiągniętych dochodach własnych wyraźnie dominują wpływy: z podatków i opłat lokalnych, w tym głównie z podatku od nieruchomości oraz z udziałów w podatku dochodowym od osób fizycznych. Jeżeli chodzi o dochody z udziału we wpływach z podatków stanowiących dochód budżetu państwa, to niewielkie znaczenie mają dochody z podatku dochodowego od osób prawnych.

Stopień uzależnienia gminy od budżetu państwa, mierzony wysokością subwencji oraz poziomem jej udziału w dochodach ogółem jest wysoki. Subwencja oświatowa zaczęła wyraźnie dominować w całości dochodów uzyskiwanych z budżetu państwa od roku 1996, tj. od daty przejęcia przez gminy utrzymania szkół podstawowych (wzrost o ponad 26% w stosunku do roku poprzedniego).

Dochody uzupełniające, pochodzące z budżetu państwa (dotacje i subwencje):

- w 1995 roku stanowiły - 18,58 %
- w 1996 roku stanowiły - 44,81 %
- w 1997 roku stanowiły - 42,96 %
- w 1998 roku stanowiły - 46,30 %
- w 1999 roku stanowiły - 48,71 %
- w 2000 roku stanowiły - 49,67 %
- w 2001 roku stanowiły - 52,47 %
- w 2002 roku stanowiły - 52,99 %
- w 2003 roku stanowiły - 53,60 %
- w 2004 roku stanowiły - 47,40 %
- w 2005 roku stanowiły - 49,85 %
- w 2006 roku stanowiły - 53,28 %
- w 2007 roku stanowiły - 44,20 %
- w 2008 roku stanowiły - 40,45 %
- w 2009 roku stanowiły - 48,44 %.

Zakładając niezmiennosc systemu finansowania JST w najbliższych latach oraz przyjmując podtrzymanie trendu obserwowanego w ostatnim dziesięcioleciu można wnioskować, iż w następnych latach 2011-2020 struktura dochodów gminy ustabilizuje się w proporcjach:

- dotacje i subwencje 45 % (+/-) 5%
- dochody własne oraz udziały w podatkach państwowych 55 % (+/-) 5%.

2.2. Wydatki

Tabela 50

Wydatki z budżetu gminy Bielsk Podlaski (w tys. zł)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Wydatki ogółem	17.025,73	20.882,62	25.136,31	27.634,68	30.957,65	32.305,57	34.678,68

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Wydatki ogółem	34.981,25	37.263,84	43.028,65	50.586,84	47.814,71	49.841,02	67.069,62

Źródło: Urząd Miasta Bielsk Podlaski

Przejęcie w 1996 r. przez miasto utrzymania szkół podstawowych spowodowało przesunięcie na pierwszą pozycję wydatków ponoszonych w dziale oświata i wychowanie. Przy czym, biorąc pod uwagę rodzaj wydatków, wyraźnie wzrosły wydatki na bieżące utrzymanie (wynagrodzenia, opłaty i składki - głównie w działach oświata i wychowanie oraz administracja (od 1999 roku) i opieka społeczna (od 1998 roku). Wydatki na oświatę i wychowanie w 1997 r. stanowiły 41,54% dochodów ogółem, w 2000 r. – 43,79%, a w 2009 r. – 29,85%.

Zmniejszeniu uległy także wielkości środków pochodzących z dochodów budżetu na finansowanie inwestycji:

Tabela 51

Inwestycje w wybranych miastach w tys. zł

ROK	SUMA			UDZIAŁ PROCENTOWY W DOCHODACH BUDŻETOWYCH		
	Bielsk Podl.	Hajnówka	Siemiatycze	Bielsk Podl.	Hajnówka	Siemiatycze
1996	2.817,00	5.641,00	1.517,00	16,41 %	35,53 %	15,18 %
1997	2.821,10	4.559,00	2.114,40	13,65 %	24,55 %	17,09 %
1998	3.904,20	1.545,80	1.939,70	15,81 %	7,81 %	13,01 %
1999	4.096,50	4.252,60	1401,1	15,10%	17,58%	9,09%
2000	4.043,65	4.477,41	1304,03	13,52%	16,85%	8,00%
2001	4.984,94	745,95	858,78	16,22%	1,89%	4,88%
2002	6.039,67	1177,48	1 705,07	17,66%	5,10%	9,15%
2003	5.740,22	1 584,48	9 515,88	16,44%	6,05%	40,35%
2004	5.751,10	2 185,40	1 618,04	14,78%	7,75%	7,49%
2005	7.382,47	7 413,16	1 349,87	17,18%	20,02%	5,91%
2006	12.734,25	7 110,41	3 979,94	26,98%	18,44%	15,32%
2007	8.983,15	7 375,69	1 451,83	18,62%	18,65%	4,95%
2008	8.506,04	4 204,98	3 417,41	15,90%	9,95%	11,13%
2009	21.574,46	22 970,69	7 737,06	36,26%	43,61%	23,21%

Źródło: Urząd Miasta Bielsk Podlaski, Bank Danych Regionalnych

Wydatki inwestycyjne, majątkowe ponoszone przez Bielsk Podlaski w latach 1997-2009, w porównaniu z 2 najbliższymi miastami będącymi siedzibą powiatów – Hajnówką i Siemiatyczami, kształtują się obecnie na dość wysokim poziomie. Jedynie okresowo bowiem miasto Hajnówka przeznaczało na inwestycje znacznie większe środki finansowe, niż Bielsk Podlaski, jednakże wynikało to z faktu, iż Hajnówka korzystała z bezzwrotnych środków rządowych z programu “Kontrakt dla Puszczy Białowieskiej”.

Z zaobserwowanych trendów oraz przy uwzględnieniu faktu, iż zakończenie inwestycji w zakresie infrastruktury społecznej i technicznej będzie skutkowało wzrostem wydatków na bieżące utrzymanie tych urządzeń, można z dużym przybliżeniem określić, że w latach następnych tzw. “wydatki sztywne” tj. konieczne wydatki bieżące ukształtują się w strukturze budżetu miasta na poziomie ok. 80–85%. Co oznacza, że na wydatki inwestycyjne (majątkowe) i na obsługę zaciągniętych kredytów i pożyczek oraz spłatę rat kapitałowych miasto będzie mogło przeznaczać nie więcej niż 15–20% z uzyskiwanych dochodów budżetowych.

"Strategia Rozwoju Miasta Bielsk Podlaski" jest podstawą do tworzenia bardziej szczegółowych planów i projektów realizacji poszczególnych celów i kierunków działań. Ich przygotowanie wymaga wstępnego oszacowania kosztów realizacji strategii oraz możliwości jej finansowania.

2.3. Ocena kondycji finansowej miasta

Uzyskane na przestrzeni lat 1996-2009 dochody i wydatki budżetowe ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca gminy zestawione z analogicznymi wskaźnikami dla województwa podlaskiego (białostockiego), 4 najbliższych miast (Brańska, Hajnówki, Kleszczel i Siemiatycz) oraz Gminy i miasta Bielsk Podlaski - przedstawia poniższe zestawienie.

Tabela 52

Dochody i wydatki ogółem na 1 mieszkańca (zł/mieszkańca/rok) w latach 1996-2009

GMINA		1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Województwo Białostockie	dochody	666,61	870,7	-	-	-	-	-
	wydatki	667,8	877,7	-	-	-	-	-
Województwo Podlaskie	dochody	-	-	974,2	1030,5	1.106,4	bd	1 483,91
	wydatki	-	-	993,0	bd	bd	bd	1 511,59
Bielsk Podlaski miasto	dochody	624,9	747,5	895,2	981,5	1.074,3	bd	1 261,95
	wydatki	619,9	755,2	911,3	bd	bd	bd	1 279,75
Bielsk Podlaski gmina	dochody	619,3	808,6	830,3	945,0	945,4	bd	1 164,77
	wydatki	564,2	835,2	1.118,8	bd	bd	bd	1 108,81

Brańsk	<i>dochody</i>	836,3	1034,3	1.188,9	1415,8	1.616,8		1 635,28
	<i>wydatki</i>	1.034,7	1.134,6	1.199,2	bd	bd	bd	1 569,73
Hajnówka miasto	<i>dochody</i>	655,1	770,0	818,9	1001,5	1.103,6	bd	1 023,88
	<i>wydatki</i>	716,8	777,8	805,1	bd	bd	bd	1 051,68
Kleszczele	<i>dochody</i>	826,4	1 162,4	981,5	1097,1	1.266,3		1 176,07
	<i>wydatki</i>	837,6	1.172,1	1.160,8	bd	bd	bd	1 158,73
Siemiatycze	<i>dochody</i>	654,4	798,8	952,1	985,6	1.026,2	bd	1 215,15
	<i>wydatki</i>	669,4	818,5	936,0	bd	bd	bd	1 222,24

GMINA		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Województwo Podlaskie	<i>dochody</i>	1 537,28	1 707,41	1 967,63	2 206,08	2 395,32	2 640,29	2 978,98
	<i>wydatki</i>	1 578,51	1 773,82	1 987,99	2 254,31	2 340,38	2 606,25	3 161,02
Bielsk Podlaski miasto	<i>dochody</i>	1 294,77	1 446,32	1 601,35	1 756,00	1 806,58	2 015,28	2 245,74
	<i>wydatki</i>	1 296,90	1 384,81	1 603,75	1 882,23	1 790,34	1 878,10	2 531,60
Bielsk Podlaski gmina	<i>dochody</i>	1 224,41	1 226,89	1 393,12	1 708,99	1 789,23	2 328,16	2 042,46
	<i>wydatki</i>	1 150,76	1 117,11	1 302,02	1 627,06	1 767,20	2 260,39	2 275,27
Brańsk	<i>dochody</i>	1 792,41	1 814,82	2 042,71	2 491,92	2 580,11	2 685,11	2 787,32
	<i>wydatki</i>	1 698,07	1 763,31	2 510,31	2 448,21	2 263,43	2 643,22	2 716,31
Hajnówka miasto	<i>dochody</i>	1 168,30	1 264,49	1 666,80	1 747,29	1 810,02	1 944,08	2 432,48
	<i>wydatki</i>	1 167,00	1 245,23	1 646,26	1 790,40	1 872,38	1 809,61	2 822,93
Kleszczele	<i>dochody</i>	1 291,88	1 599,70	1 568,63	2 115,06	2 071,43	1 992,24	2 511,01
	<i>wydatki</i>	1 298,39	1 514,64	1 623,86	2 119,25	1 886,11	1 950,32	2 459,24
Siemiatycze	<i>dochody</i>	1 535,03	1 412,93	1 502,61	1 712,66	1 944,06	2 042,26	2 227,94
	<i>wydatki</i>	1 794,94	1 375,61	1 460,27	1 757,10	1 758,44	1 978,05	2 385,52

Źródło: Bank Danych Regionalnych, www.stat.gov.pl

Osiągane przez miasto dochody i wydatki w latach 1996-2009 w przeliczeniu na jednego mieszkańca były zbliżone do średnich dochodów na jednego mieszkańca w województwie podlaskim (białostockim). Analogicznie kondycja finansowa miasta Bielsk Podlaski, mierzona wielkością osiągniętych dochodów i wydatków budżetowych przypadających na jednego mieszkańca, może zostać oceniona jako zbliżona do średniej w województwie podlaskim.

Poniższe tabele prezentują dochody i wydatki miasta w ujęciu ex post (lata 1994-2009):

Tabela 53

Dochody gminy miejskiej Bielsk Podlaski w latach 1994-2009

Ogółem dochody w tys zł	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
	6.182,97	9.145,77	17.164,53	20.669,28	24.691,90	27.125,28	29.837,85	29.901,35	34.196,27	34.923,72	38.919,03	42.964,11	47.194,21	48.248,29	53.481,52	59.496,49
<i>dotacje celowe z budżetu państwa</i>	<i>ok.500</i>	<i>1404,82</i>	<i>1990,25</i>	<i>2060,1</i>	<i>3166,91</i>	<i>3768,31</i>	<i>4215,19</i>	<i>4310,20</i>	<i>6016,81</i>	<i>6135,54</i>	<i>5872,2</i>	<i>9992,91</i>	<i>13516,25</i>	<i>9040,34</i>	<i>8082,26</i>	<i>14601,22</i>
<i>subwencje ogólne wraz z subwencją na zadania oświatowe</i>	<i>229,6</i>	<i>294,02</i>	<i>5701,38</i>	<i>6820,26</i>	<i>8266,3</i>	<i>9444,15</i>	<i>10605,96</i>	<i>11378,29</i>	<i>12102,84</i>	<i>12585,03</i>	<i>12574,87</i>	<i>11426,06</i>	<i>11627,91</i>	<i>12286,17</i>	<i>13550,33</i>	<i>14219,32</i>
Razem dotacje i subwencje z budżetu państwa	729,60	1698,84	7691,63	8880,36	11433,21	13212,46	14821,15	15688,49	18119,65	18720,57	18447,07	21418,97	25144,16	21326,51	21632,59	28820,54
<i>udział w dochodach ogółem</i>	<i>11,80%</i>	<i>18,58%</i>	<i>44,81%</i>	<i>42,96%</i>	<i>46,30%</i>	<i>48,71%</i>	<i>49,67%</i>	<i>52,47%</i>	<i>52,99</i>	<i>53,60</i>	<i>47,40</i>	<i>49,85</i>	<i>53,28</i>	<i>44,20</i>	<i>40,45</i>	<i>48,44</i>
Ogółem podatki i opłaty lokalne	3664,71	5079,17	6570,08	8060,53	8636,82	8640,73	9564,7	9307,03	10856,1	10805,38	12569,55	12521,98	11942,35	13994,08	15815,99	17061,54
W tym: opłata skarbową	516,11	491,48	629,21	722,06	704,04	799,67	971,85	518,5	439,45	411,83	587,14	568,63	544,08	534,4	519,04	428,16
podatek od nieruchomości	3148,6	2065,86	2711,67	3492,04	3802,12	4119,57	4692,75	5968,79	6319,83	6743,22	7346,44	7733,12	7945,37	8520,48	9287,09	10035,96
podatek od środków transportowych		538,11	718,26	921,54	397,09	416,15	408,79	478,5	611,42	582,63	551,37	555,77	525,1	597,3	579,71	599,94
podatek rolny		62,49	93,06	94,33	95,73	81,97	74,65	92,21	94,08	122,26	127,78	148,22	110,54	143,35	230,36	222,31
pozostałe dochody		1921,23	2417,88	2830,56	3637,84	3223,37	3416,66	2249,03	3391,32	2945,44	3956,82	3516,24	2817,26	4198,55	5199,79	5775,17
<i>Podatki i opłaty lokalne, pozostałe dochody</i>	<i>59,27%</i>	<i>55,53%</i>	<i>38,28%</i>	<i>39,00%</i>	<i>34,98%</i>	<i>31,85%</i>	<i>32,06%</i>	<i>31,12%</i>	<i>31,75</i>	<i>30,94</i>	<i>32,30</i>	<i>29,15</i>	<i>25,30</i>	<i>29,00</i>	<i>29,57</i>	<i>28,68</i>
udział w podatku dochodowym od osób fizycznych	1788,66	2229,05	2722,35	3391,11	4232,35	4854,87	4966,24	4615,84	4833,49	5042,28	7167,98	8329,2	9195,46	11746,69	15017,54	11746,6
udział w podatku dochodowym od osób prawnych		138,71	180,47	337,28	389,52	417,22	485,76	290	387,03	355,49	734,43	693,96	912,24	1181,01	1015,4	1867,81
<i>Udziały w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa</i>	<i>28,93%</i>	<i>25,89%</i>	<i>16,91%</i>	<i>18,04%</i>	<i>18,72%</i>	<i>19,44%</i>	<i>18,27%</i>	<i>16,41%</i>	<i>15,27</i>	<i>15,46</i>	<i>20,30</i>	<i>21,00</i>	<i>21,42</i>	<i>26,79</i>	<i>29,98</i>	<i>22,88</i>
Ogółem dochody własne	5453,37	7446,93	9472,90	11788,92	13258,69	13912,82	15016,70	14212,87	16076,62	16203,15	20471,96	21545,14	22050,05	26921,78	31848,93	30675,95
<i>udział w dochodach ogółem</i>	<i>88,20%</i>	<i>81,42%</i>	<i>55,19%</i>	<i>57,04%</i>	<i>53,70%</i>	<i>51,29%</i>	<i>50,33%</i>	<i>47,53%</i>	<i>47,01%</i>	<i>46,40%</i>	<i>52,60%</i>	<i>50,15%</i>	<i>46,72%</i>	<i>55,80%</i>	<i>59,55%</i>	<i>51,56%</i>

Źródło: Urząd Miasta Bielsk Podlaski

Tabela 54

Wydatki gminy miejskiej Bielsk Podlaski w latach 1994-2001

WYDATKI – STRUKTURA - W TYS ZŁ																
dział	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
	%															
Administracja samorządowa i państwowa	13,02	13,15	9,65	9,44	9,28	11,26	10,25	10,56	0,22	1,22	0,80	1,29	0,91	0,67	2,32	2,54
Gospodarka komunalna i ochronę środowiska	32,26	28,07	15,75	21,89	22,62	7,76	8,30	7,62	31,33	33,18	38,33	35,24	29,32	33,31	0,01	29,85
Gospodarka mieszkaniowa	2,13	7,48	7,39	2,61	1,71	0,55	0,67	0,83	2,53	2,70	5,65	2,81	2,22	2,31	2,82	2,17
Kultura fizyczna i sport	2,48	2,25	1,82	1,91	2,45	1,87	3,92	10,73	0,85	0,77	1,15	1,40	0,97	0,77	1,58	0,60
Kultura i sztuka	4,76	5,32	3,25	3,34	3,31	3,38	2,93	2,69	2,69	2,69	2,69	2,69	2,69	2,69	2,69	2,69
Ochrona zdrowia	6,73	0,70	0,36	0,67	0,47	0,61	0,45	0,64	14,30	13,38	2,45	3,44	2,92	3,80	3,78	2,75
Opieka społeczna	9,90	12,75	7,15	8,40	10,06	17,18	16,89	17,90	0,09	0,18	0,76	0,22	0,22	0,14	0,23	0,15
Oświata i wychowanie	16,95	14,60	42,58	41,54	40,14	41,23	43,79	43,16	9,68	10,14	10,69	8,95	8,84	9,27	10,24	8,01
Pozostałe	11,77	15,68	12,06	10,22	9,94	16,16	12,80	5,87	23,36	21,89	21,82	27,43	35,34	28,96	59,16	38,60
Kwota 100%	5934,24	9184,10	17025,73	20882,62	25136,31	27634,68	30957,65	32305,57	34678,68	34981,25	37263,84	43028,65	50586,84	47814,71	49841,02	67069,62
WYDATKI - W TYS ZŁ																
dział	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Administracja samorządowa i państwowa	772,91	1207,92	1642,21	1970,41	2333,05	3112,81	3172,43	3412,68	75,02	425,23	297,74	556,43	459,58	320,84	1158,22	1703,82
Gospodarka komunalna i ochronę środowiska	1914,49	2577,83	2682,34	4570,76	5686,12	2143,70	2568,78	2462,44	10863,33	11605,86	14281,99	15165,37	14832,45	15925,12	5,89	20021,45
Gospodarka mieszkaniowa	126,58	686,86	1257,58	544,71	430,27	152,80	207,46	267,00	878,26	945,22	2105,70	1209,92	1124,90	1105,05	1406,79	1453,51
Kultura fizyczna i sport	147,00	207,10	309,61	398,24	616,61	516,03	1213,55	3465,12	296,00	268,93	429,43	603,26	492,88	366,98	789,62	403,00
Kultura i sztuka	282,19	488,57	552,64	697,50	832,14	934,74	907,30	870,26	6118,50	5786,56	6836,89	8267,44	9735,49	9934,15	9894,12	10282,94
Ochrona zdrowia	399,48	64,00	61,00	139,00	119,09	167,32	139,17	205,50	4958,57	4680,13	911,84	1481,03	1476,17	1816,01	1885,72	1841,11
Opieka społeczna	587,58	1171,20	1217,34	1754,20	2529,41	4746,82	5229,22	5782,72	30,81	64,41	282,75	92,93	113,09	67,91	114,73	101,79
Oświata i wychowanie	1005,80	1340,42	7249,11	8673,68	10090,10	11393,70	13555,92	13941,97	3358,14	3548,75	3984,67	3850,91	4472,64	4431,70	5101,83	5371,44
Pozostałe	698,21	1440,20	2053,90	2134,12	2499,52	4466,76	3963,82	1897,88	8100,05	7656,16	8132,83	11801,36	17879,64	13846,95	29484,10	25890,56
Wydatki ogółem	5934,24	9184,10	17025,73	20882,62	25136,31	27634,68	30957,65	32305,57	34678,68	34981,25	37263,84	43028,65	50586,84	47814,71	49841,02	67069,62
Dochody ogółem	6182,97	9145,77	17164,53	20669,28	24691,90	27125,28	29837,85	29901,35	34196,27	34923,72	38919,03	42964,11	47194,21	48248,29	53481,52	59496,49
Dochody minus wydatki	248,73	-38,33	138,80	-213,34	-444,41	-509,40	-1119,80	-2404,22	-482,41	-57,53	1655,19	-64,54	-3392,63	433,58	3640,50	-7573,13

Źródło: Urząd Miasta Bielsk Podlaski

Tabela 55

Wielkość, struktura i dynamika dochodów gminy Bielsk Podlaski w latach 1996-2009

Wyszczególnienie	Lata						
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Dochody własne gminy (zł)	9 472,90	11 788,92	13 258,69	13 912,82	15 016,70	14 212,87	16 076,62
Dynamika (względem roku poprzedniego) (zł)		24,45%	12,47%	4,93%	7,93%	-5,35%	13,11%
Dotacje i subwencje ogółem (zł)	7 691,63	8 880,36	11 433,21	13 212,46	14 821,15	15 688,49	18 119,65
Dynamika (względem roku poprzedniego) (zł)		15,45%	28,75%	15,56%	12,18%	5,85%	15,50%
Dochody ogółem gminy (zł)	17 164,53	20 669,28	24 691,90	27 125,28	29 837,85	29 901,36	34 196,27
Dynamika (względem roku poprzedniego) (zł)		20,42%	19,46%	9,85%	10,00%	0,21%	14,36%

Wyszczególnienie	Lata						
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Dochody własne gminy (zł)	16 203,15	20 471,96	21 545,14	22 050,05	26 921,78	31 848,93	30 675,95
Dynamika (względem roku poprzedniego) (zł)	0,79%	26,35%	5,24%	2,34%	22,09%	18,30%	-3,68%
Dotacje i subwencje ogółem (zł)	18 720,57	18 447,07	21 418,97	25 144,16	21 326,51	21 632,59	28 820,54
Dynamika (względem roku poprzedniego) (zł)	3,32%	-1,46%	16,11%	17,39%	-15,18%	1,44%	33,23%
Dochody ogółem gminy (zł)	34 923,72	38 919,03	42 964,11	47 194,21	48 248,29	53 481,52	59 496,49
Dynamika (względem roku poprzedniego) (zł)	2,13%	11,44%	10,39%	9,85%	2,23%	10,85%	11,25%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań z wykonania budżetu miasta z lat 1996-2009

Dochody gminy Bielsk Podlaski w ostatniej dekadzie (2000-2009) wzrosły dwukrotnie do poziomu blisko 60 mln zł. Dynamicznie rósł udział dochodów własnych (wzrosły o 104,3%), nieco wolniej rósł udział subwencji i dotacji (w ostatniej dekadzie wzrosły o 94,5 %). Dynamika tych zmian obrazuje trend, wskazujący wprawdzie na relatywnie szybszy wzrost dochodów własnych, tym nie mniej uzależnienie gminy od środków pochodzenia zewnętrznego nie ulega znaczącemu zmniejszeniu.

Z uwagi na fakt, że wszystkie budżety w badanym okresie czasu z oczywistych względów prezentowane były w cenach nominalnych, częściowemu zatarciu ulega rzeczywista dynamika zmian w źródłach finansowania samorządu. Po skorygowaniu wartości nominalnych wzrostu o czynnik inflacji w poniższej tabeli przedstawiono rzeczywiste wartości dynamiki zmian dochodów własnych oraz dotacji i subwencji.

Tabela 56

Dynamika wzrostu w cenach stałych (po skorygowaniu o czynnik inflacji)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Dochody własne w cenach stałych	9,55%	0,67%	-2,37%	-2,17%	-10,85%	11,21%
Dotacje i subwencje w cenach stałych	0,55%	16,95%	8,26%	2,08%	0,35%	13,60%
Wzrost PKB	7,10%	5,00%	4,50%	4,30%	1,20%	1,40%

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Dochody własne w cenach stałych	-0,01%	22,85%	3,14%	1,34%	19,59%	14,10%	-7,18%
Dotacje i subwencje w cenach stałych	2,52%	-4,96%	14,01%	16,39%	-17,68%	-2,76%	29,73%
Wzrost PKB	3,90%	5,30%	3,60%	6,20%	6,80%	5,10%	1,70%

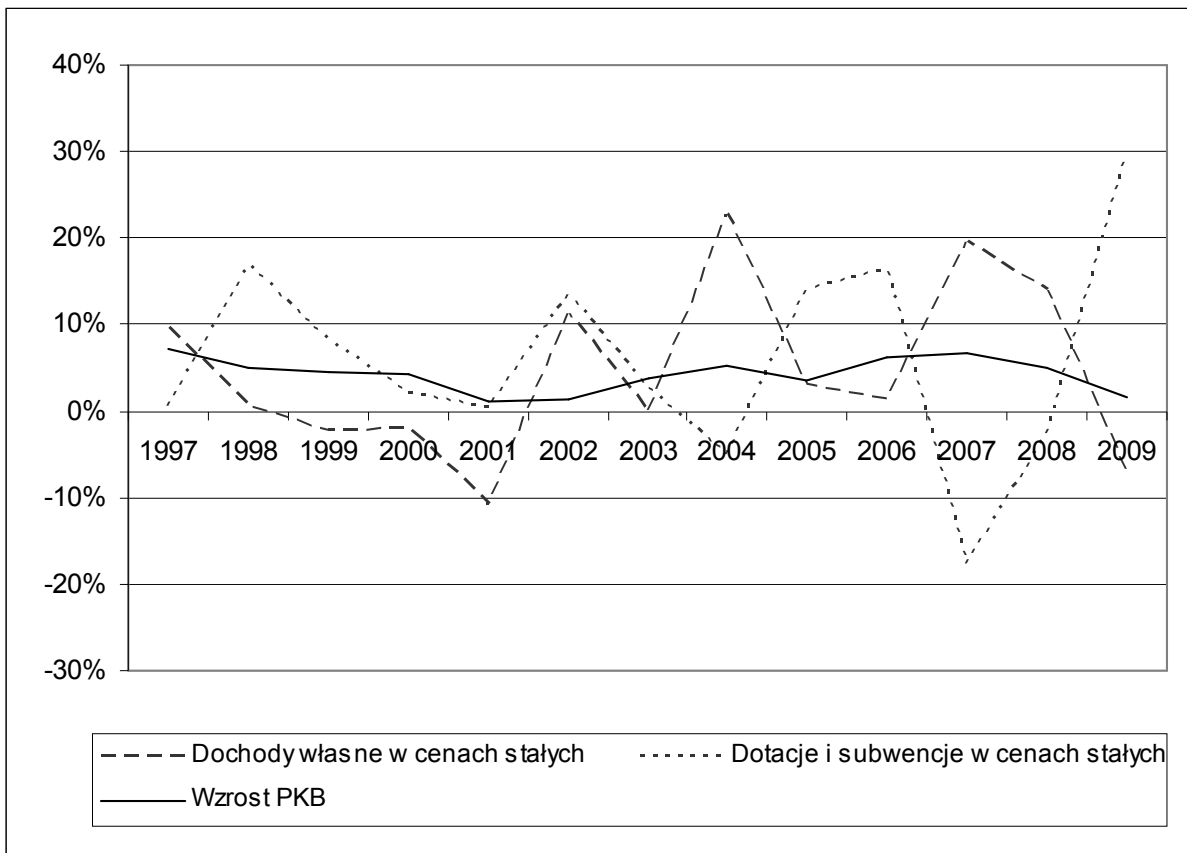
Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań z wykonania budżetu miasta Bielsk Podlaski z lat 1996-2009

Analizując powyższe zestawienie zauważyć można, że dochody realne charakteryzowała zmienna dynamika wzrostów i spadków. W badanym okresie obserwowano bowiem średniookresowe zmiany trendu (w latach 1997-2003 występowała tendencja wzrostowa wartości dotacji i subwencji, a w kolejnych latach udział dotacji i subwencji ulegał zmniejszeniu, a następnie rósł).

Przynajmniej teoretycznie zmiany te winny być luźno skorelowane z poziomem szacowanego w cenach stałych wzrostu Produktu Krajowego Brutto (PKB). To PKB bowiem ma znaczący wpływ na dochody budżetu państwa oraz dochody własne jednostek samorządu terytorialnego (najbardziej bezpośrednie przełożenie wystąpi na linii podatków dochodowych, bowiem wzrost gospodarczy to większe zyski firm oraz udział w tych zyskach osób fizycznych poprzez dywidendy bądź płace).

Rysunek 1

Dynamika zmian w cenach stałych dochodów własnych oraz dotacji i subwencji w latach 1997-2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań z wykonania budżetu miasta Bielsk Podlaski z lat 1996-2009

Powyższy wykres prezentuje powiązanie dochodów własnych oraz dotacji i subwencji z poziomem wzrostu PKB w badanym okresie. Brak jest bezpośredniego powiązania, które pozwalałoby na ściśle skorelowanie poziomów wzrostu dochodów własnych, dotacji i subwencji oraz PKB, jednakże widoczne jest generalne podążanie zmian w zbliżonym trendzie. Od 2004 r. wzrostom udziału dotacji i subwencji w dochodach ogółem towarzyszył spadek udziału dochodów własnych, co na wykresie obrazują przeciwstawne wahania.

Należy pamiętać, że środki pochodzenia zewnętrznego dzielone są w oparciu o ustalenia określone ustawą o dochodach jednostek samorządu terytorialnego oraz stosowne rozporządzenia właściwego ministra. Tym samym mogą to być klucze podziału abstrahujące od kondycji gospodarki a bazujące głównie na ulegających znacznym fluktuacjom możliwościach finansowych budżetu państwa. Z tego też względu te źródła finansowania jednostek samorządu terytorialnego należy traktować jako niestabilne oraz mogące ulegać znaczącym zmianom.

W celu „uśrednienia” oraz „złagodzenia” przebiegu zmian poziomu wzrostu źródeł finansowania jednostki samorządu terytorialnego w badanym okresie oszacowano poniżej średnią kroczącą dynamiki zmian.

Tabela 57

Średnia krocząca wzrostu w cenach stałych

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Dochody własne w cenach stałych	9,55%	5,11%	2,62%	1,42%	-1,03%	1,01%
Dotacje i subwencje w cenach stałych	0,55%	8,75%	8,59%	6,96%	5,64%	6,96%
Wzrost PKB	7,10%	6,05%	5,53%	5,23%	4,42%	3,92%

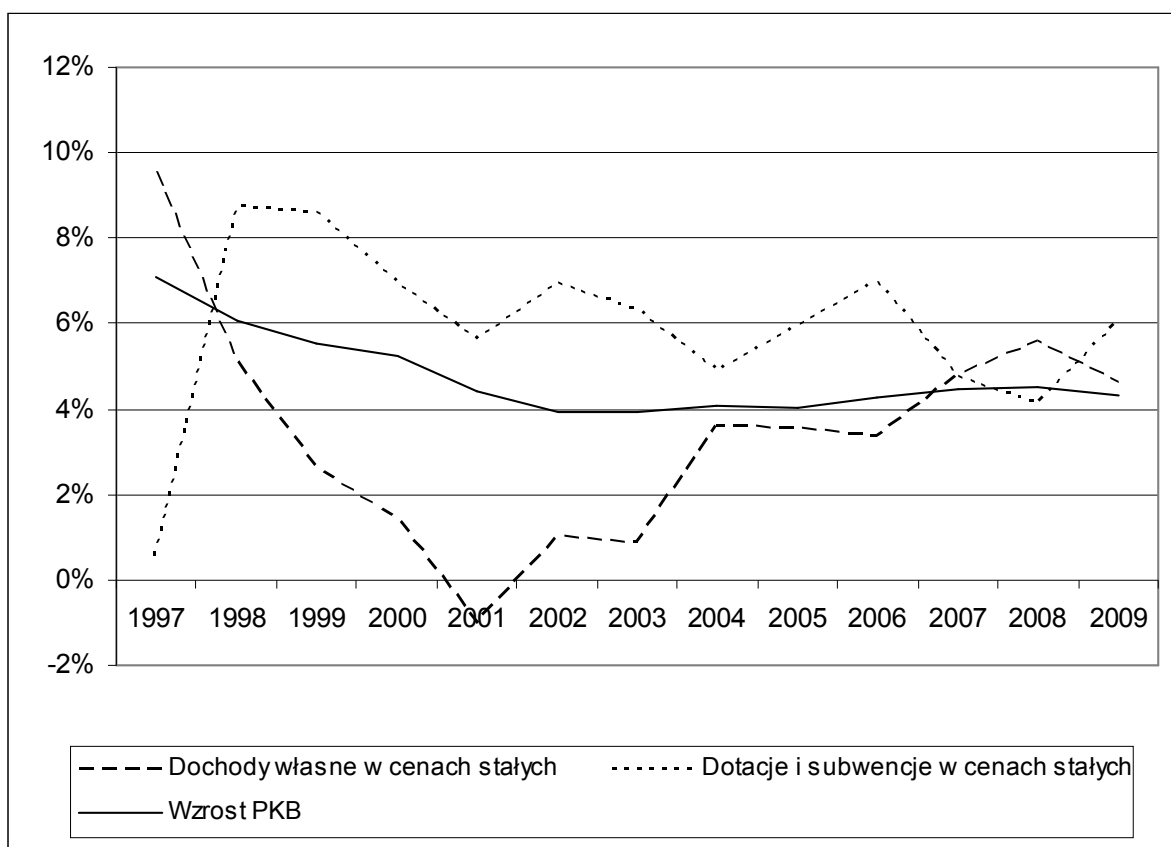
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Dochody własne w cenach stałych	0,86%	3,61%	3,56%	3,34%	4,81%	5,59%	4,61%
Dotacje i subwencje w cenach stałych	6,33%	4,92%	5,93%	6,97%	4,73%	4,11%	6,08%
Wzrost PKB	3,91%	4,09%	4,03%	4,25%	4,48%	4,53%	4,32%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań z wykonania budżetu miasta Bielsk Podlaski z lat 1996-2009

Średnia krocząca zmian wskazuje, iż realnie dochody własne (z wyjątkiem 2001 r.) oraz dotacje i subwencje, podobnie jak Produkt Krajowy Brutto, co roku miały przeciętną dodatnią wartość wzrostu. Zmiany te zaprezentowano w formie graficznej na poniższym rysunku.

Rysunek 2

Średnia krocząca dynamiki zmian dochodów własnych, dotacji i subwencji oraz PKB

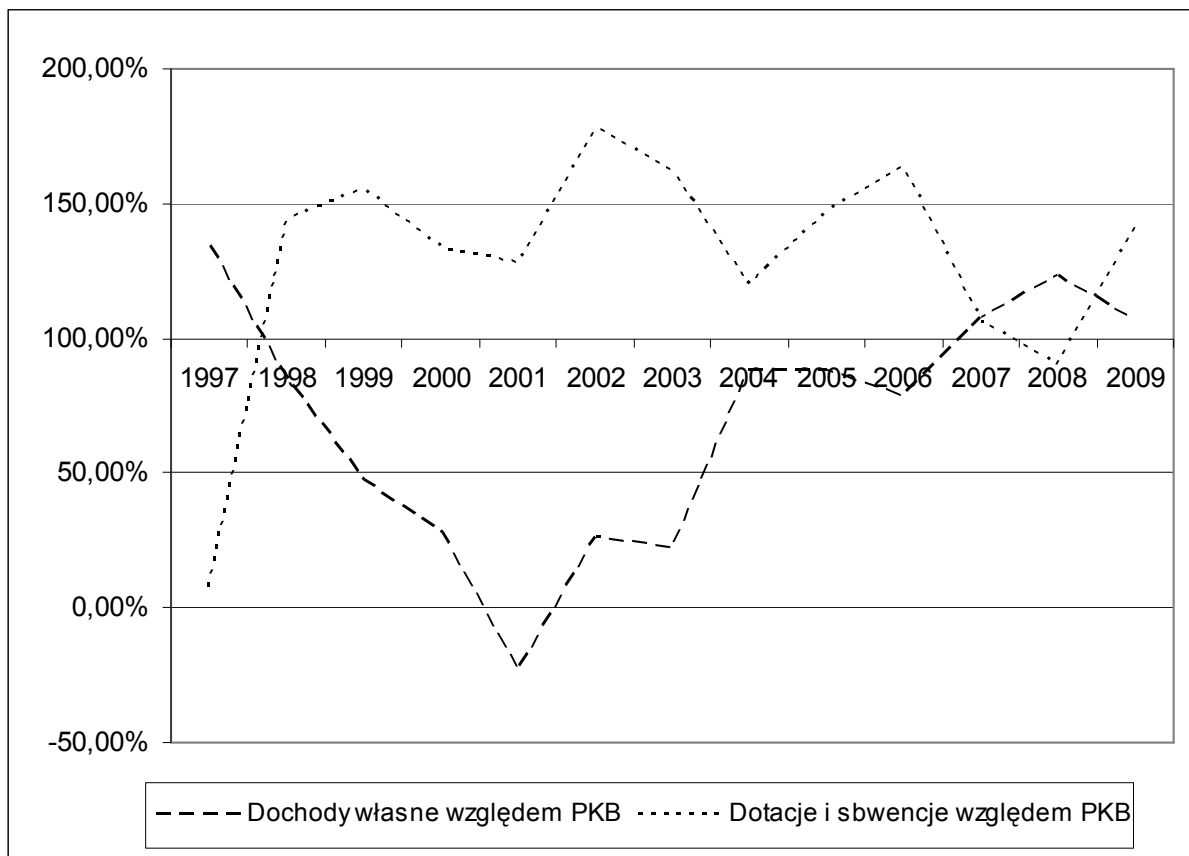

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań z wykonania budżetu miasta Bielsk Podlaski z lat 1996-2009

Celem przyporządkowania średniej kroczącej zmian dynamiki wzrostu dochodów własnych oraz dotacji i subwencji w cenach stałych do dynamiki zmian PKB w badanym okresie dokonano dodatkowego zestawienia. W jego ramach zaprezentowano iloraz średniej kroczącej dynamiki zmian dochodów własnych oraz dotacji i subwencji, a średniej kroczącej dynamiki zmian PKB. Modelowym przykładem byłaby sytuacja w której jednostkowa zmiana PKB przekładałaby się na analogiczną zmianę jednostkową głównych składowych budżetu.

Rysunek 3

Korelacja średniej kroczącej wzrostu z PKB

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań z wykonania budżetu miasta Bielsk Podlaski z lat 1996-2009

W badanym okresie widać wyraźnie, że dotacje i subwencje charakteryzowały się raczej dynamiką wyższą, niż PKB, natomiast dochody własne niższą. I tak dotacje i subwencje w analizowanym czasie zwykle dawały wzrost sięgający od 90% do blisko 180% dynamiki PKB. Wyjątkiem był rok 1997 w którym dotacje i subwencje dawały niespełna 8% wzrost w stosunku do dynamiki wzrostu PKB. W przypadku dochodów własnych przeciętna dynamika wzrostu wahała się od ok. 25% do ok. 135%. W latach 1999-2003 dynamika ta była znacząco niższa od przeciętnych zmian PKB (w 2001 r. – 23,39%). W latach 2007-2009 była wyższa od dynamiki wzrostu PKB. Oznacza to, że tempo wzrostu poziomu dochodów własnych było większe od tempa wzrostu gospodarczego.

Niezależnie od działalności organizacyjnej realizacja zadań wynikających ze strategii wymagać będzie wyasygnowania na te zadania odpowiednich środków finansowych. Zakłada się, iż źródłem tych środków będą m.in:

- środki własne budżetowe na realizację zadań własnych gminy pozyskane w wyniku prowadzenia przez gminę aktywnej polityki finansowej i podatkowej,
- środki unijne,
- subwencje i dotacje z budżetu państwa,
- dotacje i fundusze celowe rządowych i pozarządowych programów pomocowych, instytucji wspomagających rozwój przedsiębiorczości i infrastruktury technicznej oraz ochrony środowiska,
- zaciągane przez gminę kredyty bankowe na realizację określonych celów i inwestycji.

3. Prognoza dochodów, wydatków i możliwości inwestycyjnych miasta

Na podstawie przeprowadzonych analiz budżetu miasta, a w szczególności źródeł jego dochodów sporządzono prognozę dochodów miasta, przyjmując jako dane wyjściowe szacowany przez Urząd Miasta Bielsk Podlaski w uchwale budżetowej planowany dochód na rok 2010, a w kolejnych latach wykorzystano wskaźniki wzrostu określone w prognozie makroekonomicznej obejmującej okres 2005-2020 przygotowanej przez Departament Polityki Finansowej i Statystyki Ministerstwa Finansów⁵. Ze względu jednak na aktualnie relatywnie mało stabilną sytuację finansów publicznych, prognoza w perspektywie długookresowej obciążona jest znacznym ryzykiem niesprawdzalności i dlatego też ograniczono horyzont czasowy do roku 2020 oraz wprowadzono 2 dodatkowe scenariusze wzrostu.

Głównym elementem na którym oparto prognozy dochodów budżetu miasta Bielsk Podlaski jest prognozowany na najbliższe dziesięciolecie średnioroczny wzrost gospodarczy. To Produkt Krajowy Brutto jest bowiem głównym parametrem obrazującym koniunkturę i produktywność gospodarki, która przekłada się bezpośrednio na uzyskiwane przez Skarb Państwa oraz jednostki samorządu terytorialnego wpływy.

Po analizach zmian w dochodach Gminy Miasta Bielsk Podlaski w ostatnich latach w odniesieniu do zmian poziomu wzrostu gospodarczego wskazano pewien element korelujący te zmienne ze sobą. Trendy zmian były ze sobą zasadniczo zbieżne, acz notowano znaczące odchylenia zmiennych względem siebie w poszczególnych latach. Oszacowane średnie wzrostu poszczególnych kategorii wykazały, że w latach 1997-2009 najbliższa tempu wzrostu PKB była zmienność subwencji i dotacji. Zbieżność sięgnęła 90%, czyli przeciętnie w latach 1997-2009 10% wzrost PKB przełożył się na 9% wzrost subwencji i dotacji. Nieco mniej korzystnie przedstawiał się obraz korelacji dochodów własnych do przeciętnych zmian PKB. Otóż w badanym okresie przy znaczących zmianach wartości w poszczególnych latach zbieżność ta sięgnęła ok. 88%, co oznacza że 10% przeciętny w latach 1997-2009 wzrost PKB przełożył się na 8,8% wzrostu dochodów własnych. Na podstawie powyższych wyników dla prognoz scenariusza bazowego przyjęto za podstawowe współczynniki o wartościach: 0,8 dla dochodów własnych oraz 0,9 dla subwencji i dotacji. Znacząca zmienność wartości cech w badanym okresie sprawia, że zaprezentowane zależności mogą w przyszłości ulegać znacznym odchyleniom, a co za tym idzie cechy przyjmować mogą inne od zakładanych wielkości. W związku z tym dodatkowo wprowadzono do analiz 2 scenariusze wzrostu (pesymistyczny i optymistyczny), które zakładają nominalne odchylenie przyjętych w wariancie bazowym współczynników korygujących o 0,65 (65%) w scenariuszu pesymistycznym i 0,35 (35%) w scenariuszu optymistycznym. Przyjęte w wariancie pesymistycznym znaczne odchylenie wynika z założenia w szacunku możliwości wystąpienia głębokich cykli koniunkturalnych powodujących okresowe fazy recesji. Na szczególną uwagę zasługują również wartości współczynników korygujących w scenariuszu optymistycznym powyżej 1 – 1.35 dla subwencji i dotacji oraz 1.15 – dla dochodów własnych, które wskazują, że tempo wzrostu wartości otrzymywanych z subwencji i dotacji oraz dochodów własnych stale przekraczać będzie tempo wzrostu gospodarczego. Jednakże wziąć należy pod uwagę algorytmy podziału środków, które mogą ulec korzystnej zmianie oraz fakt notorycznego niedoinwestowania w należytej wysokości jednostek samorządu terytorialnego takich jak

⁵ W dokumencie szacunki wskaźników w latach 2005-2007 oparto o prognozę zawartą w Programie Konwergencji na lata 2004-2007. Natomiast prognoza na lata 2008-2020 została sporządzona z wykorzystaniem modelu gospodarki polskiej opracowanego w Departamencie Analiz i Prognoz Ekonomicznych Ministerstwa Gospodarki i Pracy.

Gmina Miasta Bielsk Podlaski. Najbardziej czytelny i jaskrawy zarazem przykład to fakt otrzymywania na oświatę środków pieniężnych w wysokości stanowiącej 25%-30% dochodów ogółem przy wydatkowaniu na te cele nawet powyżej 40% wydatków ogółem (uwzględniając dodatkowo utrzymywanie przedszkoli oraz inwestycje w infrastrukturę oświatową, których to subwencja nie obejmuje). Aby wreszcie zrównoważyć poziom delegowanych przez Państwo na jednostkę obciążeń oraz przekazywanych corocznie środków pieniężnych konieczny jest dynamiczny wzrost subwencji i dotacji. Co prawda prognozować można redukcję wydatków na oświatę w Bielsku Podlaskim w przyszłych latach z uwagi na zmniejszającą się ilość uczniów korzystających z infrastruktury, lecz aktualna dysproporcja w uzyskiwanych na te cele środkach oraz wydatkach jest na tyle znacząca, że nawet w takich okolicznościach koniecznym jest min. ok. 30% wzrost subwencji oświatowej, przy jednoczesnym założeniu zmniejszenia wydatków o min. 10% celem ich zbilansowania.

Dzięki zastosowaniu współczynników korygujących dla poszczególnych scenariuszy możliwym jest zwiększenie prawdopodobieństwa, że szacunki pokrywać się będą z realnie osiąganymi w przyszłości dochodami.

W prognozach pominięto czynnik inflacji szacując dochody w cenach stałych.

Tabela 58

Prognozowany wzrost gospodarczy mierzony zmianą PKB w latach 2011-2020 oraz założenia współczynników korygujących dla scenariuszy

Wyszczególnienie	Lata				
	2011	2012	2013	2014	2015-2020
Średnioroczny wzrost PKB	5,6%	5,2%	5,0%	4,9%	5,0%
Scenariusz pesymistyczny					
Współczynnik korygujący dla dochodów własnych	0,15				
Współczynnik korygujący dla subwencji i dotacji	0,25				
Scenariusz bazowy					
Współczynnik korygujący dla dochodów własnych	0,80				
Współczynnik korygujący dla subwencji i dotacji	0,90				
Scenariusz optymistyczny					
Współczynnik korygujący dla dochodów własnych	1,15				
Współczynnik korygujący dla subwencji i dotacji	1,25				

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 59

Prognoza dochodów – scenariusz pesymistyczny

Rok	Dochody własne	Udział w dochodach ogółem	Subwencje i dotacje	Udział w dochodach ogółem	Budżet ogółem	Dynamika
2010	28 375 540	47,9%	30 861 556	52,1%	59 237 096	-0,44%
2011	28 613 895	47,8%	31 293 618	52,2%	59 907 513	1,13%
2012	28 837 083	47,6%	31 700 435	52,4%	60 537 518	1,05%
2013	29 053 361	47,5%	32 096 690	52,5%	61 150 051	1,01%
2014	29 266 903	47,4%	32 489 874	52,6%	61 756 777	0,99%
2015	29 486 405	47,3%	32 895 997	52,7%	62 382 402	1,01%
2016	29 707 553	47,1%	33 307 197	52,9%	63 014 750	1,01%
2017	29 930 360	47,0%	33 723 537	53,0%	63 653 897	1,01%
2018	30 154 838	46,9%	34 145 081	53,1%	64 299 919	1,01%
2019	30 380 999	46,8%	34 571 895	53,2%	64 952 894	1,02%
2020	30 608 856	46,7%	35 004 044	53,3%	65 612 900	1,02%

*prognoza oparta na uchwale w sprawie uchwalenia budżetu miasta Bielsk Podlaski na 2010 rok

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 60

Prognoza dochodów – scenariusz bazowy

Rok	Dochody własne	Udział w dochodach ogółem	Subwencje i dotacje	Udział w dochodach ogółem	Budżet ogółem	Dynamika
2010	28 375 540	47,9%	30 861 556	52,1%	59 237 096	-0,44%
2011	29 646 764	47,8%	32 416 978	52,2%	62 063 742	4,77%
2012	30 880 069	47,6%	33 934 093	52,4%	64 814 162	4,43%
2013	32 115 272	47,5%	35 461 127	52,5%	67 576 399	4,26%
2014	33 374 191	47,4%	37 024 963	52,6%	70 399 154	4,18%
2015	34 709 159	47,3%	38 691 086	52,7%	73 400 245	4,26%
2016	36 097 525	47,2%	40 432 185	52,8%	76 529 710	4,26%
2017	37 541 426	47,0%	42 251 633	53,0%	79 793 059	4,26%
2018	39 043 083	46,9%	44 152 956	53,1%	83 196 039	4,26%
2019	40 604 806	46,8%	46 139 839	53,2%	86 744 645	4,27%
2020	42 228 998	46,7%	48 216 132	53,3%	90 445 130	4,27%

*prognoza oparta na uchwale w sprawie uchwalenia budżetu miasta Bielsk Podlaski na 2010 rok

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 61

Prognoza dochodów – scenariusz optymistyczny

Rok	Dochody własne	Udział w dochodach ogółem	Subwencje i dotacje	Udział w dochodach ogółem	Budżet ogółem	Dynamika
2010	28 375 540	47,9%	30 861 556	52,1%	59 237 096	-0,44%
2011	30 202 925	47,8%	33 021 865	52,2%	63 224 790	6,73%
2012	32 009 060	47,6%	35 168 286	52,4%	67 177 346	6,25%
2013	33 849 581	47,5%	37 366 304	52,5%	71 215 885	6,01%
2014	35 757 005	47,4%	39 654 990	52,6%	75 411 995	5,89%
2015	37 813 033	47,3%	42 133 427	52,7%	79 946 460	6,01%
2016	39 987 282	47,2%	44 766 766	52,8%	84 754 048	6,01%
2017	42 286 551	47,1%	47 564 689	52,9%	89 851 240	6,01%
2018	44 718 028	46,9%	50 537 482	53,1%	95 255 510	6,01%
2019	47 289 315	46,8%	53 696 075	53,2%	100 985 390	6,02%
2020	50 008 451	46,7%	57 052 080	53,3%	107 060 531	6,02%

*prognoza oparta na uchwale w sprawie uchwalenia budżetu miasta Bielsk Podlaski na 2010 rok

Źródło: Opracowanie własne

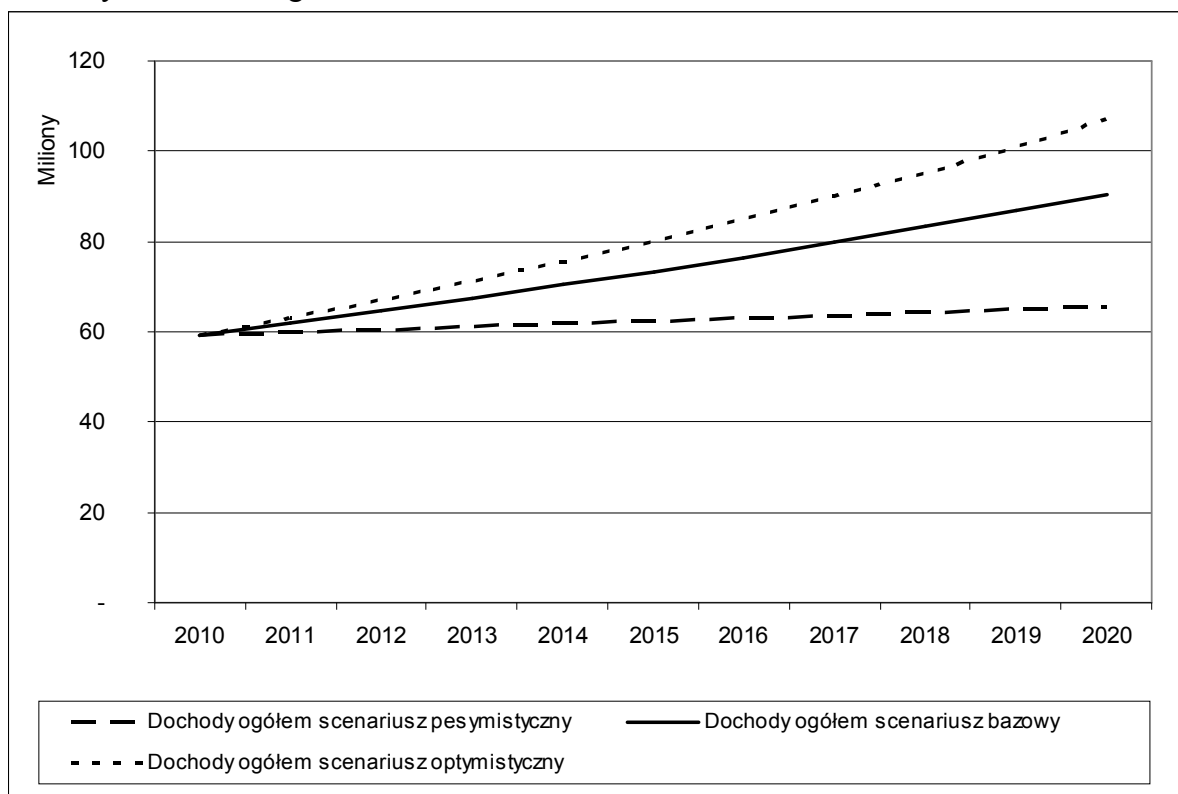
Cechą wspólną dla wszystkich scenariuszy jest stabilny wzrost dochodów zarówno własnych jak i subwencji oraz dotacji. Różnice dotyczą głównie dynamiki zmian w dochodach i tak dla scenariusza pesymistycznego wynosi ona przeciętnie niewiele ponad 1% rocznie, podczas gdy dla scenariusza bazowego waha się w przedziale 4,18-4,77% rocznie, a dla scenariusza optymistycznego 5,89-6,73% rocznie. Przekłada się to bezpośrednio na wartość dochodów budżetu ogółem, który docelowo w roku 2020 osiągać będzie wartości w przedziale 65 mln – 107 mln zł. Wspólne dla wszystkich scenariuszy jest występowanie niekorzystnej tendencji zmian w proporcji dochodów własnych do dotacji i subwencji, których wpływ na budżet ogółem ulegnie zwiększeniu. Dla roku 2010 dochody własne to ok. 47,9%, podczas gdy w 2020 już 46,7%. Nie jest to różnica o znaczeniu strategicznym dla finansów miasta, ale niewątpliwie może utrudniać planowanie finansowe usztywniając budżet i uzależniając go w większym stopniu od środków pochodzenia zewnętrznego. Występowanie takiej tendencji jest bezpośrednim rezultatem poczynionego założenia wskazującego relatywnie niższą dynamikę wzrostu dochodów własnych względem wzrostu PKB (oraz subwencji i dotacji). Jedynie w scenariuszu optymistycznym przy założonym współczynniku wzrostu dochodów własnych 1.15, zakłada się że dochody własne będą rosły nieco szybciej, niż PKB, tj. że 10% wzrost gospodarczy przełoży się na 15% wzrost dochodów własnych. Powyższe założenia wynikają nie tylko z dotychczas występujących tendencji, ale również z faktu, iż regiony Polski rozwijają się w różnym tempie, a tym samym mają różny wkład w tworzenie PKB. W perspektywie najbliższego dziesięciolecia mało prawdopodobnym jest wystąpienie na tyle silnych czynników wzrostu w Polsce wschodniej, które mogłyby skutecznie tę tendencję odwrócić.

W związku z tym wysoce prawdopodobnym jest dalszy relatywnie wolniejszy rozwój Podlasia względem Polski centralnej i zachodniej, a ten z kolei przełoży się na niższe tempo wzrostu dochodów własnych jednostek samorządu terytorialnego. Nieco odmiennie przedstawia się sytuacja w przypadku dotacji i subwencji, które

redystrybuowane są przez Skarb Państwa z budżetu centralnego, a dzielone za pomocą określonych ustawą o dochodach jednostek samorządu terytorialnego kryteriów, a tym samym nie występuje tak ściśle uzależnienie od poziomu wzrostu gospodarczego w skali regionu.

Rysunek 4

Dochody budżetowe ogółem w latach 2010-2020

Źródło: Opracowanie własne

Na podstawie przeprowadzonych analiz dochodów budżetu Gminy Miasta Bielsk Podlaski oraz przeprowadzonych wariantowo prognoz wskazać można zwiększanie się dochodów miasta w perspektywie długookresowej, przy rosnącym udziale dotacji i subwencji. Utrudniać to będzie prowadzenie skutecznej polityki inwestycyjnej miasta, która mogłaby dodatkowo stymulować jego rozwój. Pominęto z oczywistych względów sytuacje wystąpienia zmian w ustawodawstwie z uwagi na niemożność ich przewidzenia.

Miasto Bielsk Podlaski dysponujące w przyszłości ok. 28-50 mln zł rocznie dochodów własnych, nie będzie w stanie przeznaczać znaczących kwot na inwestycje wzięwszy pod uwagę fakt, że ok. 80% wszystkich wydatków to wydatki sztywne. W efekcie wydatki o charakterze ruchomym stanowią ok. 20% całości wydatków, co kwotowo wynosić będzie w przyszłości od 5,6 mln do 10 mln zł rocznie. W tych wydatkach zawierać się mogą dopiero wydatki inwestycyjne. W związku z tym jedyną szansą dla miasta jest skuteczne ubieganie się o bezzwrotne środki pomocowe. Wsparcie sięgające niekiedy 75%-85% poniesionych kosztów (w zależności od specyfiki programu) może sprawić, że na przykład poniesiony nakład ze strony miasta w wysokości 1 mln zł umożliwi realizację zadania o czterokrotnie większej wartości. Niepokojący jest również wysoki poziom zadłużenia Gminy Miasta Bielsk Podlaski, który może znacząco utrudnić podejmowanie wysiłków inwestycyjnych.

4. Ocena stanu zadłużenia miasta

Gmina miejska Bielsk Podlaski realizując duże inwestycje infrastrukturalne zmuszona jest zaciągać kredyty na pokrycie deficytu budżetowego.

Inwestycje infrastrukturalne powodują kolejne inwestycje (np. uzbrojenie terenów pod budownictwo), tworzą koniunkturę na rynku budowlanym dając pracę lokalnym firmom, podnoszą na stałe standard życia mieszkańców gminy, przełamują barierę rozwoju niektórych dziedzin działalności gospodarczej (np. inwestycje w dziedzinach: zaopatrzenia w wodę, oczyszczania ścieków, telekomunikacji). Spirala inwestycyjna tworzy lokalny rynek pracy. Inwestycje są jedną z najskuteczniejszych metod zapobiegania bezrobociu.

Szczupłość dochodów budżetowych nie pozwala na pełne sfinansowanie gminnych programów inwestycyjnych z bieżących wpływów z podatków i opłat. Posłużenie się kredytem lub pożyczką powoduje jednak wzrost kosztów inwestycji o pobrane odsetki i prowizje. Harmonogramy spłat rat kredytów i pożyczek powinny być tak skonstruowane, aby w żadnym roku nie wystąpiło przekroczenie ustawowo określonego limitu rozchodów i wydatków na spłatę rat kapitałowych i odsetek.

Tabela 62

Zakładane zadłużenie miasta Bielsk Podlaski w stosunku do dochodów w latach 2009-2020

LATA	2009	2010	2011	2012	2013	2014
ZADŁUŻENIE w PLN	6 416 047	26 056 764	30 245 290	32 260 435	34 010 774	34 914 300
ZADŁUŻENIE w % w stosunku do dochodów	11	45	52	56	57	52

LATA	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ZADŁUŻENIE w PLN	34 797 200	31 000 000	26 800 000	22 600 000	17 900 000	11 600 000
ZADŁUŻENIE w % w stosunku do dochodów	51	50	43	36	27	17

Źródło: Wieloletnia Prognoza Finansowa miasta Bielsk Podlaski na lata 2011-2015 wraz z prognozą kwoty długu i spłat zobowiązań na lata 2011-2023

Wskaźnik zadłużenia gminy miejskiej Bielsk Podlaski obrazowany relacją zadłużenia na koniec każdego roku do dochodów gminy ogółem w tym samym roku, wskazuje zdolność gminy do bieżącego regulowania zaciągniętych zobowiązań.

Na podstawie analizy powyższych zestawień zadłużenie miasta Bielsk Podlaski na koniec 2009 roku było na średnim poziomie, natomiast już w 2010 r. przewiduje się, że dług znacząco wzrośnie i w stosunku do dochodów ogółem wyniesie 45%. Tak wysoki poziom zadłużenia świadczy o wykorzystanych możliwościach finansowania inwestycji lub dobrym przygotowaniu gminy do zaciągania kredytów w bankach komercyjnych. Nominalnie największe zadłużenie planowane jest na 2013 r., i szacunkowo wyniesie 57% dochodów ogółem. Zgodnie z ustawą o finansach publicznych gmina może być zadłużona

do poziomu 60% dochodów ogółem, a wartość rocznej spłaty kredytów i pożyczek nie powinna przekraczać 15% dochodów ogółem. Powyższa analiza wskazuje, że gminę miejską Bielsk Podlaski charakteryzuje bardzo wysoki poziom zadłużenia. Od 2013 r. planowany udział zadłużenia w dochodach powinien sukcesywnie się obniżać i w 2020 r. szacunkowo wyniesie – 17% dochodów ogółem.

Planowane na najbliższe lata wysokie zadłużenie gminy nie powinno przekroczyć warunków granicznych stawianych przed jednostkami samorządu terytorialnego w ustawie o finansach publicznych z 30 czerwca 2005 r. Na szczególną uwagę zasługuje dodatkowo fakt, że zgodnie z ustawą o finansach publicznych, art. 169, pkt. 3 kryteria maksymalnego zadłużenia do wysokości 60% rocznego dochodu ogółem oraz kosztów obsługi zadłużenia do 15% nie obowiązują w przypadku, gdy kredyty i pożyczki zaciągane są w związku ze środkami określonymi w umowie zawartej z podmiotem dysponującym funduszami strukturalnymi, zwiększając możliwości kredytowe j.s.t. Tym samym Gmina ma znaczący potencjał do realizowania zadań inwestycyjnych z wykorzystaniem środków finansowania zewnętrznego takich jak, kredyty, pożyczki i dotacje. Z uwagi jednak na zmniejszający się udział dochodów własnych w budżecie ogółem zalecana jest ostrożność w korzystaniu z tych źródeł i nie sugerowanie się relatywnie wysokim progiem stawianym przez ustawę o finansach publicznych. Wariant optymalny to oczywiście korzystanie ze źródeł wsparcia bezzwrotnego takich jak dotacje inwestycyjne z funduszy strukturalnych. Jednakże podział środków na zasadzie konkursu przy często subiektywnej ocenie instytucji wdrażających sprawia, że brak jest możliwości konstruowania trwałej strategii takiego finansowania inwestycji z uwagi na jej nieprzewidywalność.

VII. WARIANTY STRATEGII

Realizacja misji rozwojowej Miasta oraz zidentyfikowanych celów strategicznych dokonywać się może z różną dynamiką i w różnej formie. Stąd wskazane jest określenie kilku podstawowych wariantów realizacji strategii. Czynnikiem wariantowania Strategii Rozwoju Bielska Podlaskiego są:

- hierarchia przyjętych celów rozwoju na wszystkich poziomach szczegółowości (filary strategii 1-3, kamienie milowe A-C, cele szczegółowe 1, 2, itd.)
- scenariusze rozwoju sytuacji finansowej miasta w zależności od przyjętych założeń w zakresie dochodów i wydatków.

W zakresie hierarchii celów strategicznych władze miasta jak również uczestnicy konsultacji społecznych wskazały na dwa priorytetowe kierunki działań, które możemy określić skrótowo jako aktywizację potencjału gospodarczego i intelektualnego miasta oraz tworzenie nowoczesnej infrastruktury technicznej (patrz szerzej rozdział nt. celów strategicznych). Te dwa kierunki działań powinny być kontynuowane nawet w suboptymalnych warunkach realizacji strategii, gdy wystąpią niekorzystne zjawiska zewnętrzne, a dochody samorządu nie będą wzrastać dynamicznie. Również w zakresie celów priorytetowych władze mają możliwość regulowania szybkości i zakresu prowadzonych działań (np. niektóre zadania w zakresie infrastruktury mogą być realizowane wybiórczo lub na mniejszą skalę).

W zakresie prowadzenia finansów miejskich za najwłaściwszą w realizacji strategii uznano opcję umiarkowaną, która zakłada w latach 2011-2020 umiarkowany wzrost dochodów z poziomu ok. 59 do ok. 90 mln (dynamika wzrostu na poziomie ok. 4,2-4,8%). (Założenia scenariusza bazowego i szczegółowe dane finansowe zamieszczono w rozdziale pt. Finanse miasta.). Realizując ten wariant rozwoju miasto będzie koncentrowało się na zadaniach, które mogą przynieść najbardziej pożądane przez społeczeństwo efekty. Istnieje jednak prawdopodobieństwo, że spłot negatywnych czynników, utrudniających realizację zamierzonych celów i niesprzyjająca koniunktura przybliży dynamikę rozwoju gminy do scenariusza pesymistycznego. Natomiast przy sprzyjających warunkach, jakie mogą wystąpić w otoczeniu gminy, może zaistnieć możliwość przejścia do realizacji scenariusza optymistycznego. Wariant optymistycznego rozwoju zakłada wystąpienie tak sprzyjających warunków rozwojowych i taki poziom dopływu środków finansowych, który pozwoli na realizację większości zgłoszonych zadań w sferach rozwoju w okresie realizacji strategii rozwoju.

Strategia Rozwoju Bielska Podlaskiego przewiduje zwiększenie możliwości realizacji celów strategicznych, zwłaszcza w zakresie budowy nowoczesnej infrastruktury technicznej, poprzez aktywne korzystanie z bezzwrotnych środków pomocy z funduszy Unii Europejskiej.

Zakłada się, iż realizacja wariantu umiarkowanego może zapewnić realizację wszystkich celów strategicznych na odpowiednim poziomie.

VIII. ODNIESIENIE STRATEGII DO KLUCZOWYCH DOKUMENTÓW ROZWOJU REGIONALNEGO ORAZ PROGRAMÓW POMOCY ZAGRANICZNEJ

1. Wstęp

Zapisy zawarte w Strategii Rozwoju Miasta Bielsk Podlaski spełniają warunek zgodności z zapisami zawartymi w dokumentach wyższego rzędu dotyczącymi rozwoju powiatu, województwa i kraju. Cele i zadania określone w Strategii są wewnętrznie zgodne, a ich osiągnięcie i realizacja nie powoduje negatywnych skutków dla osiągania celów i realizacji zadań określonych w dokumentach nadrzędnych.

Koncepcja rozwoju miasta Bielsk Podlaski zawarta w strategii rozwoju gminy miejskiej, jako jednostki samorządu najniższego szczebla jest komplementarna w pierwszej kolejności z Planem Rozwoju Lokalnego dla Powiatu Bielskiego na lata 2007-2013, Strategią Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 r., a następnie ze Strategią Rozwoju Kraju na lata 2007 – 2015, Strategią Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020, Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie, Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 i dokumentami: Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia na lata 2007 – 2013 oraz Strategiczne Wytyczne Wspólnoty dla Spójności Gospodarczej, Społecznej i Terytorialnej na lata 2007 – 2013. Strategia nawiązuje także do dokumentu: Raport „Polska 2030.

2. Dokumenty i programy warunkujące realizację strategii

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO DLA POWIATU BIELSKIEGO NA LATA 2007-2013

Plan Rozwoju Lokalnego dla Powiatu Bielskiego jest kompleksowym dokumentem określającym strategię społeczno-gospodarczą powiatu bielskiego na lata 2007 – 2013. Plan Rozwoju Lokalnego przedstawia sytuację społeczno-ekonomiczną powiatu, formułuje cele i zawiera opis strategii zmierzającej do osiągnięcia rozwoju społecznego i gospodarczego. Ponadto szacuje on spodziewane efekty planowanych interwencji i wpływ na przebieg procesów rozwojowych, wskazuje kierunki zaangażowania środków funduszy strukturalnych i środków własnych powiatu. Plan Rozwoju Lokalnego na lata 2007-2013 będzie służył jako punkt odniesienia dla działań o charakterze rozwojowym, podejmowanych ze środków własnych, jak również pozwoli określić wysokość interwencji z funduszy unijnych.

Określone w Strategii Rozwoju Miasta Bielsk Podlaski na lata 2011-2020 główne cele determinujące rozwój miasta wpisują się w główny cel strategiczny Planu Rozwoju Lokalnego na lata 2007-2013: *„Zapewnienie trwałych podstaw rozwoju społeczeństwa i gospodarki oraz stworzenie możliwie jak najlepszych warunków życia jego mieszkańców”*.

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO DO 2020 R.

Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 r. jest dla Bielska Podlaskiego podstawowym dokumentem odniesienia w konstruowaniu Strategii Rozwoju Miasta na lata 2011-2020. Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego jako kluczowy dokument programowy wskazuje kierunki koncentracji wysiłku rozwojowego i zmian, które należy wprowadzić, aby zapewnić realizację misji rozwoju, która brzmi:

„Województwo podlaskie regionem aktywnego i zrównoważonego rozwoju z wykorzystaniem walorów środowiska naturalnego, wielokulturowej tradycji i położenia przygranicznego”.

Misja określona w Strategii Rozwoju Miasta Bielsk Podlaski:

„Bielsk Podlaski – ponadlokalny ośrodek życia społeczno-gospodarczego, chroniący walory i zasoby kulturowe, zapewniający stały wzrost poziomu życia mieszkańców, tworzący sprzyjające warunki dla inwestorów”

wyraźnie koresponduje z misją Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 r.

Również cele zapisane w Strategii Rozwoju Miasta Bielsk Podlaski są zbieżne z celami Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego:

KOMPLEMENTARNOŚĆ CELÓW	
Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 r.	Strategii Rozwoju Miasta Bielsk Podlaski na lata 2011-2020
Cel 1: Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej województwa	
Cel 2: Rozwój zasobów ludzkich zgodnie z potrzebami rynku pracy	CEL 1. Zwiększenie liczby i poprawa jakości miejsc pracy
Cel 3: Podniesienie konkurencyjności podlaskich firm w aspekcie krajowym i międzynarodowym	
Cel 1: Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej województwa	CEL 2. Rozwój nowoczesnej infrastruktury, ochrona środowiska i zarządzanie
Cel 4: Ochrona środowiska naturalnego	CEL 3. Wzmocnienie pozycji i tworzenie pozytywnego wizerunku miasta w regionie
Cel 5: Rozwój turystyki z wykorzystaniem walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego	

STRATEGIA ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO POLSKI WSCHODNIEJ DO ROKU 2020

Strategia stanowi podstawę uruchamiania operacyjnych działań publicznych zorientowanych na wspieranie rozwoju społeczno-gospodarczego makroregionu obejmującego 5 województw Polski Wschodniej (warmińsko-mazurskie, podlaskie, lubelskie, świętokrzyskie i podkarpackie). Celem strategicznym państwa w latach 2007-2020 sformułowanym w strategii jest *„Wzrost poziomu spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej całej Polski Wschodniej i każdego z jej województw z osobna w rozszerzonej Unii Europejskiej z uwzględnieniem zasady trwałego i zrównoważonego rozwoju”*.

W ramach Strategii będzie promowana i w sposób skoordynowany realizowana szeroka paleta różnorodnych instrumentów i rozwiązań służących stymulowaniu trwałego rozwoju regionalnego Polski Wschodniej, w tym m.in.:

- innowacyjne wspieranie rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw;
- rozwój społeczeństwa informacyjnego i opartego na wiedzy;
- stymulowanie rozwoju potencjału badań naukowych;
- poprawa dostępności terytorialnej;
- wzmacnianie funkcji metropolitalnych stolic województw;
- restrukturyzacja rolnictwa i wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich;
- rozwój turystyki bazującej na unikatowych zasobach Polski Wschodniej.

Osiągnięcie celu strategicznego będzie następowało przez realizację 7 priorytetów, z którymi wyraźnie korespondują cele szczegółowe określone w Strategii Rozwoju Miasta Bielsk Podlaski:

- 1) oddziaływanie na poprawę jakości kapitału ludzkiego,
- 2) budowanie społeczeństwa informacyjnego opartego na wiedzy,
- 3) wspieranie gospodarki i funkcjonowania MSP,
- 4) zwiększanie dostępności komunikacyjnej Polski Wschodniej,
- 5) rozwój współpracy transgranicznej,
- 6) wsparcie funkcji metropolitalnych miast Polski Wschodniej,
- 7) konserwację i wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego oraz ochronę różnorodności biologicznej.

Realizacja celów Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020 wymaga efektywnych i skoordynowanych działań realizowanych przez trzy poziomy władzy publicznej: centralny, regionalny i lokalny. Stan realizacji strategii będzie podlegał monitorowaniu, a ocena wpływu podejmowanych działań na sytuację społeczno-gospodarczą w województwach Polski Wschodniej będzie przedmiotem cyklicznych ewaluacji, prowadzących do aktualizacji tego dokumentu.

Najważniejsze założenia służące podejmowaniu działań mających na celu przełamanie syndromu zacofania i biedy regionu są następujące:

- rozwój powinien bazować przede wszystkim na endogenicznych zasobach regionu w zgodzie z obowiązującymi standardami i normami, w tym ochrony środowiska,
- jakość kapitału ludzkiego ma decydujący wpływ na sukces strategii,
- niezbędne jest partnerstwo dla rozwoju ze strony najważniejszych aktorów regionalnych i krajowych.

STRATEGIA ROZWOJU KRAJU 2007 - 2015

Strategia Rozwoju Kraju (SRK) 2007-2015 jest nadrzędnym, wieloletnim podstawowym dokumentem strategicznym określającym cele i priorytety rozwoju społeczno gospodarczego Polski oraz warunki, które powinny ten rozwój zapewnić.

Cele strategiczne wyznaczone w Strategii Rozwoju Miasta Bielsk Podlaski na lata 2011-2020:

CEL 1. Zwiększenie liczby i poprawa jakości miejsc pracy

CEL 2. Rozwój nowoczesnej infrastruktury, ochrona środowiska i zarządzanie

CEL 3. Wzmocnienie pozycji i tworzenie pozytywnego wizerunku miasta w regionie

wykazują zgodność z celami określonymi w Strategii Rozwoju Kraju na lata 2007-2015:

1 celem priorytetowym: „*Wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki*”,

2 celem priorytetowym „*Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej*”,

3 celem priorytetowym: „*Wzrost zatrudnienia i podniesienie jego jakości*”,

6 celem priorytetowym: „*Rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej*”.

KRAJOWA STRATEGIA ROZWOJU REGIONALNEGO 2010-2020: REGIONY, MIASTA, OBSZARY WIEJSKIE (KSRR)

Projekt Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie (KSRR) wyznacza cele polityki regionalnej wobec poszczególnych terytoriów w kraju, w tym w szczególności obszarów miejskich i wiejskich, oraz definiuje ich relacje w odniesieniu do innych polityk publicznych o wyraźnym terytorialnym ukierunkowaniu. Dokument ten określa także sposób działania podmiotów publicznych, a w szczególności rządu i samorządów województw dla osiągnięcia strategicznych celów rozwoju kraju.

Polityka regionalna nakreślona w KSRR przyczyni się do budowy tożsamości regionalnej i podnoszenia konkurencyjności wszystkich regionów, koncentrując swoją uwagę na rozwijaniu mechanizmów wzmacniających rozprzestrzenianie impulsów rozwojowych na obszarze całego kraju, a także promując równy dostęp do usług publicznych postrzegany jako czynnik decydujący o możliwościach pełnego uczestniczenia wszystkich mieszkańców w rozwoju regionów.

Wizja rozwoju miasta Bielsk Podlaski jest zgodna z wizją rozwoju regionalnego określoną w KSRR: „*W 2020 roku polskie regiony mają stanowić lepsze miejsce do życia dzięki zwiększeniu poziomu i jakości życia oraz przez stworzenie takich ram gospodarczo-społecznych i instytucjonalnych, które zwiększają szanse rozwojowe we wszystkich regionach oraz realizacji aspiracji i możliwości zamieszkujących je jednostek i wspólnot lokalnych*”.

Również cele określone w Strategii Rozwoju Miasta Bielsk Podlaski korespondują z celem strategicznym polityki regionalnej - będącym jednym z kluczowych elementów osiągania celów rozwoju kraju – „*Wzrost, zatrudnienie i spójność w horyzoncie długookresowym*”. Jego realizacja wymaga efektywnego wykorzystywania właściwych dla poszczególnych regionów lub terytoriów potencjałów rozwojowych oraz wzmocnienia przewag konkurencyjnych przy jednoczesnym usuwaniu barier rozwojowych.

Cel strategiczny określony w KSRR obejmuje trzy cele szczegółowe:

1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów (konkurencyjność),
2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych (spójność),
3. Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie (sprawność).

Oczekiwanym rezultatem realizacji strategii jest zwiększenie siły i spójności gospodarczej i społecznej regionów w skali krajowej i europejskiej. Środkiem do osiągnięcia takiego rezultatu będą działania różnorodnej natury dążące do wzmocnienia powiązań gospodarczych, społecznych i przestrzennych (sieciowanie) oraz samorządności (decentralizacja, silniejsze partnerstwo i właściwa subsydiarność).

Podsumowując, w oparciu o powyższe założenia głównym dążeniem będzie:

- spójność gospodarcza, społeczna i terytorialna,
- zmniejszenie dystansu rozwojowego od pozostałych regionów UE,
- silna konkurencyjność i innowacyjność,
- skuteczność, efektywność i partnerstwo w realizacji celów rozwojowych,
- bezpieczeństwo ekologiczne, wysoki poziom i skuteczność ochrony środowiska oraz zasobów przyrodniczych.

Kluczowe znaczenie będą tutaj miały ośrodki miejskie traktowane jako węzły sieci współpracy gospodarczej, społecznej, naukowej, kulturalnej i instytucjonalnej, a tym samym jako ośrodki zdolne oddziaływać na rozwój całego regionu. Do tego należy dołączyć również działania uruchamiające procesy restrukturyzacyjne i wyrównawcze zapewniające właściwą – w skali całego kraju – jakość i dostęp do podstawowych usług publicznych, i to zarówno w odniesieniu do obszarów miejskich jak i wiejskich, oraz przygranicznych, w tym zwłaszcza Polski wschodniej.

RAPORT „POLSKA 2030”

Raport Polska 2030 jest efektem prac Zespołu Doradców Strategicznych Prezesa Rady Ministrów. Dokument zarysowuje wizję możliwych ścieżek rozwoju Polski w kolejnych 20-tu latach. Nawiązując do zakończonego już procesu transformacji w Polsce oraz pokazując możliwości dalszej modernizacji, opracowanie to wskazuje na dylematy jakie wspólnie musimy rozstrzygnąć w najbliższym czasie, szczególnie w obszarze polityki gospodarczej, społecznej, infrastrukturalnej, bezpieczeństwa energetycznego oraz sprawnego zarządzania państwem.

Dokument jest wyrazem konieczności długoterminowego podejścia strategicznego w planowaniu polityki państwa oraz narzędziem służącym do wypracowania strategicznej orientacji w rządzeniu krajem poprzez:

- identyfikację oraz opis 10 kluczowych wyzwań i towarzyszących im dylematów - szans i zagrożeń, jakie stoją przed Polską w horyzoncie najbliższych 20 lat,
- wielopłaszczyznową diagnozę pozwalającą określić miejsce, w jakim nasz kraj znajduje się po 20 latach transformacji w 10 kluczowych obszarach,
- wytyczenie ścieżki rozwoju Polski według modelu polaryzacyjno-dyfuzyjnego, który pozwoli uniknąć nam zagrożenia dryfem rozwojowym,

- rekomendację kierunków prowadzenia polityki państwa odpowiadającej na wyzwania, tak by umożliwić i sprzyjać realizacji polaryzacyjno-dyfuzyjnego modelu zrównoważonego rozwoju Polski.

Informacja nt. dokumentu „Polska 2030. Wyzwania rozwojowe” – zielonej księgi (ang. Green paper) – została przyjęta przez Radę Ministrów. Jest podstawą dla prac nad Długookresową Strategią Rozwoju Kraju – strategicznego dokumentu rządowego, którego opracowanie i realizacja są wymogiem Unii Europejskiej. Prace nad DSRK już się rozpoczęły i wkrótce dokument „DSRK – Polska 2030. Kalendarz realizacyjny” zostanie przyjęty. Będzie on pokazywał cele i punkty przełomowe („milowe”) dla realizacji celów Polski 2030 w perspektywie najbliższej dekady.

Cele strategiczne wyznaczone w Strategii Rozwoju Miasta Bielsk Podlaski na lata 2011-2020:

CEL 1. Zwiększenie liczby i poprawa jakości miejsc pracy

CEL 2. Rozwój nowoczesnej infrastruktury, ochrona środowiska i zarządzanie

CEL 3. Wzmocnienie pozycji i tworzenie pozytywnego wizerunku miasta w regionie odnoszą się do 10 kluczowych wyzwań, które szczegółowo diagnozuje Raport i na jakie Polska musi odpowiedzieć w horyzoncie 2030 roku:

1. Wzrost i konkurencyjność
2. Sytuacja demograficzna
3. Wysoka aktywność zawodowa oraz adaptacyjność zasobów pracy
4. Odpowiedni potencjał infrastruktury
5. Bezpieczeństwo energetyczno-klimatyczna
6. Gospodarka oparta na wiedzy oraz rozwój kapitału intelektualnego
7. Solidarność i spójność regionalna
8. Poprawa spójności społecznej
9. Sprawne państwo
10. Wzrost kapitału społecznego.

KONCEPCJA PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU 2030 (KPZK)

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 jest najważniejszym krajowym dokumentem strategicznym dotyczącym planowania przestrzennego. W perspektywie najbliższych dwudziestu lat będzie stanowiła podstawę dla krajowej polityki przestrzennej oraz określi ramy dla polityk posiadających wpływ terytorialny.

Cele polityki przestrzennego zagospodarowania kraju:

Cel 1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającemu spójności.

Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenia warunków dla dyfuzji rozwoju oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów.

Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej.

Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski.

Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia energetyczne i naturalne.

Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

Sześć celów KPZK 2030 odpowiada najważniejszym wyzwaniom rozwojowym polskiej przestrzeni: niskiej konkurencyjności głównych ośrodków miejskich i regionów Polski w przestrzeni europejskiej, słabej spójności terytorialnej kraju i dostępności czasowej wielu obszarów, brakowi spójnego systemu ochrony środowiska przyrodniczego, niewystarczającej odporności struktury przestrzennej na wewnętrzne i zewnętrzne zagrożenia oraz bezładowi przestrzennemu. Cele formułowane w projekcie KPZK są ze sobą powiązane, a ich dopełnieniem jest typologia obszarów funkcjonalnych, które zostały wyodrębnione dla uporządkowania systemu planowania.

Wizja rozwoju przestrzennego Polski w 2030 roku jest formułowana w odniesieniu do strategicznych wyzwań stojących przed gospodarką Polską sformułowanych w *Raporcie Polska 2030. Wyzwania rozwojowe*. Polska w roku 2030 to kraj o ugruntowanych warunkach trwałego i zrównoważonego rozwoju, dobrze zagospodarowany, sprawnie zarządzany i bezpieczny. Stan ten jest rezultatem procesów gospodarczych, społecznych i cywilizacyjnych oraz odzwierciedla reakcje polityki rozwoju na długookresowe wyzwania, jak i bieżące uwarunkowania rozwoju o charakterze koniunkturalnym. Polska w 2030 roku daje szansę rozwoju poszczególnym obywatelom, strzeże ich interesów oraz jest wiarygodnym i aktywnym partnerem w stosunkach międzynarodowych. W roku 2030 poziom dochodów Polaków osiąga średni europejski pułap, a PKB na mieszkańca jest zbliżone średniej UE. Wyższe od przeciętnej są poziomy wskaźników w zakresie kapitału ludzkiego, a na porównywalnym poziomie kształtuje się średni standard poziomu życia, w tym dostęp do dóbr publicznych. Podstawą dobrobytu Polski jest racjonalnie prowadzona polityka gospodarcza oparta na zasadach rynkowych, uwzględniająca filary działania ekonomii społecznej. Poziom rozwoju gospodarczego i cywilizacyjnego, w sytuacji stabilizacji liczby mieszkańców kraju sięga średniej UE. Konkurencyjna gospodarka, zarządzana przez wyspecjalizowane kadry menedżerskie, wykorzystująca wykwalifikowane zasoby pracy jest w wysokim stopniu oparta na wiedzy – gospodarce nowoczesnych przemysłów i kompleksowo rozwiniętej infrastruktury. Polska gospodarka jest konkurencyjna również dzięki bezpieczeństwu energetyczno-klimatycznemu, tworząc ustabilizowane warunki funkcjonowania podmiotów gospodarczych i rozwoju społeczeństwa. Państwo, tworząc szanse rozwoju społecznego, inicjuje i wspomaga procesy aktywizacji kapitału ludzkiego oraz integracji społecznej, umożliwiając efektywne wykorzystanie potencjałów obywateli. Służy temu między innymi zmodernizowana, zarządzana wieloszczeblowo struktura państwa oraz rozwiązania systemowe zorientowane na obywatela.

Sprawnie działające instytucje państwa tworzą ramy promujące efektywną realizację praw i aspiracji jednostki, sprzyjają tworzeniu się kapitału społecznego. Cechą Polski w 2030 roku jest stabilna spójność społeczno-gospodarcza i terytorialna. Silne regiony, których rozwój oparty jest w dużej mierze o endogeniczny potencjał i przewagi konkurencyjne, kreują silne ogólnokrajowe impulsy rozwojowe, przyczyniając się do osiągnięcia celów ogólnych polityki regionalnej i przestrzennej.

Założeniem KPZK 2030 jest przyspieszenie rozwoju i modernizacji Polski w ciągu najbliższych kilkunastu lat, co jest spójne z celami określonymi w dokumencie Strategii Rozwoju Miasta Bielsk Podlaski na lata 2011-2020. Znaczne zwiększenie skali i przyspieszenie procesów inwestycyjnych w zakresie infrastruktury (m. in. dzięki środkom UE), zwiększenie konkurencyjności gospodarki polskiej (poprzez zwiększenie zatrudnienia

w sektorach o większej wydajności i wartości dodanej) przy wykorzystaniu potencjału intelektualnego i społecznego oraz zmiana modelu życia i konsumpcji (zwiększenie dochodów, zmniejszenie jednostkowego zapotrzebowania na energię, troska o środowisko) objawi się w sferze przestrzennej bardzo szybkimi (w porównaniu do okresu ostatnich 20 lat) zmianami struktur przestrzennych i relacji między nimi.

STRATEGICZNE WYTYCZNE WSPÓLNOTY DLA SPÓJNOŚCI GOSPODARCZEJ, SPOŁECZNEJ I TERYTORIALNEJ NA LATA 2007– 2013

Strategiczne Wytyczne Wspólnoty dla Spójności Gospodarczej stanowią dokument strategiczny wyznaczający kierunki realizacji polityki spójności Unii Europejskiej w latach 2007-2013. Wytyczne, w odróżnieniu od rozporządzeń, które definiują cel i zakres wsparcia w ramach poszczególnych funduszy, dążą do zidentyfikowania obszarów, w których polityka spójności może najskuteczniej przyczynić się do realizacji priorytetów Wspólnoty zorientowanych na osiągnięcie celów odnowionej Strategii Lizbońskiej.

Cele Strategii Rozwoju Miasta Bielsk Podlaski korespondują z priorytetami określonymi w Strategicznych Wytycznych Wspólnoty.

STRATEGICZNE WYTYCZNE WSPÓLNOTY		CELE STRATEGII ROZWOJU MIASTA BIELSK PODLASKI
1.1.1	Rozszerzenie i poprawa infrastruktury transportowej	CEL 1. Zwiększenie liczby i poprawa jakości miejsc pracy
1.1.2	Wzmacnianie synergii między ochroną środowiska a wzrostem	
1.2.1	Zwiększenie i lepsze ukierunkowanie inwestycji na B+R	
1.2.2	Ułatwianie innowacji i promowanie przedsiębiorczości	CEL 2. Rozwój nowoczesnej infrastruktury, ochrona środowiska i zarządzanie
1.2.3	Promowanie społeczeństwa informacyjnego dla wszystkich	
1.3.1	Przyciągnięcie na rynek pracy i przedłużenie aktywności zawodowej większej liczby osób oraz modernizacja systemów zabezpieczenia społecznego	CEL 3. Wzmocnienie pozycji i tworzenie pozytywnego wizerunku miasta w regionie
1.3.2	Zwiększenie zdolności adaptacyjnych pracowników i przedsiębiorstw oraz elastyczności rynków pracy	
1.3.3	Zwiększenie inwestycji w kapitał ludzki poprzez lepszą edukację i poprawę kwalifikacji	

NARODOWE STRATEGICZNE RAMY ODNIESIENIA 2007-2013 WSPIERAJĄCE WZROST GOSPODARCZY I ZATRUDNIENIE. NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Dokument Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013 przedstawia analizę sytuacji społeczno-gospodarczej kraju i jej regionów, formułuje najważniejsze wyzwania dla kraju w perspektywie kolejnych lat oraz określa cele zmierzające do osiągnięcia spójności społeczno-gospodarczej i terytorialnej z krajami i regionami Wspólnoty, prezentuje alokację środków finansowych na poszczególne programy oraz ramy systemu realizacji.

Cele określone w Strategii Rozwoju Miasta Bielsk Podlaski korespondują z celem strategicznym Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia dla Polski: *„Tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki opartej na wiedzy i przedsiębiorczości zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej”*.

i celami horyzontalnymi NSRO:

2. Poprawa jakości kapitału ludzkiego i zwiększenie spójności społecznej,
3. Budowa i modernizacja infrastruktury technicznej i społecznej mającej podstawowe znaczenie dla wzrostu konkurencyjności Polski,
4. Podniesienie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, w tym szczególnie sektora wytwórczego o wysokiej wartości dodanej oraz rozwój sektora usług,
5. Wzrost konkurencyjności polskich regionów i przeciwdziałanie ich marginalizacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

IX. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

1. Wstęp

Realizacja ambitnych projektów wskazanych w Strategii, a co za tym idzie osiąganie celów strategicznych, wymaga znacznych nakładów finansowych. Bardzo trudno jednak oszacować koszty realizacji Strategii, ponieważ okres jej realizacji jest rozłożony na lata 2011-2020. Planowane koszty realizacji głównych działań inwestycyjnych przedstawione zostały w Załączniku Nr 1 do Strategii „Wykaz przedsięwzięć do Wieloletniej Prognozy Finansowej Miasta Bielsk Podlaski na lata 2011-2015”

Źródłami finansowania przedsięwzięć objętych strategią rozwoju będą w zdecydowanej większości środki publiczne (środki własne gminy, powiatu, województwa) oraz dotacje zewnętrzne i środki Unii Europejskiej. Najistotniejszym źródłem finansowania zewnętrznego przy wspólnym działaniu z innymi gminami, powinny być fundusze strukturalne Unii Europejskiej. Ze względu na ograniczone środki publiczne do wypełniania zapisów Strategii należy zachęcać mieszkańców i przedsiębiorców do współpracy przy finansowaniu zadań publicznych gminy w drodze partnerstwa publiczno – prywatnego.

Potencjalne źródła finansowania projektów mających na celu realizację określonych w Strategii zadań zmierzających do wykonania celów strategicznych podzielić można na kilka grup:

- budżet gminy (kształtowany m.in. w oparciu o: dochody własne; sprzedaż mienia; racjonalizację wydatków);
- fundusze wspólnotowe:
 - fundusze pomocowe (w tym m.in.: Szwajcarsko-Polski Program Współpracy);
 - fundusze strukturalne (m.in. Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013, Europejski Fundusz Społeczny, Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, itp.),
 - Europejski Bank Inwestycyjny,
 - Europejski Instrument Sąsiedztwa i Partnerstwa;
- fundusze celowe (bezzwrotne lub częściowo umarzalne m.in. narodowe, wojewódzkie i gminne fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej; Wojewódzki i Powiatowy Urząd pracy, Fundusze Konserwatora Zabytków, Fundusze Ministerstwa Kultury, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych i inne);
- przychody zwrotne (kredyty, pożyczki, emisje obligacji; faktoring, leasing – m.in. banki komercyjne; fundusze inwestycyjne, towarzystwa leasingowe, emisja obligacji komunalnych lub ekologicznych);
- dotacje uzyskane na realizację określonych zadań (zwłaszcza środki bezzwrotne);
- budżet województwa (Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego) lub powiatu bielskiego;
- budżet państwa;
- finansowanie w oparciu o partnerstwo publiczno-prywatne;
- dywidenda spółek handlowych, w których udziały ma gmina;
- środki własne podmiotów gospodarczych (lokalnych i ponadlokalnych, w tym towarzystw ubezpieczeniowych i reasekuracyjnych);

- środki własne fundacji (m.in. fundacji ekologicznych, fundacji powołanych przez prywatne osoby itp.);
- samoopodatkowanie mieszkańców.

2. Źródła finansowania zewnętrznego

SZWAJCARSKI MECHANIZM FINANSOWY

Unia Europejska i Szwajcaria podpisały umowę o finansowym wsparciu nowych państw członkowskich. Celem wsparcia ma być zmniejszenie przepaści ekonomicznej i społecznej występującej pomiędzy starymi i nowymi państwami UE. Najwięcej środków otrzyma Polska (49 proc. zarezerwowanej kwoty, czyli ponad 312 mln euro). W dalszej kolejności znajdują się Węgry (13,1 proc.), Czechy (11 proc.), Litwa (7,1 proc.), Słowacja (6,7 proc.), Łotwa (6 proc.), Estonia (4 proc.), Słowenia (2,2 proc.), Cypr (0,6 proc.) oraz Malta (0,3 proc.). Dofinansowanie będą mogły otrzymać m.in. projekty z zakresu bezpieczeństwa, stabilności i wspierania reform, rozwoju infrastruktury i ochrony środowiska oraz promocji sektora prywatnego i rozwoju kapitału ludzkiego, a także społecznego.

Z punktu widzenia rozwoju społeczno - gospodarczego gminy cztery obszary mogłyby mieć ewentualny wpływ na finansowanie przedsięwzięć w ramach montażu finansowego.

Priorytet 1. Bezpieczeństwo, stabilność i reformy

- rozbudowa wydajności administracyjnej,
- zapobieganie klęskom naturalnym,
- regionalne inicjatywy rozwoju w regionach mało korzystnych.

Priorytet 2. Infrastruktura i środowisko

- modernizacja zasadniczej infrastruktury dla wykorzystania energii i wody pitnej, utylizacji ścieków oraz usuwania śmieci,
- transport publiczny,
- poprawa warunków środowiska, redukcja szkodliwych emisji, rozwój i egzekwowanie standardów,
- usuwanie toksycznych odpadów, planowanie przestrzenne na poziomie miejskim, regionalnym i narodowym,
- różnorodność i ochrona natury.

Priorytet 3. Promocja sektora prywatnego

- rozwój sektora prywatnego z naciskiem na małe i średnie przedsiębiorstwa,
- zachęcanie do uprawy ekologicznej; zachęcanie do produkcji przemysłowej, pozostającej w zgodzie z zasadą zrównoważonego rozwoju,
- poprawa regulacji sektora finansowego,
- ochrona własności intelektualnej.

Priorytet 4. Rozwój ludzki i społeczny

- rozbudowa wydajności administracji publicznej w celu wyrównania do poziomu europejskiego; szkolenie zawodowe i techniczne,
- badania i rozwój – programy wymiany akademickiej, stypendia, partnerstwo, współpraca w naukach stosowanych,

- zdrowie – modernizacja szpitali, reformy systemu ubezpieczeń zdrowotnych,
- współpraca bliźniacza pomiędzy miastami i gminami,
- wspieranie międzynarodowych inicjatyw rozwoju.

Podstawowym wymogiem stawianym potencjalnym beneficjentom przez rząd Szwajcarii jest wkład własny na poziomie min. 40%. Oznacza to, że 60% inwestycji pokryje Szwajcarski Mechanizm Finansowy. Odstępstwem są tutaj programy wzmacniania instytucjonalnego oraz programy realizowane przez organizacje pozarządowe. Te programy bowiem będą mogły być finansowane w całości ze środków Funduszu.

EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU REGIONALNEGO

Działalność Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego określa art. 160 Traktatu ustanawiający Wspólnotę Europejską: „Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego ma na celu przyczynianie się do korygowania podstawowych dysproporcji regionalnych we Wspólnocie poprzez udział w rozwoju i dostosowaniu strukturalnym regionów opóźnionych w rozwoju oraz w przekształcaniu upadających regionów przemysłowych”.

Działalność Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego koncentruje się na następujących dziedzinach:

- inicjatyw na rzecz rozwoju lokalnego oraz zatrudnienia, jak też działalności średnich i małych przedsiębiorstw,
- rentownych inwestycji produkcyjnych umożliwiających tworzenie lub utrzymywanie trwałego zatrudnienia,
- infrastruktury,
- rozwoju turystyki oraz inwestycji w dziedzinie kultury,
- ochrony i poprawy stanu środowiska,
- rozwoju społeczeństwa informacyjnego.

Jednym z programów, w ramach którego dostępne będą środki Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego będzie Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013 (RPOWP). Na moment sporządzania strategii nieznany jest jeszcze planowany podział środków w ramach nowej perspektywy finansowej na lata 2014-2020.

EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY W RAMACH PROGRAMU OPERACYJNEGO KAPITAŁ LUDZKI

Programu Operacyjny Kapitał Ludzki jest jednym z programów operacyjnych służących realizacji Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia 2007-2013 i obejmuje całość interwencji Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) w Polsce. Europejski Fundusz Społeczny - jeden z Funduszy Strukturalnych, powołany został w celu wspierania wspólnotowej polityki społecznej. Finansuje on działania państw członkowskich w zakresie przeciwdziałania bezrobociu i rozwoju zasobów ludzkich. Ze środków funduszu finansowane są głównie szkolenia zawodowe, stypendia, praktyki zawodowe, doradztwo i pośrednictwo zawodowe, analizy i badania dotyczące rynku pracy itp.

Celem głównym Programu jest: wzrost zatrudnienia i spójności społecznej a do osiągnięcia tego celu przyczynia się realizacja sześciu celów strategicznych do których należą:

1. Podniesienie poziomu aktywności zawodowej oraz zdolności do zatrudnienia osób bezrobotnych i biernych zawodowo;
2. Zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego;
3. Poprawa zdolności adaptacyjnych pracowników i przedsiębiorstw do zmian zachodzących w gospodarce;
4. Upowszechnienie edukacji społeczeństwa na każdym etapie kształcenia przy równoczesnym zwiększeniu jakości usług edukacyjnych i ich silniejszym powiązaniu z potrzebami gospodarki opartej na wiedzy;
5. Zwiększenie potencjału administracji publicznej w zakresie opracowywania polityk i świadczenia usług wysokiej jakości oraz wzmocnienie mechanizmów partnerstwa;
6. Wzrost spójności terytorialnej.

EUROPEJSKI INSTRUMENT SĄSIEDZTWA I PARTNERSTWA

Europejski Instrument Sąsiedztwa i Partnerstwa (EISP) stanowi inicjatywę Komisji Europejskiej, której zasadniczym celem jest rozwój współpracy pomiędzy Unią Europejską a państwami partnerskimi spoza UE poprzez zapewnienie zintegrowanego i zrównoważonego rozwoju regionalnego. Na ten cel przeznaczonych zostało 173,322 mln euro, co umożliwi udzielanie pomocy finansowej państwom objętym Europejską Polityką Sąsiedztwa m.in. Białorusi, Ukrainie, a także Federacji Rosyjskiej. Europejski Instrument Partnerstwa i Sąsiedztwa (EISP) będzie wdrażany m.in. za pomocą programów współpracy transgranicznej. Zasięg terytorialny EISP: Algieria, Armenia, Azerbejdżan, Białoruś, Egipt, Gruzja, Izrael, Jordania, Liban, Libia, Mołdawia, Maroko, Autonomia Palestyńska, Syria, Tunezja, Ukraina.

Kluczowe obszary wsparcia w ramach EISP to:

- promowanie dialogu politycznego i reform,
- wzmocnienie instytucji krajowych i innych instytucji odpowiedzialnych za przygotowanie i efektywne wdrażanie polityk,
- promowanie ochrony środowiska i dobrego zarządzania zasobami naturalnymi,
- wspieranie polityk zmierzających do redukcji ubóstwa,
- wspieranie polityk promujących rozwój społeczny, równość kobiet i mężczyzn, zatrudnienia i ochrony socjalnej,
- wspieranie współpracy transgranicznej oraz promowanie zrównoważonego rozwoju ekonomicznego, społecznego i środowiskowego w regionach przygranicznych,
- wspieranie polityk promujących zdrowie, edukację i szkolenia,
- promowanie i ochrona praw człowieka jako fundamentalnych wolności i wspieranie procesu demokratyzacji,
- zapewnienie sprawnie działającego i bezpiecznego systemu zarządzania granicami,
- promowanie współpracy w dziedzinach sprawiedliwości, spraw wewnętrznych oraz prewencji i walki z terroryzmem i zorganizowaną przestępczością,
- promowanie udziału Wspólnot w działaniach dotyczących badań i innowacji,
- promowanie współpracy pomiędzy Państwami Członkowskimi i krajami partnerskimi w dziedzinie szkolnictwa wyższego, wymiany nauczycieli, naukowców i studentów,
- promowanie dialogu między kulturami i kontaktami people-to-people.

W nowej perspektywie finansowej Polska będzie jednocześnie uczestniczyła i zarządzała dwoma programami w ramach Europejskiego Instrumentu Partnerstwa i Sąsiedztwa: Polska-Białoruś-Ukraina i Polska-Litwa-Federacja Rosyjska (Obwód Kaliningradzki).

Przykładowe priorytety współpracy w ramach Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i Partnerstwa to:

1. Poprawa i rozbudowa transgranicznej infrastruktury: komunikacyjnej, transportowej, technicznej, turystycznej, społecznej i ochrony środowiska
2. Wspieranie innowacyjności, powiązań gospodarczych oraz ułatwienie współpracy sektora gospodarki i nauki
3. Wspieranie rozwoju zasobów ludzkich.

Potencjalnymi beneficjentami programu będą instytucje prowadzące działania o charakterze non-profit przyczyniające się do realizacji priorytetów programu, w tym np. władze lokalne i regionalne, organizacje pozarządowe, instytucje publiczne, euroregiony.

EUROPEJSKI BANK INWESTYCYJNY (EBI)

W zakresie działania EBI jest finansowanie inwestycji zmierzających do wyrównania poziomu rozwoju najbiedniejszych regionów Unii Europejskiej. Beneficjentem kredytu udzielonego przez EBI na finansowanie rozwoju regionalnego mogą być m.in. jednostki samorządu terytorialnego. EBI udziela kredytu w celu współfinansowania projektów objętych wsparciem funduszy strukturalnych UE oraz współfinansowania projektów objętych wsparciem unijnym, pod warunkiem, że są zgodne ze strategią rozwoju regionu. Pożyczki z EBI mogą być przeznaczone na inwestycje z zakresu infrastruktury wodno-kanalizacyjnej, transportowej, zdrowotnej i edukacyjnej, sektora produkcyjnego, ochrona środowiska naturalnego. Środki EBI mogą pokrywać do 50% kosztów – przy projektach bez wsparcia unijnego oraz do 90% kosztów (łącznie ze środkami unijnymi) w przypadku projektów ze wsparciem unijnym.

REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO NA LATA 2007-2013

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego (RPOWP) na lata 2007-2013 stanowi najistotniejszy instrument polityki regionalnej realizujący zapisy Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020. Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013 wskazuje cele i priorytetowe osie rozwoju, jakie województwo podlaskie realizuje w obecnym okresie programowania. Realizacja RPOWP ma na celu zmniejszenie różnic w poziomie rozwoju województwa podlaskiego w stosunku do reszty kraju.

Cel główny RPOWP: *Zwiększenie tempa wzrostu gospodarczego i tworzenie nowych pozarolniczych miejsc pracy przy poszanowaniu i zachowaniu dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego regionu*

oraz cele szczegółowe:

1. *Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej województwa.*
2. *Podniesienie konkurencyjności podlaskich firm w aspekcie krajowym i międzynarodowym.*
3. *Rozwój turystyki z wykorzystaniem walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego*

są spójne z celami określonymi w Strategii Rozwoju Miasta Bielsk Podlaski na lata 2011-2020.

Zapisy zawarte w RPOWP umożliwiają realizację projektów infrastrukturalnych, a także projektów ukierunkowanych na wspieranie sektora MSP, które są przygotowywane i realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe, organizacje otoczenia biznesu oraz administrację rządową.

Oś Priorytetowa I. Wzrost innowacyjności i wspieranie przedsiębiorczości w regionie

Działanie 1.1. Tworzenie warunków dla rozwoju innowacyjności

Działanie 1.2. Region atrakcyjny inwestycjom

Działanie 1.3. Wsparcie instytucji otoczenia biznesu

Działanie 1.4. Wsparcie inwestycyjne przedsiębiorstw

Oś Priorytetowa II. Rozwój infrastruktury transportowej

Działanie 2.1. Rozwój transportu drogowego

Działanie 2.2. Rozwój transportu lotniczego

Działanie 2.3. Rozwój transportu publicznego

Działanie 2.4. Rozwój transportu kolejowego

Oś Priorytetowa III. Rozwój turystyki i kultury

Działanie 3.1. Rozwój atrakcyjności turystycznej regionu

Działanie 3.2. Wsparcie inwestycyjne przedsiębiorstw z branży turystycznej

Oś Priorytetowa IV. Społeczeństwo informacyjne

Oś Priorytetowa V. Rozwój infrastruktury ochrony środowiska

Działanie 5.1. Regionalna infrastruktura ochrony środowiska

Działanie 5.2. Lokalna infrastruktura ochrony środowiska

Oś Priorytetowa VI. Rozwój infrastruktury społecznej

Działanie 6.1. Rozwój infrastruktury z zakresu edukacji

Działanie 6.2. Rozwój infrastruktury z zakresu opieki zdrowotnej

Działanie 6.3. Rozwój infrastruktury z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa historycznego i kulturowego

Oś Priorytetowa VII. Pomoc techniczna

Działanie 7.1. Wsparcie procesu wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego

Działanie 7.2. Działania informacyjne i promocyjne.

PROGRAM OPERACYJNY INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO NA LATA 2007-2013

Celem programu jest poprawa atrakcyjności inwestycyjnej Polski i jej regionów poprzez rozwój infrastruktury technicznej przy równoczesnej ochronie i poprawie stanu środowiska, zdrowia, zachowaniu tożsamości kulturowej i rozwijaniu spójności terytorialnej. Program zgodnie z Narodowymi Strategicznymi Ramami Odniesienia

(NSRO), zatwierdzonymi w dniu 7 maja 2007 r. przez Komisję Europejską, stanowi jeden z programów operacyjnych będących podstawowym narzędziem do osiągnięcia założonych w nich celów przy wykorzystaniu środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko jest również ważnym instrumentem realizacji odnowionej Strategii Lizbońskiej, a wydatki na cele priorytetowe UE stanowią w ramach programu 66,23% całości wydatków ze środków unijnych.

Łączna wielkość środków finansowych zaangażowanych w realizację Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko (PO IiŚ) na lata 2007-2013 wyniesie 37,6 mld euro, z czego wkład unijny wynosić będzie 27,9 mld euro, zaś wkład krajowy – 9,7 mld euro. Podział środków UE dostępnych w ramach PO IiŚ pomiędzy poszczególne sektory przedstawia się następująco:

- środowisko – 4,8 mld euro;
- transport – 19,4 mld euro;
- energetyka – 1,7 mld euro;
- kultura – 490,0 mln euro;
- zdrowie – 350,0 mln euro;
- szkolnictwo wyższe – 500,0 mln euro.

Dodatkowo dla PO IiŚ przewidziane zostały środki na pomoc techniczną (w sumie 581,3 mln euro).

W ramach programu realizowanych będzie 15 priorytetów:

- I. Gospodarka wodno-ściekowa – 3 275,2 mln euro (w tym 2 783,9 mln euro z FS);
- II. Gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi – 1,430,3 mln euro (w tym 1,215,7 mln euro z FS);
- III. Zarządzanie zasobami i przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska – 655,0 mln euro (w tym 556,8 mln euro z FS);
- IV. Przedsięwzięcia dostosowujące przedsiębiorstwa do wymogów ochrony środowiska – 667,0 mln euro (w tym 200,0 mln euro z EFRR);
- V. Ochrona przyrody i kształtowanie postaw ekologicznych – 105,6 mln euro (w tym 89,9 mln euro z EFRR);
- VI. Drogowa i lotnicza sieć TEN-T – 10 548,3 mln euro (w tym 8 802,4 mln euro z FS);
- VII. Transport przyjazny środowisku – 12 062,0 mln euro (w tym 7 676,0 mln euro z FS);
- VIII. Bezpieczeństwo transportu i krajowe sieci transportowe – 3 465,3 mln euro (w tym 2 945,5 mln euro z EFRR);
- IX. Infrastruktura energetyczna przyjazna środowisku i efektywność energetyczna – 1 403,0 mln euro (w tym 748,0 mln euro z FS);
- X. Bezpieczeństwo energetyczne, w tym dywersyfikacja źródeł energii – 1 693,2 mln euro (w tym 974,3 mln euro z EFRR);
- XI. Kultura i dziedzictwo kulturowe – 576,4 mln euro (w tym 490,0 mln euro z EFRR);
- XII. Bezpieczeństwo zdrowotne i poprawa efektywności systemu ochrony zdrowia – 411,8 mln euro (w tym 350,0 mln euro z EFRR);
- XIII. Infrastruktura szkolnictwa wyższego – 588,2 mln euro (w tym 500,0 mln euro z EFRR);
- XIV. Pomoc techniczna - Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego – 220,9 mln euro (w tym 187,8 mln euro z EFRR);
- XV. Pomoc techniczna - Fundusz Spójności – 462,9 mln euro (w tym 393,5 mln euro z FS).

PAŃSTWOWY FUNDUSZ REHABILITACJI OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych jest funduszem celowym, którego środki przeznaczane są na rehabilitację zawodową i społeczną osób niepełnosprawnych oraz zatrudnianie osób niepełnosprawnych.

Środki PFRON przeznaczone są między innymi na:

- rekompensatę pracodawcom podwyższonych kosztów zatrudnienia osób niepełnosprawnych (w postaci dofinansowania do wynagrodzeń osób niepełnosprawnych oraz refundacji składek ubezpieczeń społecznych),
- refundację składek na ubezpieczenia społeczne dla osób niepełnosprawnych, prowadzących działalność gospodarczą oraz niepełnosprawnych rolników i ich domowników,
- przystosowanie i wyposażenie nowych i istniejących miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych,
- pomoc dla osób niepełnosprawnych, które rozpoczynają działalność gospodarczą/rolniczą lub tworzą spółdzielnie socjalne,
- wsparcie imprez sportowych, kulturalnych i rekreacyjnych osób niepełnosprawnych,
- turnusy rehabilitacyjne,
- tworzenie warsztatów terapii zajęciowej i zakładów aktywności zawodowej,
- zaopatrzenie osób indywidualnych w sprzęt rehabilitacyjny o ortopedyczny oraz środki pomocnicze,
- likwidację barier architektonicznych i komunikacyjnych,
- wsparcie edukacji osób niepełnosprawnych, w tym szkoleń i doskonalenia zawodowego,
- wsparcie organizacji pozarządowych, działających na rzecz osób niepełnosprawnych,
- programy PFRON, adresowane przede wszystkim do osób indywidualnych, organizacji pozarządowych i jednostek administracji i samorządu (STUDENT, PEGAZ, KOMPUTER DLA HOMERA i in.),
- współfinansowanie projektów wspieranych ze środków pomocowych Unii Europejskiej.

NARODOWY FUNDUSZ OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ

Celem działalności Narodowego Funduszu jest finansowe wspieranie inwestycji ekologicznych o znaczeniu i zasięgu ogólnopolskim i ponadregionalnym oraz zadań lokalnych, istotnych z punktu widzenia potrzeb środowiska. Dystrybucja środków finansowych z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej odbywa się w ramach następujących dziedzin:

- Ochrona powietrza
- Ochrona wód i gospodarka wodna
- Ochrona powierzchni ziemi
- Ochrona przyrody i krajobrazu oraz leśnictwo
- Geologia i górnictwo
- Edukacja ekologiczna

- Państwowy Monitoring Środowiska
- Programy międzydziedzinowe
- Nadzwyczajne zagrożenia środowiska
- Ekspertyzy i prace badawcze

Wnioskodawcami ubiegającymi się o środki finansowe z Narodowego Funduszu mogą być:

- jednostki samorządu terytorialnego,
- przedsiębiorstwa,
- instytucje i urzędy,
- szkoły wyższe i uczelnie,
- jednostki organizacyjne ochrony zdrowia,
- organizacje pozarządowe (fundacje, stowarzyszenia),
- administracja państwowa,
- osoby fizyczne.

W Narodowym Funduszu stosowane są trzy formy dofinansowywania:

- finansowanie pożyczkowe (pożyczki udzielane przez NF, kredyty udzielane przez banki ze środków NF, konsorcja czyli wspólne finansowanie NF z bankami, linie kredytowe ze środków NF obsługiwane przez banki)
- finansowanie dotacyjne (dotacje inwestycyjne, dotacje nieinwestycyjne, dopłaty do kredytów bankowych, umorzenia)
- finansowanie kapitałowe (obejmowanie akcji i udziałów w zakładanych bądź już istniejących spółkach w celu osiągnięcia efektu ekologicznego).

Dofinansowanie ze środków finansowych Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej przeznaczane jest na cele określone w ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska.

WOJEWÓDZKI FUNDUSZ OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ W BIAŁYMSTOKU

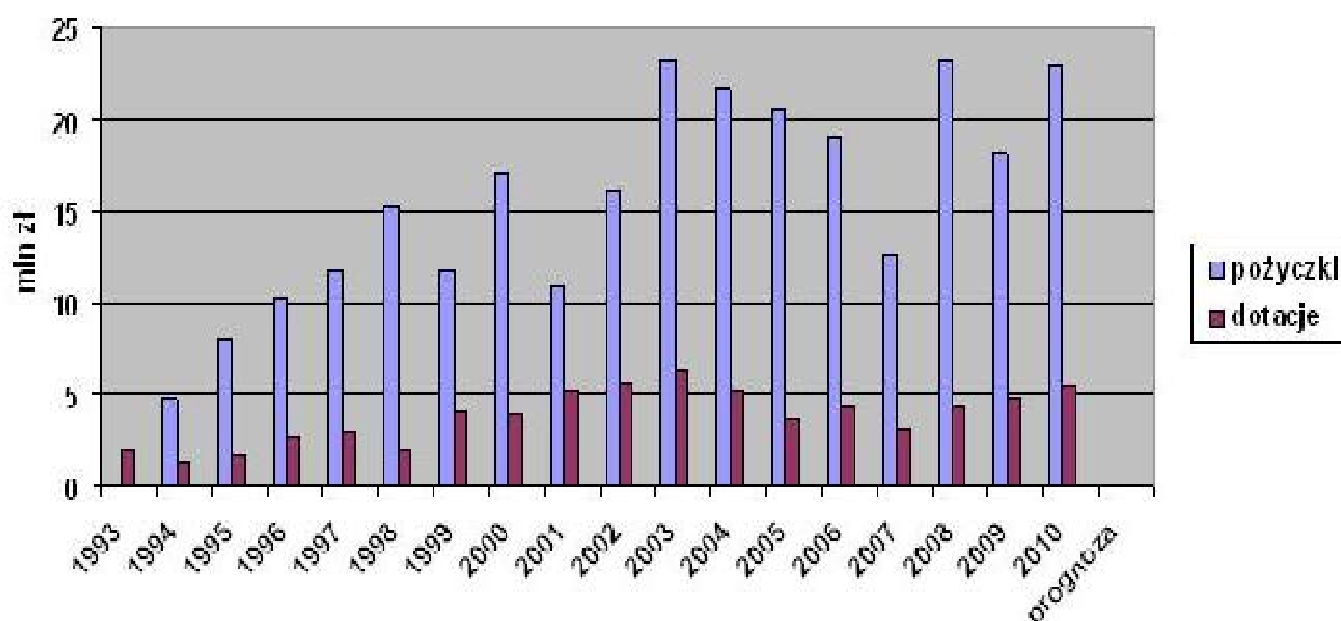
Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (WFOŚiGW) w Białymstoku istnieje od 1993 roku. Fundusz działa na podstawie Ustawy Prawo Ochrony Środowiska oraz statutu nadanego przez Ministra Środowiska. Organami Funduszu są: 3-osobowy Zarząd oraz 7-osobowa Rada Nadzorcza, w skład której wchodzi przedstawiciele Ministra Środowiska, Wojewody, Marszałka Województwa Podlaskiego, a także organizacje pozarządowych i samorządu gospodarczego.

Po nowelizacji ustawy o finansach publicznych wojewódzkie fundusze utraciły status państwowych funduszy celowych, a na skutek zmian w ustawie Prawo Ochrony Środowiska od 1 stycznia 2010 roku zostały przekształcone w samorządowe osoby prawne. Fundusz samodzielnie gospodaruje środkami publicznymi stanowiącymi wpływy z tytułu opłat za korzystanie ze środowiska i administracyjnych kar pieniężnych pobieranych na podstawie ustawy Prawo Ochrony Środowiska oraz przepisów szczególnych, a także z tytułu kwot pieniężnych uzyskanych na podstawie decyzji nałożonych na podmioty, które negatywnie oddziałują na środowisko. W celu realizacji zasad zrównoważonego rozwoju WFOŚiGW finansuje zadania z zakresu ochrony środowiska i gospodarki wodnej, które są zgodne z kierunkami polityki ekologicznej państwa oraz województwa podlaskiego.

O pomoc finansową Funduszu mogą się ubiegać osoby prawne, jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej, osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą oraz jednostki organizacyjne administracji publicznej nie posiadające osobowości prawnej, którym właściwy organ administracji udzielił pełnomocnictw. Wszyscy starający się o środki z Funduszu mogą liczyć, że spotkają się z jasnymi, przejrzystymi zasadami, nieskomplikowaną i krótkotrwałą procedurą oraz prostymi formami zabezpieczenia.

Rysunek 5

Dofinansowanie projektów przez WFOŚiGW w Białymstoku

Źródło: WFOŚiGW w Białymstoku

WFOŚiGW w Białymstoku udziela pomocy finansowej w formie preferencyjnych pożyczek (o niskim oprocentowaniu, z możliwością częściowego umorzenia), dotacji, dopłat do oprocentowania kredytów bankowych, a także przekazuje środki finansowe jednostkom budżetowym na realizację zadań z zakresu:

- ochrony wód
- gospodarki wodnej
- ochrony atmosfery
- ochrony ziemi i gospodarki odpadami
- ochrony przyrody
- monitoringu
- przeciwdziałania nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska
- edukacji ekologicznej
- ekspertyz i prac naukowo-badawczych

Pomoc finansowa może być udzielona dopiero po przedstawieniu planu pełnego pokrycia kosztów przedsięwzięcia, przy czym należy pamiętać, że Fundusz nie dofinansowuje zadań zakończonych. Warunkiem podpisania umowy o dofinansowanie jest

uiszczanie przez beneficjenta opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska i kar za naruszanie wymagań ochrony środowiska stanowiących przychody Funduszu. Potencjalny beneficjent pomocy ze środków Wojewódzkiego Funduszu musi przedstawić dokumentację poświadczającą uzyskanie efektu ekologicznego, czyli określonych korzyści dla środowiska oraz poświadczyć zgodność wniosku o dofinansowanie z następującymi dokumentami:

- Listą przedsięwzięć priorytetowych Wojewódzkiego Funduszu na dany rok;
- Kryteriami wyboru przedsięwzięć finansowanych ze środków Wojewódzkiego Funduszu;
- Zasadami udzielania pomocy finansowej ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Białymstoku.

FUNDUSZ ROZWOJU INWESTYCJI KOMUNALNYCH (FRIK)

Fundusz Rozwoju Inwestycji Komunalnych jest jednym z instrumentów wspierających absorpcję środków UE. Od 1 stycznia 2004 r., czyli od momentu powołania funduszu, zarządza nim Bank Gospodarstwa Krajowego. Preferencyjne kredyty udzielane z Funduszu mają na celu umożliwienie gminom i ich związkom finansowanie kosztów przygotowania projektów inwestycji komunalnych, przewidzianych do współfinansowania z funduszy Unii Europejskiej. Uzyskane z FRIK pieniądze mogą być przeznaczone na pokrycie kosztów opracowania studium wykonalności inwestycji, analizy kosztów i korzyści oraz pozostałej koniecznej dokumentacji projektowej, z uwzględnieniem niezbędnych ekspertyz i studiów. Gminy, ubiegające się o kredyt z FRIK mogą korzystać z wyjątkowego trybu zamówienia publicznego z wolnej ręki bez konieczności przeprowadzania przetargu wśród innych banków. FRIK wspiera przygotowanie takich projektów jak:

- infrastruktura ochrony środowiska,
- infrastruktura drogowa i transportu publicznego,
- infrastruktura społeczeństwa informacyjnego,
- infrastruktura edukacji i sportu,
- rozwój turystyki,
- rozwój obszarów wiejskich

Maksymalna kwota udzielanego kredytu wynosi 500 tys. zł, przy czym wysokość kredytu nie może przekraczać 80 % planowanych kosztów netto. Pokrycie pozostałych kosztów musi zapewnić kredytobiorca ze środków własnych. Mniejsze projekty mogą być łączone i finansowane w ramach jednego wniosku o kredyt, natomiast większe projekty mogą być finansowane etapami. Oprocentowanie kredytu jest preferencyjne. Zgodne z zapisami ustawy wynosi 0,5 stopy redyskontowej weksli NBP. Kredyt może być wypłacony jednorazowo lub w transzach. Maksymalny okres kredytowania wynosi 36 miesięcy, przy czym, na wniosek kredytobiorcy, BGK może udzielić karencji w spłacie kredytu do 18 miesięcy. Jako zabezpieczenie wymagany jest jedynie weksel in blanco. Aby uzyskać kredyt z FRIK, wnioskodawca składa oświadczenie o możliwości uzyskania współfinansowania z funduszy Unii Europejskiej dla planowanej inwestycji komunalnej. Nieuzyskanie dofinansowania z UE nie pociąga za sobą żadnych konsekwencji. Wnioski kredytowe wraz z dodatkową dokumentacją składane są w oddziałach BGK. Bank podejmuje decyzję o przyznaniu kredytu w ciągu 30 dni od daty zarejestrowania wniosku,

pod warunkiem, że jest do niego dołączona pełna dokumentacja. W przypadku gdy wniosek nie spełnia wymogów formalnych, wnioskodawcy przysługuje 14-dniowy termin na uzupełnienie brakującej dokumentacji. Kredyt zostaje uruchomiony po dostarczeniu do banku faktury oraz udokumentowaniu przez kredytobiorcę zaangażowania środków własnych w wysokości co najmniej 20 proc. kosztów netto kredytowanego przedsięwzięcia. Dzięki dotychczas uruchomionym pożyczkom przygotowano wiele inwestycji z zakresu infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej, drogowej oraz sportowej.

REALIZACJA PRZEDSIĘWZIĘĆ W RAMACH PARTNERSTWA PUBLICZNO - PRYWATNEGO (PPP)

Jednostki samorządu terytorialnego dysponują ograniczonymi zasobami finansowymi, co znacząco ogranicza możliwości inwestycyjne gmin. Alternatywę dla finansowania inwestycji o charakterze infrastrukturalnym stanowi realizacja przedsięwzięć w ramach partnerstwa publiczno – prywatnego. Możliwość taka pojawia się wraz z wejściem w życie Ustawy o partnerstwie publiczno – prywatnym. Znowelizowana w 19 grudnia 2008 r. Ustawa, zmienia definicję PPP. Zgodnie z nową Ustawą, przedmiotem partnerstwa publiczno-prywatnego jest wspólna realizacja przedsięwzięcia oparta na podziale zadań i ryzyk pomiędzy podmiotem publicznym i partnerem prywatnym. Współpraca tego typu, zazwyczaj o charakterze długoterminowym, zapewnia dwustronne korzyści zarówno dla sektora publicznego, jak i sektora prywatnego. Sektor prywatny, oferując specyficzne umiejętności w danej dziedzinie, dostarczając brakujący kapitał lub przejmując ryzyko związane z zarządzaniem danym elementem infrastruktury, zwiększa efektywność przedsięwzięcia. W zamian oczekuje przychodów (od użytkowników lub strony publicznej), które pokryją wydatki na budowę, obsługę oraz koszty finansowania, a także pozwolą mu na osiągnięcie zysku. Dzięki zastosowaniu formuły PPP do finansowania elementów infrastruktury, partner publiczny zyskuje większą elastyczność w gospodarce finansowej środkami (środki, które byłyby zaangażowane do budowy infrastruktury mogą być przeznaczane do innych celów), inwestycja zazwyczaj realizowana jest szybciej i oszczędniej, a dzięki umowie z dostawcą usług, uzyskuje kontrolowaną jakość usług przez cały okres trwania umowy (bądź eksploatacji inwestycji). Dzięki PPP jednostka publiczna może wygospodarować brakujący wkład własny, który konieczny jest do uzyskania finansowania ze środków UE (brak tego typu środków stanowi główny problem i może okazać się jedną z głównych przyczyn, które hamować będą absorpcję środków pomocowych). Współpraca w ramach Partnerstwa Publiczno-Prywatnego przyczynia się do zwiększenia ilości oraz wartości inwestycji, w których realizacje zaangażowane zostaną środki prywatne. CO więcej dzięki zastosowaniu Partnerstwa Publiczno-Prywatnego Realizacja projektów o dofinansowanie z UE może stać się jeszcze prostsza. Polskie regulacje prawne od 2005 r. dopuszczają możliwość dofinansowania inwestycji w formie partnerstwa publiczno-prywatnego (Uszczegółowienia Programów Operacyjnych na lata 2007-2013, zawierają zapisy pozwalające na realizację projektów PPP w ramach pozyskiwania dotacji unijnych). Wśród beneficjentów prywatnych, mających możliwość podjęcia współpracy w ramach PPP, należy wymienić oprócz przedsiębiorców także organizację pozarządową, kościół lub inny związek wyznaniowy oraz podmiot zagraniczny, jeżeli jest przedsiębiorcą w rozumieniu prawa kraju rejestracji i spełnia warunki do wykonywania w Rzeczypospolitej Polskiej działalności gospodarczej.

Ze strony publicznej natomiast partnerem mogą zostać:

- a) jednostki samorządu terytorialnego oraz ich związki,
- b) fundusze celowe,
- c) państwowe szkoły wyższe,
- d) jednostki badawczo-rozwojowe,
- e) samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej,
- f) państwowe lub samorządowe instytucje kultury,
- g) Polska Akademia Nauk i tworzone przez nią jednostki organizacyjne,
- h) państwowe lub samorządowe osoby prawne utworzone na podstawie odrębnych ustaw w celu wykonywania zadań publicznych, z wyłączeniem przedsiębiorstw, banków i spółek handlowych.

3. Podsumowanie

Opisane źródła finansowania zadań ujętych w Strategii Rozwoju Miasta Bielsk Podlaski nie stanowią zamkniętego katalogu możliwych źródeł współfinansowania. Horyzont czasowy Strategii 2011-2020 nie pozwala bowiem w jednoznaczny sposób określić wszystkich strumieni środków na realizację założeń i celów przyjętych w dokumencie. W czasie obowiązywania Strategii najprawdopodobniej pojawią się inne źródła finansowania, przez co możliwości współfinansowania realizacji działań ujętych w dokumencie zostaną rozszerzone.

Sporządzane projekty budżetów na kolejne lata (poczynając od budżetu na rok 2011) będą uwzględniały cele i zadania strategiczne określone w dokumencie Strategii. Przy planowaniu finansowym gmina będzie kierowała się zasadą, że wydatki majątkowe w pierwszej kolejności powinny być finansowane ze środków bezzwrotnych, a finansowanie wydatków majątkowych ze środków zwrotnych następować będzie z pożyczek, kredytów preferencyjnych oraz dotacji inwestycyjnych.

Kluczowe znaczenie będzie miała zdolność gminy do generowania, planowania i prowadzenia projektów w ramach współpracy z UE oraz realizacji inicjatyw i inwestycji, spełniających unijne kryteria celowości i efektywności. Skuteczne pozyskanie i zarządzanie środkami Unii Europejskiej poza umiejętnościami przygotowania i rozliczania wniosków dotacyjnych, wymaga dobrej orientacji w problemach i potrzebach gospodarczo-społecznych gminy, oraz współpracy pomiędzy JST różnych szczebli, współpracy pomiędzy samorządem lokalnym a instytucjami i organizacjami pozarządowymi, samorządem gospodarczym i środowiskami naukowymi. Zagrożeniem dla pełnego wykorzystania środków pomocowych UE może być niedostatek środków budżetu gminy na montaż finansowy.

X. PODSUMOWANIE

Bielsk Podlaski jest miastem powiatowym o ważnym znaczeniu dla województwa podlaskiego. Potencjał ludnościowy plasuje Bielsk Podlaski na piątym miejscu w województwie (po Białymstoku, Suwałkach, Łomży i Augustowie). Lokalizacja miasta, w niewielkiej odległości od stolicy regionu oraz wschodniej granicy państwa, jak również położenie na drodze krajowej (Suwałki-Rzeszów) predysponuje je do lokowania przedsiębiorstw produkcyjnych, handlowych i usługowych. W pewnym stopniu Bielsk może również korzystać z położenia w niedalekim sąsiedztwie Białowieskiego Parku Narodowego. Bieżący poziom rozwoju społeczno-gospodarczego Bielska Podlaskiego nie odbiega od przeciętnej dla województwa podlaskiego i miast o zbliżonej wielkości. W ostatnich latach, po okresie szybkiego wzrostu, odnotowuje się tendencje spadkowe szczególnie w poziomie aktywności gospodarczej, co negatywnie rzutuje na tkankę społeczną.

Strategia Rozwoju Miasta Bielska Podlaskiego na lata 2011-2020 jest podstawą realizacji przez samorząd miasta długotrwałej polityki rozwoju społeczno-gospodarczego Bielska Podlaskiego. Strategia może służyć również jako dokument wzmacniający pozycję negocjacyjną miasta z partnerami regionalnymi, krajowymi oraz dysponentami środków pomocy zagranicznej. W oparciu o analizy stanu obecnego (diagnoza) oraz konsultacje społeczne (analiza SWOT), sformułowano wizję miasta: *„Bielsk Podlaski w roku 2020 jest ważnym ośrodkiem życia gospodarczego oraz głównym miastem południowo-wschodniego obszaru rozwoju województwa podlaskiego, w którym mieszkańcy znajdują zatrudnienie i korzystają z nowoczesnych urządzeń infrastruktury technicznej oraz wysokiej jakości usług publicznych i prywatnych. Miasto dba o środowisko naturalne i sprzyja tolerancji pomiędzy ludźmi wielu kultur”*.

Realizacja tej wizji wymaga ukierunkowania działań. W strategii wyznaczono trzy zasadnicze cele (filary strategii):

- zwiększenie i poprawa jakości miejsc pracy poprzez stymulowanie przedsiębiorczości, aktywności zawodowej i kształcenia
- rozwój nowoczesnej infrastruktury komunalnej na potrzeby mieszkańców, ochrony środowiska, przedsiębiorstw oraz w celu usprawnienia zarządzania
- tworzenie pozytywnego wizerunku i wzmocnienie pozycji Bielska jako wiodącego ośrodka miejskiego południowo-wschodniej części województwa.

Władze miasta jak również uczestnicy konsultacji społecznych wskazały na dwa priorytetowe kierunki działań, które można określić skrótowo jako aktywizację potencjału gospodarczego i intelektualnego miasta oraz tworzenie nowoczesnej infrastruktury technicznej. Te dwa kierunki działań powinny być utrzymywane nawet w suboptymalnych warunkach realizacji strategii, gdy wystąpią niekorzystne zjawiska zewnętrzne, a dochody samorządu nie będą wzrastać dynamicznie.

W zakresie prowadzenia finansów miejskich za najwłaściwszą uznano opcję umiarkowaną, która zakłada powolny wzrost dochodów miasta, przy aktywnym wykorzystaniu dotacji, kredytów i innych środków wsparcia strukturalnego. Zakłada się, iż realizując ten wariant rozwoju możliwa jest realizacja wszystkich celów strategicznych na odpowiednim poziomie.

XI. ANEKS I (POTENCJALNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA ZEWNĘTRZNEGO)

Tabela 63

Potencjalne źródła finansowania zewnętrznego

CEL STRATEGICZNY	
1.A. (wspieranie przedsiębiorczości) 1. Wspieranie istniejących i potencjalnych inwestorów 2. Tworzenie warunków sprzyjających powstawaniu i rozwojowi MŚP 3. Współpraca z przedsiębiorcami	BG, BG, BP (PARP), SW, FUE BG
1.B. (pobudzanie aktywności) 1. Współpraca w zakresie pomocy długotrwale bezrobotnym 2. Współpraca w zakresie aktywizacji zawodowej bezrobotnych 3. Pomoc w aktywizacji szkolnej i zawodowej osobom niepełnosprawnym i ze środowisk patologicznych 4. Wprowadzenie systemu stypendiów miejskich	BG, środki służb zatrudnienia, FUE BG, FUE BG, PFRON, FUE BG
1.C. (rozwój systemu oświaty) 1. Polepszenie jakości infrastruktury 2. Korzystanie z zasobów szkolnych poza godzinami 3. Warunki do rozwoju fizycznego i artystycznego dzieci i młodzieży	BG, BP, FUE BG BG, org. pozarządowe, sponsorzy, FUE

CEL STRATEGICZNY	POTENCJALNE ŹRÓDŁA ŚRODKÓW ZEWNĘTRZNYCH
2.A. (tworzenie infrastruktury i ochrona środowiska) 1. Rozwój programu selektywnej zbiórki odpadów i utylizacji 2. Rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowo-kanalizacyjnej 3. Modernizacja infrastruktury drogowej 4. Poprawa jakości zaplecza bytowego i zapewnienie specjalistycznej opieki osobom potrzebującym 5. Rozbudowa bazy sportowo-rekreacyjnej 6. Rozbudowa bazy kulturalnej 7. Gospodarowanie przestrzenią miejską 8. Tereny pod budownictwo mieszkaniowe i przemysłowe 9. System zasilania w ciepło, energię elektryczną i gaz 10. Likwidacja barier architektonicznych 11. Rozbudowa systemu monitorowania i zapewnienie bezpieczeństwa 12. Utrzymanie zieleni 13. Budowa zbiornika wodnego małej retencji	BG, podmioty finansujące inwestycje w ochronie środowiska BG, BP, FUE BG, BP, SW, FUE BG BG, MOSIR, FUE BG, FUE BG BG BG, Gestorzy sieci, podmioty prywatne BG, PFRON, FUE BG BG BG, FUE
2.B. (usprawnienie zarządzania) 1. Doskonalenie systemu zarządzania 2. Doskonalenie systemu komunikacji	BG BG

CEL STRATEGICZNY	POTENCJALNE ŹRÓDŁA ŚRODKÓW ZEWNĘTRZNYCH
3.A. (rozwój współpracy zagranicznej) 1. Lobbing na rzecz przejścia granicznego w Połowcach 2. Stymulowanie i zacieśnianie współpracy z miastami partnerskimi	BG BG, przychody z prywatyzacji
3.B. (tworzenie pozytywnego wizerunku) 1. Promocja wielokulturowości 2. Zachowanie i udostępnienie zabytków	BG, FUE BG, FUE, BP

BG = budżet gminy,
 BP = budżet państwa,
 SW = budżet samorządu wojewódzkiego,
 FUE = Fundusze UE

XII. ZAŁĄCZNIKI

Załącznik Nr 1

Wykaz przedsięwzięć do Wieloletniej Prognozy Finansowej (WPF) na lata 2011-2015

Nazwa i cel	Łączne nakłady finansowe	Wydatki poniesione w latach poprzednich	Limity wydatków w poszczególnych latach				
			2011	2012	2013	2014	2015
PRZEDSIĘWZIĘCIA OGÓŁEM	48 618 821	3 334 266	5 524 838	6 759 717	7 000 000	13 000 000	13 000 000
- wydatki bieżące	77 662	3 810	36 642	37 210	0	0	0
- wydatki majątkowe	48 541 159	3 330 456	5 488 196	6 722 507	7 000 000	13 000 000	13 000 000
1) programy, projekty lub zadania (razem)	48 618 821	3 334 266	5 524 838	6 759 717	7 000 000	13 000 000	13 000 000
- wydatki bieżące	77 662	3 810	36 642	37 210	0	0	0
- wydatki majątkowe	48 541 159	3 330 456	5 488 196	6 722 507	7 000 000	13 000 000	13 000 000
a) programy, projekty lub zadania związane z programami realizowanymi z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3 (razem)	48 618 821	33 342 266	5 524 838	5 759 717	5 000 000	13 000 000	13 000 000
- wydatki bieżące	77 662	3 810	36 642	37 210	0	0	0
- wydatki majątkowe	48 541 159	3 330 456	5 488 196	5 722 507	5 000 000	13 000 000	13 000 000

Nazwa i cel	Jednostka odpowiedzialna	Okres realizacji		Łączne nakłady finansowe	Wydatki poniesione w latach poprzednich	Limity wydatków w poszczególnych latach				
		Od	Do			2011	2012	2013	2014	2015
1. Rozbudowa infrastruktury ochrony środowiska w ulicach w Bielsku Podlaskim	Urząd Miasta	2007	2012	12 504 439	2 943 736	3 838 196	5 722 507	0	0	0
2. Rozbudowa, przebudowa i nadbudowa Bielskiego Domu Kultury i kina „Znicz” w Bielsku Podlaskim/ ^{6*}	Urząd Miasta	2011	2015	15 600 000	0	600 000	5 000 000	5 000 000	5 000 000	0
3. Budowa i przebudowa obiektów i urządzeń sportowo-rekreacyjnych na terenie MOSIR w Bielsku Podlaskim – I etap budowa hali sportowej z częściowym zagospodarowaniem terenu/**	Urząd Miasta	2007	2012	16 436 720	386 720	50 000	0	0	8 000 000	8 000 000
4. Projekt „Uczenie się przez całe życie” w ramach programu Comenius – Partnerskie Projekty Szkół	Zespół Szkół im. A. Mickiewicza	2010	2012	77 662	3 810	36 642	37 210	0	0	0
b) Programy, projekty lub zadania związane z umowami partnerstwa publiczno-prywatnego (razem)				0	0	0	0	0	0	0
c) Programy, projekty lub zadania pozostałe (inne, niż wymienione w lit. a i b) (razem)				4 000 000	0	1 000 000	1 000 000	2 000 000	0	0
- wydatki bieżące				0	0	0	0	0	0	0
- wydatki majątkowe				4 000 000	0	1 000 000	1 000 000	2 000 000	0	0
5. Remont budynku Urzędu Miasta	Urząd Miasta	2011	2013	4 000 000	0	1 000 000	1 000 000	2 000 000	0	0

Źródło: Urząd Miasta Bielsk Podlaski

⁶ Złożony zostanie wniosek o przyznanie dofinansowania w latach 2013-2015 ze środków unijnych. Jeżeli zadanie nie zostanie zakwalifikowane do dofinansowania, wówczas przedsięwzięcie będzie realizowane etapowo, w miarę posiadanych środków, w dłuższym okresie czasu. Z uwagi na potrzebę zgodności zapisów we wnioskach o dofinansowanie, w montażu finansowym uwzględniono środki przewidywane do pozyskania z funduszy unijnych w proporcji 50% środki własne, 50% środki unijne.

⁶ Złożony zostanie wniosek o przyznanie dofinansowania przedsięwzięcia w latach 2014-2015 ze środków unijnych. Jeżeli zadanie nie zostanie zakwalifikowane do dofinansowania, wówczas przedsięwzięcie będzie realizowane etapowo, w miarę posiadanych środków, w dłuższym okresie czasu. Z uwagi na potrzebę zgodności zapisów we wnioskach o dofinansowanie, w montażu finansowym zostały ujęte środki planowane do pozyskania z funduszy unijnych, w proporcji 25% środki własne, 75% środki unijne.

XIII. SPIS TABEL I RYSUNKÓW

Spis tabel

Tabela 1	Temperatury (skala °C)	9
Tabela 2	Opady atmosferyczne (w milimetrach)	9
Tabela 3	Klasy bonitacyjne gruntów ornych (stan na 20 września 2010 r.)	10
Tabela 4	Klasy użytków zielonych (stan na 20 września 2010 r.)	10
Tabela 5	Jakość wód podziemnych w latach 1999-2007	12
Tabela 6	Pomniki przyrody (stan: 20 wrzesień 2010)	14
Tabela 7	Eksploatowane składowisko komunalne na terenie wsi Augustowo	19
Tabela 8	Ludność miasta Bielsk Podlaski w latach 1960 – 2009	22
Tabela 9	Struktura wieku ludności miasta Bielsk Podlaski w 2000 r. i 2009 r. i woj. podlaskiego	23
Tabela 10	Struktura wieku ludności miasta Bielsk Podlaski w porównaniu z województwem podlaskim w roku 2009	24
Tabela 11	Zmiany struktury wieku w Bielsku Podlaskim w latach 1995 – 2009	24
Tabela 12	Przyrost naturalny na 1000 osób w latach 1991 – 2009	25
Tabela 13	Migracja mieszkańców miasta w latach 1991 – 2009	26
Tabela 14	Prognoza ludności w powiecie bielskim i mieście Bielsk Podlaski	27
Tabela 15	Zasoby mieszkaniowe w 2008 roku	28
Tabela 16	Zasoby mieszkaniowe w latach 1970-2008	28
Tabela 17	Liczba mieszkań przekazanych do użytku w latach 1989-2009	29
Tabela 18	Liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu	30
Tabela 19	Przedszkola w Bielsku Podlaskim (stan na wrzesień 2010 r.)	31
Tabela 20	Przedszkola niepubliczne w Bielsku Podlaskim (stan na wrzesień 2010 r.)	31
Tabela 21	Oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych (stan na wrzesień 2010 r.)	31
Tabela 22	Szkolnictwo podstawowe w Bielsku Podlaskim w latach 1998-2009	32
Tabela 23	Szkolnictwo podstawowe w Bielsku Podlaskim (stan na wrzesień 2010)	33
Tabela 24	Gimnazja (stan na wrzesień 2010)	34
Tabela 25	Szkoły ponadgimnazjalne (stan na wrzesień 2010)	34
Tabela 26	Szkoły policealne (stan na wrzesień 2010)	36
Tabela 27	Absolwenci	36
Tabela 28	Powody przyznania pomocy przez MOPS w 2009 roku	39
Tabela 29	Rzeczywista liczba rodzin i osób objętych pomocą społeczną w 2009 r.	40
Tabela 30	Drogi wg rodzaju nawierzchni i właściwości administracyjnej	51
Tabela 31	Liczba pasażerów przewożonych komunikacją miejską w latach 1993-2009	52
Tabela 32	Odbiorcy oraz zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych w latach 1991-2008 w Bielsku Podlaskim	54
Tabela 33	Charakterystyka sieci wysokoparametrowych MPEC S.A.	56
Tabela 34	Długość sieci wodociągowej oraz zużycie wody na przestrzeni lat 1992-2009 w Bielsku Podlaskim	58
Tabela 35	Pobór wody z ujęć w latach 1997-2009	59
Tabela 36	Zużycie wody w gospodarstwach domowych w latach 2002-2009	60
Tabela 37	Długość sieci kanalizacyjnej w Bielsku Podlaskim w latach 1992-2009	61
Tabela 38	Ścieki oczyszczone	62
Tabela 39	Charakterystyka składowiska odpadów komunalnych	64
Tabela 40	Liczba pracujących w gospodarce narodowej w mieście Bielsk Podlaski w latach 1991-2009	65

Tabela 41 Bezrobotni zarejestrowani w Powiatowym Urzędzie Pracy w Bielsku Podlaskim (w osobach) w latach 1992-2009	66
Tabela 42 Bezrobotni zarejestrowani w Powiatowym Urzędzie Pracy z uwzględnieniem absolwentów, zwolnionych z przyczyn zakładu pracy oraz pozostających bez pracy powyżej 12 miesięcy	67
Tabela 43 Sytuacja na lokalnym rynku pracy na obszarze działania PUP w Bielsku Podlaskim w 2009 roku	67
Tabela 44 Udział bezrobotnych w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym	68
Tabela 45 Podmioty gospodarki narodowej wg sektorów własności oraz sekcji i podsekcji EKD działające w Bielsku Podlaskim na przestrzeni lat 1994-2000	69
Tabela 46 Podmioty gospodarcze działające w Bielsku Podlaskim ze względu na liczbę zatrudnianych osób	70
Tabela 47 Podmioty gospodarki narodowej wg wybranych sekcji PKD działające w Bielsku Podlaskim w latach 2001-2009	71
Tabela 48 Dochody do budżetu gminy Bielsk Podlaski (w tys. zł) w latach 1996-2009	97
Tabela 49 Dynamika dochodów gminy Bielsk Podlaski w latach 1996-2009	97
Tabela 50 Wydatki z budżetu gminy Bielsk Podlaski (w tys. zł)	99
Tabela 51 Inwestycje w wybranych miastach w tys. zł	99
Tabela 52 Dochody i wydatki ogółem na 1 mieszkańca w latach 1996-2009	100
Tabela 53 Dochody gminy miejskiej Bielsk Podlaski w latach 1994-2009	102
Tabela 54 Wydatki gminy miejskiej Bielsk Podlaski w latach 1994-2001	103
Tabela 55 Wielkość, struktura i dynamika dochodów gminy Bielsk Podlaski w latach 1996-2009	104
Tabela 56 Dynamika wzrostu w cenach stałych (po skorygowaniu o czynnik inflacji)	105
Tabela 57 Średnia krocząca wzrostu w cenach stałych	107
Tabela 58 Prognozowany wzrost gospodarczy mierzony zmianą PKB w latach 2011-2020 oraz założenia współczynników korygujących dla scenariuszy	111
Tabela 59 Prognoza dochodów – scenariusz pesymistyczny	112
Tabela 60 Prognoza dochodów – scenariusz bazowy	112
Tabela 61 Prognoza dochodów – scenariusz optymistyczny	113
Tabela 62 Zakładane zadłużenie miasta Bielsk Podlaski w stosunku do dochodów w latach 2009-2020	115
Tabela 63 Potencjalne źródła finansowania zewnętrznego	141

Spis rysunków

Rysunek 1 Dynamika zmian w cenach stałych dochodów własnych oraz dotacji i subwencji w latach 1997-2009	106
Rysunek 2 Średnia krocząca dynamiki zmian dochodów własnych, dotacji i subwencji oraz PKB	107
Rysunek 3 Korelacja średniej kroczącej wzrostu z PKB	108
Rysunek 4 Dochody budżetowe ogółem w latach 2010-2020	114
Rysunek 5 Dofinansowanie projektów przez WFOŚiGW w Białymstoku	136